

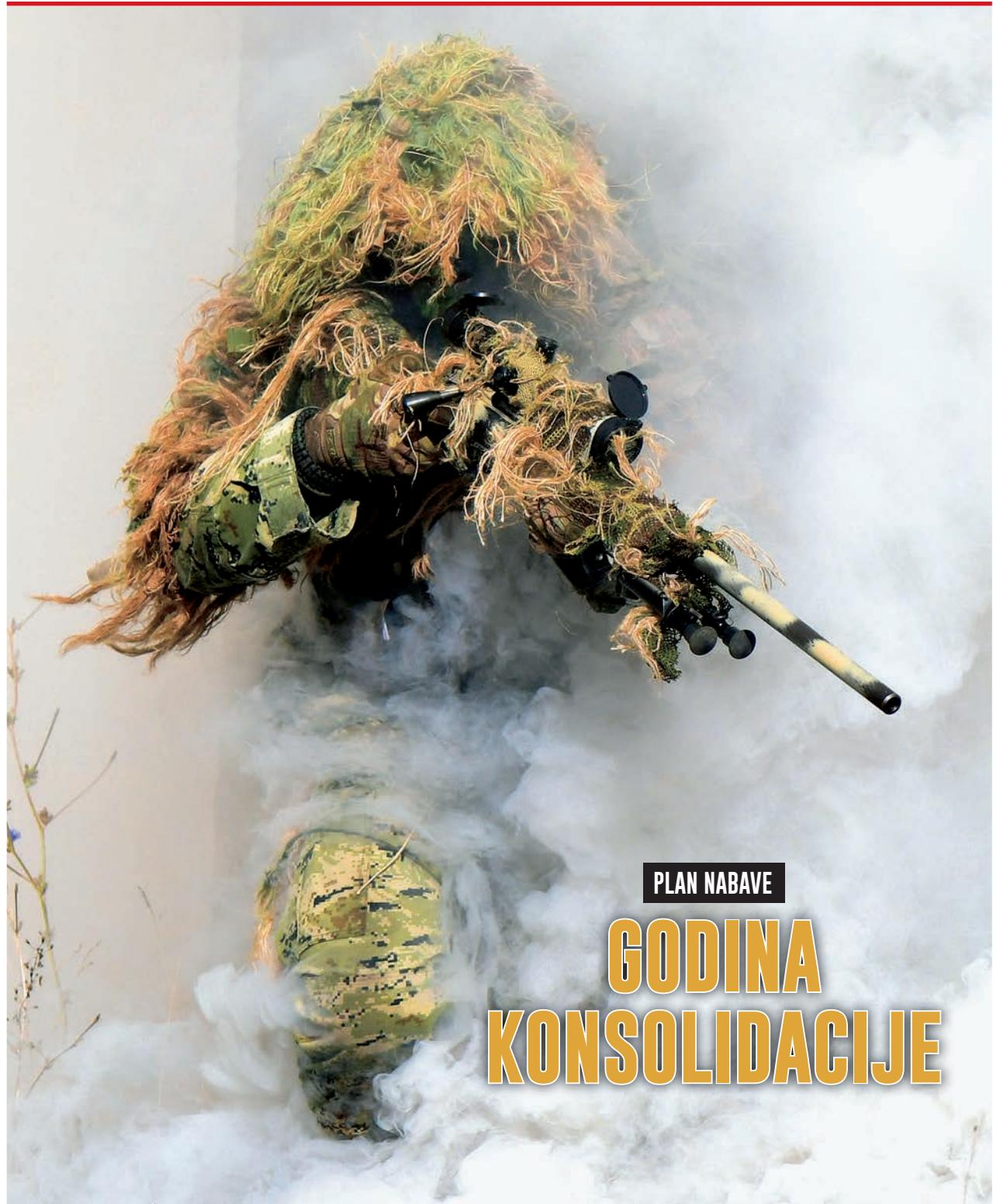
HRVATSKI VOJNIK

BROJ | 626

22. OŽUJKA 2021.

CIJENA 10 KUNA

30. OBLJETNICA
ABECEDA AKCIJE
KRVAVI USKRS

SEA GUARDIAN
DOPRINOS
SLOBODNOJ
PLOVIDBI
MEDITERANOM

PUME U
OSLOBAĐANJU
ZADARSKOG
ZALEĐA
AKCIJA DRAČE

PLAN NABAVE

**GODINA
KONSOLIDACIJE**

Snimio Filip KLEN

www.hrvatski-vojnik.hr

NAKLADNIK: MINISTARSTVO OBRANE HRVATSKE / SAMOSTALNA SLUŽBA ZA ODNOSE S JAVNOŠĆU I IZDAVAŠTVO / ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILA I IZDAVAŠTVA**Glavni urednik:** Željko Stipanović (zeljko.stipanovic@mohr.hr) // **Zamjenica glavnog urednika:** Vesna Pintarić (vpintar@mohr.hr)**Urednici i novinari:** Domagoj Vlahović (domagoj.vlahovic@gmail.com), Lada Pušljević (ladapuljizevic@yahoo.com), Petra Kostanjšak (petra.kostansjak@mohr.hr), Martina Butorac**Lektura / Korektura:** Gordana Jetavić (gjetavic50@gmail.com), Andrea Pavlić (dmaric@mohr.hr) // **Prijevod:** Dubravka Marić (dmaric@mohr.hr) // **Fotografi:** Tomislav Brandt, Mladen Čobanović**Grafička redakcija:** Zvonimir Frank (urednik), (zfrank@mohr.hr), Ante Perković // **Marketing:** Mila Badrić Gelo (mbadric@mohr.hr), tel: 3784-243; fax: 3784-322**Tisk:** VJESNIK d.d., Slavonska avenija 4, Zagreb // **Adresa uredništva:** Odjel hrvatskih vojnih glasila i izdavaštva, Ilica 256b, 10000 Zagreb, e-mail: hvojnik@mohr.hr

PUT S BROJNIM ODRICANJIMA I IZAZOVIMA

"Mladi naraštaji potrebni su Hrvatskoj vojsci kako bi nastavili razvoj novih sposobnosti te bili spremni na sve izazove koji nas u budućnosti očekuju. Nastavak karijere u profesionalnom sastavu Hrvatske vojske najviše ovisi o vama samima, vašoj motiviranosti, želji za razvojem i spremnosti za služenje hrvatskom narodu," poručio je ministar obrane Mario Banožić

[STR. 8]

NASLOVNICU SNIMIO TOMISLAV BRANDT

SADRŽAJ

- 4 PLAN NABAVE**
Godina konsolidacije
- 10 30. OBLJETNICA**
Abeceda akcije Krvavi Uskrs
- 14 ZAPOVJEDNIŠTVO SPECIJALNIH SNAGA**
Hodnjom odali počast poginulom junaku
- 16 SATNIJA MORNARIČKO-DESANTNOG PJEŠAŠTVLA HRM-a**
Obučeni za preživljavanje, bijeg, otpor i izvlačenje
- 20 HRM**
Sea Guardian - doprinos slobodnoj plovidbi Mediteranom
- 22 PREDSTAVLJAMO KNJIGU**
Osnove protupobunjeničkih operacija
- 24 HRM**
Liječnica obučena za zadaće pod vodom
- 28 OBLJETNICA**
Pume u oslobođanju zadarskog zaleda - akcija Drače
- 32 NOVOSTI IZ VOJNE TEHNIKE**
- 36 RATNO ZRAKOPLOVSTVO**
Viper i Venom - otrov s neba
- 44 HRVATSKA POVIJEST**
50 godina Hrvatskog proleća
- 52 PODLISTAK**
Brodsko topništvo: Dolazak Neustrašivog
- 56 CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI**
Tvrđava svetog Mihovila
- 60 HMDCDR**
Izvori o djelovanju JNA i srpskih postrojbi protiv Republike Hrvatske, 1991.
- 62 DOMOVINSKI RAT**
Godišnjica stradanja branitelja na Vran planini
- 63 RATNI PLAKAT**
Djeca o ratu
- 66 RAZVOJ ODORA OSRH**
Razvoj odlikovanja Republike Hrvatske za vojne i ratne zasluge (II. dio)
- 67 FILATELIJA**
Marke - Mač

U članstvu Europskog udruženja vojnih novinara (EMPA).
Rukopise, fotografije i ostali materijal ne vraćamo. Copyright HRVATSKI VOJNIK, 2020.
Novinarski prilozi objavljeni u Hrvatskom vojniku nisu službeni stav Ministarstva obrane RH.

ODJEL HRVATSKIH VOJNIH GLASILICA
I IZDAVAŠTVA

PLAN NABAVE

GODINA KONSOLIDACIJE

"Ulaganje u Hrvatsku vojsku ulaganje je u sigurnost i budućnost svih naših građana," rekao je ministar obrane Banožić na prezentaciji ovogodišnjeg plana nabave MORH-a, posebno istaknuvši da su hrvatski vojnici opremljeni vrhunskim naoružanjem i opremom hrvatskih proizvođača kojima su uručeni novi ugovori o nabavi

TEKST
OJI

FOTO
Josip Kopi
Tomislav Brandt
Mladen Čobanović

U Ministarstvu obrane RH 9. ožujka 2021. održana je prezentacija Plana nabave za 2021. godinu, a predstvincima tvrtki hrvatske obrambene industrije uručeni su ugovori o nabavi opreme i sredstava za potrebe Hrvatske vojske. Prezentaciji je nazočio ministar obrane Mario Banožić i načelnik Glavnog stožera OSRH admiral Robert Hranj sa suradnicima te predstvinci tvrtki hrvatske obrambene industrije. Ministar Banožić u svojem je izlaganju istaknuo da su ovogodišnja sredstva u državnom proračunu Republike Hrvatske osigurana za potrebe obrambenog sustava te kako je Plan nabave za 2021. preduvjet za ne-smetano funkcioniranje obrambenog sustava i daljnju izgradnju Hrvatske vojske. Za 2021. godinu osigurana su sredstava u iznosu od 4.801.780.350 kuna, a od tog je u finansijskom planu MORH-a za materijalno zbrinjavanje osiguran iznos od 2.275.478.960 kuna. "Cilj nam je zadržati razinu opremanja na stupnju koji će omogućiti redovito funkcioniranje sustava obrane i u ovim izazovnim vremenima," rekao je ministar u kontekstu pandemije i potresa te dodao kako je zahvaljujući radu ove Vlade i poduzetim mjerama, vidljiv izlaz iz te situacije.

"Ova 2021. godina je konsolidacije i priprema za ono što nas očekuje u idućem razdoblju. Vjerujem

PLAN NABAVE

kako ćemo uspjeti vratiti gospodarski rast kakav smo imali u 2019. godini," istaknuo je.

VRHUNSKI PROIZVODI

Osvrnuvši se na ovogodišnji Plan nabave, koji sadrži 865 predmeta nabave u vrijednosti od oko 1,2 milijarde kuna, uključujući višegodišnje ugovore u vrijednosti od oko 1,8 milijardi kuna, ministar je rekao kako je riječ o značajnim sredstvima koja će pridonijeti dalnjem razvoju i jačanju Hrvatske vojske: "Ovogodišnjim proračunom i ovom nabavom želimo nastaviti jačati Hrvatsku vojsku. Ulaganje u Hrvatsku vojsku ulaganje je u sigurnost i budućnost svih naših građana." Dodao je kako su hrvatski vojnici opremljeni naoružanjem i opremom hrvatskih proizvođača te da je riječ o uistinu kvalitetnim i vrhunskim proizvodima koji zadovoljavaju visoke standarde kvalitete. Izrazio je uvjerenje za nastavak suradnje u idućim godinama s obzirom na nove perspektive u kontekstu povlačenja finansijskih sredstava iz Europskog obrambenog fonda. Također, ministar je rekao da je i ove godine nastavljena dobra praksa Ministarstva obrane u pogledu klasificiranih postupaka, tako da nema niti jedan postupak koji bi se provodio izvan procedure propisane Zakonom o javnoj nabavi, a ukratko se osvrnuo i na tijek procesa nabave

Ministar Banožić istaknuo je da je Plan nabave za 2021. preduvjet za nesmetano funkcioniranje obrambenog sustava i daljnju izgradnju Hrvatske vojske

u MORH-u, istaknuvši da taj proces obuhvaća velik broj dionika u segmentima postupka u skladu s nadležnostima, čime se sprečava sukob interesa i utjecaj bilo koje vrste.

DOPRINOS GOSPODARSTVU

Željko Pavlin, predsjednik Uprave tvrtke HS PRODUKT d. o. o. obratio se u ime proizvođača koji su s Ministarstvom obrane potpisali ugovore istaknuvši izvrsnu višegodišnju suradnju. Zahvalio je ministru Banožiću i Ministarstvu obrane što je i ove godine, unatoč izazovnom vremenu pandemije i smanjenju proračuna nastavljena dugogodišnja tradicija i praksa potpisivanja ugovora s hrvatskim proizvođačima vojne opreme početkom godine. Pavlin je istaknuo da će novac koji se uloži u kupnju hrvatskih proizvoda osigurati opremanje Hrvatske vojske kvalitetnim proizvodima i držanje koraka s najboljim vojskama svijeta, a s druge strane, hrvatskoj vojnoj industriji koristiti će za plaće te za daljnji razvoj novih proizvoda i projekata kojima će dalje konkurirati na svjetskom tržištu. Direktor tvrtke Šestan Bush d. o. o. iz Preloga Alojz Šestan osvrnuo se na dugogodišnju suradnju s

FINANCIJSKI PLAN MORH-a I PLAN NABAVE ZA 2021.

- Financijski plan MORH-a za 2021. godinu iznosi 4.801.780.350 kn
- Materijalno zbrinjavanje u sustavu obrane iznosi 2.275.478.960 kn
- Cilj je zadržati razinu opremanja na stupnju koji će omogućiti redovito funkcioniranje sustava obrane u skladu sa svojom misijom i u ovim vremenima (COVID-19, potres...)

I ove je godine nastavljena MORH-ova dobra praksa u pogledu klasificiranih postupaka, tako da nema niti jedan postupak koji bi se provodio izvan procedure propisane Zakonom o javnoj nabavi

PREGLED ZNAČAJNIJIH NABAVA U 2021.

Opremanje i modernizacija

- Puškostrojnica 5,56 x 45 mm i 7,62 x 51 mm NATO - 61.583.500 kn
- Jurišne puške, snajperske puške i pištolji- 6.852.000 kn
- Ubojna sredstva - 9.469.687 kn
- Simulator za DUOS za BOV Patria CRO - 19.890.000 kn
- DUOS s ugradnjom na BOV Patria CRO - 15.000.000 kn
- Modifikacija BOV-a Patria s ABG 40 mm - 3.407.375 kn
- Avion ZLIN - 5.000.000 kn

Opskrba HV-a

- Borbene prikrivne odore - 20.413.821 kn
- Vojnička obuća i čarape - 11.447.822 kn
- Donje rublje - 4.281.374 kn
- Službene i svečane odore - 6.619.851 kn
- Kombinezoni vojnički - 1.268.965 kn
- Torba transportna i vojna naprtnjača - 2.086.670 kn

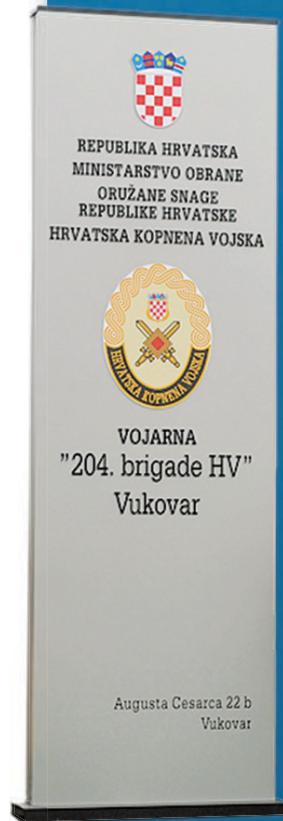
Vojna infrastruktura

- Opremanje prostora - projekt ASBE , ZB Pleso- 1.437.000 kn
- Izgradnja kompleksa delaboračnice na VSK Debela glava Slunj- 31.000.000 kn
- Izgradnja hangara na letjelištu Lučko- 50.000.000 kn
- Održavanje građevina i infrastrukture- 50.000.000 kn
- Završetak izgradnje proširenja vojarne u Vukovaru- 2.600.000 kn

Predstavnici tvrtki hrvatske obrambene industrije kojima su uručeni ugovori s Ministarstvom obrane: Davor Sabolić (zajednica proizvođača Čateks d. d. Čakovec, Hemco d. o. o. Đakovo, Kroko Proizvodnja i razvoj d. o. o. te podizvoditelj URIHO Ustanova Zagreb), Gordana Odor (Zajednica proizvođača Borovo d. d. Vukovar i Jelen profesional d. o. o. iz Čakovca), Nenad Crnković (Croatia osiguranje), Marijan Mareković (Pleter-usluge), Željko Pavlin (HS PRODUKT d. o. o.), Goran Matanić (Đuro Đaković Specijalna vozila d. d.), Zdravko Klanac (ZTC) i Alojz Šestan (Šestan Bush d. o. o.).

Ministarstvom istaknuvši: "Ove godine obilježavamo 25 godina suradnje s našom vojskom, 25 godina proizvodnje zaštitnih kaciga. Zahvaljujući toj suradnji postali smo respektabilna tvrtka izvoznica hrvatske vojne industrije i jedan od najboljih proizvođača na svijetu. Nama je taj kontinuitet i suradnja jako bitna kao jedan certifikat za suradnju s drugim zemljama." Od značajnih nabava u 2021. istaknuti su projekti opremanja i modernizacije koji, među ostalim, uključuju nabavu puškostrojnica i aviona ZLIN. Od opskrbnih sredstava istaknuta je nabava borbenih prikrivnih i vodonepropusnih odora, a od nabava iz područja vojne infrastrukture, istaknuto je opremanje prostora u Zrakoplovnoj bazi na Plesu, izgradnja i adaptacija hangara na Lučkom te završetak izgradnje vojarne "204. brigade Hrvatske vojske" u Vukovaru.

Ministarstvo obrane RH potpisalo je 38 ugovora i okvirnih sporazuma o nabavi vojne opreme za potrebe opremanja Oružanih snaga RH s hrvatskim proizvođačima vojne opreme u ukupnoj vrijednosti od oko 284 milijuna kuna. Riječ je o ugovorima kojima Ministarstvo obrane nabavlja odjeću, obuću, naoružanje, opremu, usluge remonta, prehranu i osiguranje pripadnika Hrvatske vojske te tako na izravan način pridonosi hrvatskom gospodarstvu i hrvatskoj obrambenoj industriji.

VOJARNA "123. BRIGADE HRVATSKE VOJSKE"

PUT S BROJNIM ODRICANJIMA I IZAZOVIMA

Na prigodnoj svečanosti 12. ožujka u požeškoj vojarni "123. brigade Hrvatske vojske" 196 ročnih vojnika prisegnulo je da su odanost domovini. Svečanosti je nazočio predsjednik Republike Hrvatske i vrhovni zapovjednik Oružanih snaga RH Zoran Milanović sa suradnicima, ministar obrane Mario Banožić, zapovjednik Hrvatske kopnene vojske general-pukovnik Boris Šerić, zapovjednik Zapovjedništva za obuku i doktrinu "Fran Krsto Frankopan" brigadni general Željko Ljubas, prvi dočasnik Oružanih snaga Republike Hrvatske časnički namjesnik Dražen Klanjec i drugi. Od ukupno 196 ročnika 29. naraštaja dragovoljnog vojnog osposobljavanja prisegnulo je 58 žena i 138 muškaraca.

"Mladi naraštaji potrebni su Hrvatskoj vojsci kako bi nastavili razvoj novih sposobnosti te bili spremni na sve izazove koji nas u budućnosti očekuju. Nastavak karijere u profesionalnom sastavu Hrvatske vojske najviše ovisi o vama samima, vašoj motiviranosti, želji za razvojem i spremnosti za služenje hrvatskom narodu," poručio je ministar obrane Mario Banožić

TEKST
OJI
FOTO
Filip Klen

Čestitavši ročnicima na ulasku u Hrvatsku vojsku, predsjednik Zoran Milanović zahvalio im je što su odabrali vojni poziv koji podrazumijeva brojna odricanja i izazove te kako je biti vojnik, jedan drugačiji način života.

"To je spremnost da se za neke više vrijednosti kojima ste ovdje prisegnuli danas-sutra ako to bude potrebno, riskira i vlastiti život," rekao je predsjednik Milanović. Ročnicama i ročnicima poručio je da su rijetki i odabrani oni koji su se odlučili posvetiti ovom pozivu i malo težem životu od civilnog u vrijeme kad obveza služenja vojnog roka nije obvezna: "Vaš doprinos, opredjeljenje i odluka da budete vojnici ima posebnu, dodatnu težinu."

Ministar Banožić posebno je istaknuo veću zastupljenost žena u ovom naraštaju rekavši kako su na tu činjenicu Hrvatska vojska i Ministarstvo obrane posebno ponosni. "Vi ovdje prisutne, kao i naše pripadnice u Hrvatskoj vojsci, dokazujete da nema i ne smije biti podjele na muške i ženske poslove. Drago mi je vidjeti mlade ljudi koji pokazuju veliko zanimanje za vojni poziv i koji se nesobično odazivaju na služenje svojoj domovini," poručio je ministar Banožić ročnim vojnikinjama i vojnicima istaknuvši kako je pred njima put koji podrazumijeva mnoga odricanja. "Mladi naraštaji potrebni su Hrvatskoj vojsci kako bi nastavili razvoj novih sposobnosti te bili spremni na sve izazove koji nas u budućnosti očekuju. Nastavak karijere u profesionalnom sastavu Hrvatske vojske najviše ovisi o vama samima, vašoj motiviranosti, želji za razvojem i spremnosti za služenje hrvatskom narodu. Hvala vašim obiteljima koje

Na odanost domovini
u Požegi prisegnulo
je ukupno 196 ročnih
vojnika 29. naraštaja
dragovoljnog vojnog
osposobljavanja

su vas podržale na ovom putu,” rekao je ministar obrane te na kraju poručio: “Budite ustrajni i uvijek imajte vjeru u sebe i svoje sposobnosti. Vaš jedini motiv za služenje neka bude ljubav prema domovini, svojoj obitelji i Hrvatskoj vojsci.”

PREDANOST U SLUŽENJU DOMOVINI

Časnički namjesnik Dražen Klanjec kazao je kako samo rijetki imaju čast prisegnuti domovini. “Budite predani u služenju domovini i odlučni i ustrajni u izvršavanju svih zadaća. Ispunite svoje snove dalnjim stjecanjem novih znanja i sposobnosti i stalnim usavršavanjem. U najtežim uvjetima u kojima samo vojnikinje i vojnici mogu izvršavati svoje zadaće, u trenucima najvećih odričanja, neka vas nosi duh hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata koji su nosili ovu istu časnu odoru koju i vi danas nosite,” poruka je prvog dočasnika Hrvatske vojske.

Obuka dragovoljnog vojnog osposobljavanja započela je 26. veljače, a njezin završetak predviđen je 23. travnja. O vrijednim iskustvima i izazovima tijekom obuke govorio je vrhunski sportaš ročnik Filip Mihaljević, koji je nedavno osvojio brončanu medalju u bacanju kugle na Europskom dvoranskom prvenstvu u Torunu. “Ova dva tjedna pomogla su mi da se uvjerim je li vojna karijera za mene i definitivno mogu reći da jest. Sve mi se svidjelo, svidio mi se cijeli ovaj sustav, disciplina i hijerarhija,” rekao je Mihaljević.

Ročnica i vrhunskica sportašica džudašica Karla Prodan, koja je krajem veljače osvojila

srebrnu medalju u kategoriji do 78 kg na Grand slam turniru u Taškentu, priznala je kako joj je kao vrhunskoj sportašici bila čast prolaziti vojnu obuku u Požegi. “Ovo je jedna velika lekcija za mene i naučila me mnogočem u životu. Mi sportaši poznati smo po redu, radu i disciplini i sretna sam i ponosna što sam ovdje,” rekla je Prodan. Ročnica Lucija Kurta kazala je kako je upravo Hrvatska vojska mjesto gdje se imaju priliku uklopiti različite želje i planovi, kao i struke te kako je izvrsno mjesto za osobni i profesionalni razvoj. “Mislim da je ovo velika životna prilika, čast mi je biti dio Hrvatske vojske što je bio jedan od motiva prijave za dragovoljno vojno osposobljavanje. Želim ostati u vojsci i napredovati,” rekla je ročnica Kurta.

30. OBLJETNICA

Na Plitvičkim jezerima na sam Uskrs pobunjeni Srbi protuustavno su zauzeli Nacionalni park Plitvička jezera. Hrvatska je policija nakon borbenih djelovanja 31. ožujka 1991. porazila pobunjeničke srpske snage, a u javnosti akcija ostaje zapamćena po prvoj hrvatskoj žrtvi u Domovinskom ratu Josipu Joviću. Zbog žrtve i odvijanja na blagdan Uskrsa akcija je prozvana i Krvavi Uskrs

ABECEDA AKCIJE KRVAVI USKRS

a AKTIVNOSTI POBUNJENIH SRBA KOJE SU PRETHODILE AKCIJI KRVAVI USKRS

- Pet dana prije akcije Skupština općine Titova Korenica donosi nezakonitu odluku u smjeni vodstva NP-a Plitvička jezera nakon čega slijede prijetnje i napadi na radnike nesrpske nacionalnosti
- Pobunjeničke snage na ulazima u Nacionalni park postavljaju srpske i jugoslavenske zastave te blokiraju državnu cestu koja spaja sjever i jug Hrvatske
- Dva dana prije akcije naoružani milicajci tzv. ŠAO Krajine nasilno upadaju u upravnu zgradu NP-a kako bi ga pripojili tzv. ŠAO Krajini
- Pobunjeničke snage odbijaju zahtjev Ministarstva unutarnjih poslova RH za povlačenjem s područja Plitvičkih jezera te debllokiranja ceste prema jugu Hrvatske.

TEKST

Marinko Karačić

IZVOR FOTOGRAFIJA:

Hrvatska policija u Domovinskom ratu, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Zagreb, 2011.; Jedinica za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje, Edicija monografija vojno-redarstvenih postrojbi Oružanih snaga RH iz Domovinskog rata 1991.-1996., Ministarstvo obrane RH, Glavni stožer Oružanih snaga RH, Zagreb, 2011.

b BRIFING KOD PREDsjEDNIKA TUĐMANA UOČI AKCIJE

Predsjednik RH dr. Franjo Tuđman sazvao je uoči akcije sastanak u Banskim dvorima s nositeljima vlasti i ključnim osobljem koje će pripremiti i voditi akciju povratka Plitvičkih jezera pod hrvatski nadzor. Na sastanku su bili predsjednik Vlade Franjo Gregurić, ministar unutarnjih poslova Josip Boljkovac, ministar obrane Martin Špegelj, pomoćnik ministra za specijalne policijske jedinice Marko Lukić, zapovjednik Jedinice za posebne zadatke MUP-a Rakitje Josip Lucić te zapovjednici jedinica specijalne policije.

c CILJ AKCIJE NA PLITVIČKIM JEZERIMA

Odlučnom akcijom snaga hrvatske policije uspostaviti javni red i mir i povratiti Nacionalni park Plitvička jezera u ustavno-pravni poredak RH te debllokirati državnu cestu.

č ČELNI ZAPOVJEDNICI AKCIJE

Glavno zapovjedništvo za vođenje akcije nalazio se u Policijskoj upravi u Karlovcu kojim je rukovodio Marko Lukić, dok je izravno na terenu akcijom zapovijedao Josip Lucić. Zamjenik zapovjednika akcije bio je Darko Rukavina. Snagama 1. satnije Jedinice za posebne zadatke Rakitje zapovijedao je Zdravko Andabak, snagama 2. satnije zapovijedao je zapovjednik voda Božo Kožul, snagama 3. satnije Damir Šimunić te snagama 4. satnije zapovjednik voda Ivo Viljevac.

d DINAMIKA AKCIJE

- Prva faza: U ulozi prethodnice snage Antiterorističke jedinice /ATJ/ Lučko uspostavljaju nadzor na Koranskom mostu kako bi omogućile sigurniji dolazak ostalih snaga policije
- Druga faza: Glavnina snaga Jedinice za posebne zadatke Rakitje spaja se sa snagama ATJ Lučko i dalje zajedno djeluju u smjeru hotela Jezero i

pošte. Uz snage ATJ-a Lučko i snage Rakitje na glavnom smjeru napada angažirane su i snage Jedinice za posebne namjene Kumrovec.

- Treća faza: Dio pripadnika ATJ-a Lučko zauzima položaje na smjeru Plaški-Saborsko kako bi zaustavile mogući dolazak pojačanja pobunjeničkih snaga.

JOSIP JOVIĆ, PRVA ŽRTVA DOMOVINSKOG RATA

Josip Jović rođen je 1969. u Aržanu kod Imotskog. Zov za hrvatskom slobodom dovodi ga 1990. na Policijsku akademiju u Zagrebu gdje postaje prvi hrvatski redarstvenik. Kao pripadnik Jedinice za posebne zadatke MUP-a RH Rakitje sudjeluje u akcijama hrvatske policije u Petrinji i Pakracu te u borbi smrtno stradava u akciji na Plitvičkim jezerima. Zbog njegove pogibije i ranjavanja njegovih kolega policajaca akcija je nazvana Krvavi Uskrs. Pokopan je u rodnom mjestu. Njegove posljedne riječi bile su: "Tata, tata", prizivajući i u tim trenucima blizinu svoje obitelji na koju je bio ponosan.

U znak sjéčanja na žrtvu Josipa Jovića podignuta su spomen-obilježja na Plitvicama i u Aržanu, a njegovo ime nose ulice u Splitu, Zadru, Kninu i Korenici, trg u Vinkovcima te prometnica Aržano-Lovreć-Proložac. Također, po njemu je i nazvana osnovna škola u Aržanu kao i policijski brod i Policijska škola.

KORIŠTENI AUTOBUSI ZA ODLAZAK U AKCIJU

Akcija snaga hrvatske policije posebno se pamti po još jednom detalju, a to je korištenje autobusa u odlasku snaga u akciju. Naime, u nedostatku drugog načina prijevoza korišteni su autobusi Croatia busa, a prvi s natpisom Zagrebački transporti napali su srpski pobunjenici kad je i ranjeno devet hrvatskih policajaca.

ENERGIČNIH ČETIRI SATA DJELOVANJA SNAGA HRVATSKE POLICIJE U AKCIJI

Akcija je započela na Uskrs 31. ožujka 1991. u 3 sata ujutro pokretanjem snaga i trajala je do 10 sati kad je okončana uspostavom hrvatskog pravnog poretku na Plitvičkim jezerima. U otežanim vremenskim uvjetima zbog snijega i gусте magle snage hrvatske policije oko 6 sati ujutro 31. ožujka 1991. ulaze na područje Plitvičkih jezera u koloni vozila na čelu koje se nalazilo borbeno-oklopno vozilo (BOV). Odmah nakon prolaska Ličke kuće pobunjeni naoružani Srbi i pripadnici tzv. milicije SAO Krajine otvorili su vatru na hrvatske snage. Ranjeno je devet hrvatskih policajaca. Hrvatske su snage uzvratile na napad te su istodobno počele formirati borbeni raspored. Uklanjujući drvene zapreke hrvatske snage napreduju u smjeru hotela Jezero.

U nastavku akcije hrvatske su snage krenule u smjeru restorana Poljana i smjeru pošte na Plitvicama. Iz smjera pošte pobunjeničke snage napadaju hrvatske policajce. Tad je ranjen Josip Jović i preminuo je od ozljeda na putu do pokretne ambulante. Josip Jović u memoriji hrvatskog naroda ostaje trajno zapamćen kao prvi poginuli hrvatski branitelj u Domovinskom ratu. Snažnim i odlučnim djelovanjem hrvatske su snage prisilile srpske pobunjeničke snage na povlačenje prema Korenici čime je okončana i druga uspješna akcija hrvatske policije.

FRANJO TUĐMAN U PISMU SUČUTI OBITELJI JOVIĆ

"...ne plačite, jer vaš sin živil! Živi ne samo u Bogu, koji - kako kršćani vjeruju - žrtvu svakog pravednika pridružuje uskrsloj smrti Kristovoj, nego također i u svima nama, kojima Vaš Josip do sada svijetli, da ga slijedimo, živi u hrvatskoj slobodi, na kojoj je sada jamstvo njegove krvi. Budite zajedno s cijelom Hrvatskom, u svojoj boli beskrajno ponosni."

G GLAVNA PORUKA ZAPOVJEDNIKA AKCIJE JOSIPA LUCIĆA

"Ja sam ispunio postavljeni zadatak i što odluči Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, vjerujte bit će izvršeno. Ova je poruka Josipa Lucića snažno odjeknula u hrvatskoj javnosti kao poticaj i ohrabrenje hrvatskim braniteljima u nastavku obrane hrvatske države.

HRVATSKA ZASTAVA PONOVNO NA PLITVIČKIM JEZERIMA

Uspješna akcija snaga hrvatske policije na Plitvičkim jezerima na simboličan je način označena i podizanjem hrvatskog simbola, hrvatske zastave na Koranskom mostu, kod hotela Jezero kao i na zgradama Policijske postaje Plitvice.

IZMJЕŠTANJE STRANIH TURISTA

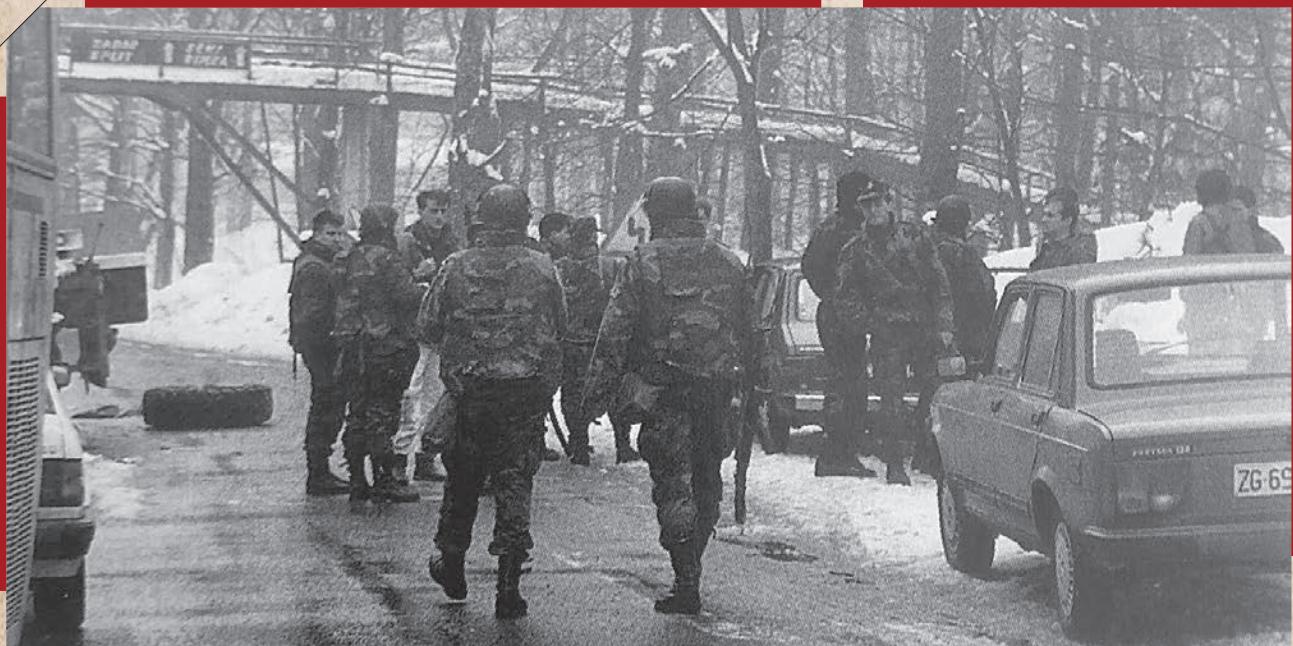
Za vrijeme akcije na Plitvičkim jezerima nalazilo oko 400 inozemnih turista, koji su odmah nakon akcije na siguran način zbrinuti i evakuirani iz hotela Nacionalnog parka Plitvička jezera.

30. OBLJETNICA

LOKALNO HRVATSKO STANOVNIŠTVO UZ HRVATSKE POLICAJCE

Odmah po saznanju kako su hrvatske snage porazile pobunjeničke srpske snage na Plitvičkim jezerima, Hrvati s okolnih područja oduševljeno pozdravljaju ovu akciju, a dio se uputio na Plitvička jezera gdje su zahvalili hrvatskim specijalcima na uspješnoj akciji.

MOTORNA PILA I DRUGE ZANIMLJIVOSTI IZ AKCIJE

- Posebna zanimljivost akcije jest što su u njoj korištene i mortorne pile. Naime, na prilazima Nacionalnom parku pobunjenici su postavili barikade od stabala bukvi te su hrvatski specijalci morali najprije prerezati stabla i osigurati prohodnost za daljnja napredovanja.
- Sudionik akcije Milan Jurčić okrnut je s tri metka, ali ostao je neozlijeden. Tek kad je završila akcija primjetio je dvije prostrjelne rupe na jakni dok je kaciga bila izbrzdana tragom još jednog metka.
- Dok se odvijala borbena akcija hrvatskih snaga, dio specijalaca morao je i odvraćati ulazak turista u Nacionalni park koji nisu ni znali što se događa. U jednom trenutku talijanski turisti krenuli su prema specijalcima i počeli ih fotografirati vjerojatno misleći kako je u tijeku zabava kao dio uskrsnih običaja, dok je dio mislio kako je riječ o lovcima.
- Hrvatske su snage zarobljavajući pobunjenike pretresali i njihove automobile u kojima su pronalazili cijeli arsenal naoružanja i opreme, a na pitanje hrvatskih policajaca čemu im to služi svi su uglaš odgovarali kako su slučajni prolaznici, a oružje im služi za zaštitu od medvjeda kojih ima po okolnim šumama.

LJUBAV I ZANOS ZA HRVATSKU DOMOVINU

Akcija Krvavi Uskrs u punoj je mjeri pokazala s kojim zanosom i domoljubljem hrvatske snage spremno brane svoju domovinu. Spremnost na žrtvu svjedočile su i u akcijama koje su slijedile. Prva među njima bila je akcija spašavanja hrvatskih policajaca u Borovu u kojoj je poginulo 12 hrvatskih redarstvenika.

NOVI POTICAJ RAZVOJU JOŠ ELITNIJIH POSTROJBBI

Uspješna akcija hrvatskih snaga na Plitvicama pokazala je kako već tada Hrvatska ima snage spremne suprostaviti se velikosrpskoj agresiji te je bila snažan poticaj i zamah u stvaranju još elitnijih postrojbi i jačanju obrane Hrvatske. Posebno ostaje u sjećanju detalj koji oslikava koji je pozitivni naboj proizvela ova akcija u široj javnosti. Naime, u bazu Rakite počeli su dolaziti mladići tražeći pristupanje postrojbama hrvatskih snaga kako bi i oni po uzoru na sudionike akcija u Pakracu i na Plitvicama dali svoj doprinos u obrani domovine.

O

OPREMA I NAORUŽANJE HRVATSKIH SNAGA

Hrvatske snage policije u akciju su krenule s naoružanjem i opremom kojom su u tom trenutku raspolažali. Imali su, među ostalim, osobno kratko naoružanje, Kalašnjikove te protuoklopna sredstva i bombe. Nosiли su i kacige te pancirke koje su zvali "kornjače".

P

PREGOVORI S PREDSTAVNICIMA VOJSKE JNA U SELU MUKINJE

Po završetku uspješne akcije hrvatskih snaga organiziran je sastanak s predstavnicima vojske JNA u Mukinjama. Sastanak ostaje zapamćen po odbijanju dvaju ultimatuma koje su postavili predstavnici vojske JNA. Prvi je bio odlaganje osobnog naoružanja hrvatskih pugovarača što su oni izrijekom odbili. Drugi zahtjev vojske JNA o trenutnom povlačenju snaga MUP-a s Plitvičkih jezera također je odbijen uz jasno obrazloženje kako zapovjedi primaju isključivo od ministra unutarnjih poslova i predsjednika RH. Uspostavljena je i

Policjska postaja Plitvice pod nadležnošću Policijske uprave Gospić, a za njezina zapovjednika određen je Tomislav Ilić. Vojska JNA nije se povukla s Plitvice nego je rasporedila oklopne snage na prilazu PP Plitvice.

R

RATNI SANITET U AKCIJI

Sanitetski mobilni tim hrvatskih snaga policije predvodio je dr. Josip Husar. Uz hrvatske ranjene policajce kojima je pružena pomoć na terenu zbrinuti su i ranjeni pripadnici pobunjeničke milicije tzv. SAO Krajine, a sve u skladu s načelima humanosti i odredbi Ženevske konvencije.

S

SNIJEG I MAGLA – OMETAČI, ALI I POMAGAČI

Iako se akcija provodila po nepovoljnim vremenskim uvjetima zbog magle, niskih temperatura i snijega prema svjedočenju sudionika akcije snijeg je bio i pomagač hrvatskim snagama jer su po tragovima pobunjenika prepoznavali staze kojima su bježali pred naletom hrvatskih snaga u dubinu šume. Također, zapovjednik akcije Josip Lukić procjenjuje kako su pobunjeničke naoružane snage zanemarile element vidljivosti u pripremi zasjede za napad na hrvatske policajce te je tako magla u rano uskrsno jutro bila saveznik hrvatskim policajcima jer nisu bili odmah "otkriveni". Naime, pobunjenici su čuli dolazak autobusa te su vatru otvarali nasumično i iz svih raspoloživih oružja čime je izbjegnuta situacija u kojoj bi pobunjenici sa sigurne udaljenosti imali hrvatske snage u vidokrugu ciljnika.

Š

ŠTO PIŠE U RAŠČLAMBI AKCIJE SIGURNOSNIH SLUŽBI BIVŠE JUGOSLAVIJE

U dostupnim podacima raščlambe akcije hrvatskih snaga na Plitvičkim jezerima koje su izradile sigurnosne službe bivše Jugoslavije, među ostalim, navodi se kako je bilo nerealno očekivati uspjeh pobune srpskih snaga protiv snaga MUP-a. No, ponajviše upada u oči preuvečavanje broja angažiranja hrvatskih snaga koje su procijenili na više od 4000 hrvatskih policajaca uključujući čak i snage za helikopterski desant. Služba državne bezbednosti još navodi kako je cilj hrvatskih snaga bio zauzimanje Titove Korenice i presijecanje SAO Krajine na dva dijela nakon čega bi bili stvoreni uvjeti za napad na Knin.

T

TAMPON-ZONA VOJSKE JNA I NA PLITVIČKIM JEZERIMA

Prema već uspostavljenom modelu iz Pakraca, vojska JNA primjenila je taktiku uspostave tampon-zone i na Plitvičkim jezerima s tim što su na Plitvicama angažirane znatno brojnije snage.

U

UOČI AKCIJE PRVA RAZMJENA ZAROBLJENIKA

Pobunjeničke su snage i prije akcije na Plitvicama izvodile oružane prepade te su početkom veljače 1991. na područje Korenice i Plitvičkih jezera upućene snage Jedinice za posebne zadatke Rakitje. Tad su pobunjeničke snage milicije zarobile tri hrvatska specijalca dok su policijaci iz Rakitja zarobili jednak broj pobunjenika milicajaca. Uslijedili su pregovori o razmjeni koji su uspješno završeni. Ovo je ujedno bila i prva razmjena zarobljenika u Domovinskom ratu.

V

VODNIK VOJSKE JNA ODBIO PUCATI NA HRVATE

O ponašanju vojske JNA i namjerama prema hrvatskim snagama MUP-a javno je progovorio vodnik u službi JNA Ivan Medvedović koji je odbio pucati na hrvatski narod. Njegova izjava oslikava stvarni karakter vojske JNA koja "nije ni narodna ni jugoslavenska" jer je bio "razrađen plan napada na pripadnike MUP-a i na narod". Nakon ove izjave JNA ga je odmah uhitila i odvela u vojni zatvor.

Z

ZORA I SVITANJE HRVATSKE SLOBODE

Prve akcije hrvatskih snaga policije u Pakracu i na Plitvičkim jezerima mogu se nazvati zorom i početkom svitanja hrvatske slobode. Obje akcije pokazale su kako Republika Hrvatska svoju samostalnost i slobodu može ostvariti izgrađujući svoje obrambene oružane snage.

Ž

ŽIVOT NA PLITVIČKIM JEZERIMA NAKON AKCIJE

Nakon uspostave PP Plitvice uslijedilo je razdoblje u kojem su vojska JNA, naoružani srpski pobunjenici te pripadnici srpskih dragovoljačkih postrojbi ovu postaju držali u potpunom okruženju iscrpljujući snage koje su se u njoj nalazile bez redovite opskrbe hranom, vodom i streljivom. Njihov krajnji cilj bio je prisiljavanje hrvatskih snaga na povlačenje s Plitvice. Iz dana u dan pogoršavala se situacija, pobunjeničke snage prekinule su dovod vode do PP Plitvice te svakodnevno napadale hrvatske snage u postaji.

ZAPOVJEDNIŠTVO SPECIJALNIH SNAGA

Čuvajući uspomenu na svoje poginule suborce i na ovaj način odajući im poštovanje, pripadnici Zapovjedništva specijalnih snaga uputili su se 12. ožujka na 14 kilometara dugu hodnju na Velebit kako bi obilježili 28. obljetnicu pogibije pripadnika specijalnih snaga, bojnika Nenada Mataka-Mehe

HODNJOM ODALI POČAST POGINULOM JUNAKU

TEKST

Vesna Pintarić

FOTO

Tomislav Brandt

Uz članove obitelji bojnika Mataka, na hodnji u čast poginulom pripadniku specijalnih snaga sudjelovalo je 15 pripadnika postrojbe, predstavnici Općine Starigrad Paklenica te Udruge ratnih veterana 84. gardijske bojne Termiti

Brat poginulog heroja Domovinskog rata Ivan Matak:

"Tužni smo jer Nenad više nije među nama i što nije dočekao da uživa u slobodi domovine u čiju je obranu među prvima krenuo, ali i ponosni što se 28 godina nakon njegove smrti njegovi suborci i prijatelji sjećaju njegova lika i djela"

Čuvajući uspomenu na svoje poginule suborce i na ovaj način odajući im poštovanje, pripadnici Zapovjedništva specijalnih snaga uputili su se 12. ožujka na 14 kilometara dugu hodnju na Velebit kako bi obilježili 28. obljetnicu pogibije pripadnika specijalnih snaga, bojnika Nenada Mataka-Mehe. Uz pripadnike ZSS-a te članove obitelji bojnika Mataka, na hodnji su sudjelovali i predstavnici Općine Starigrad Paklenica te Udruge ratnih veterana 84. gardijske bojne Termiti.

Polazna točka hodnje bila je u Nacionalnom parku Paklenica, na Velikom Rujnu, gdje je u crkvi Velike Gospe služena misa kojoj su nazočili svi sudionici, a završna na Račabuši, mjestu pogibije bojnika Mataka, gdje mu je paljenjem svijeća odana počast.

Obilježavanja ovakvih obljetnica važno je kako bi i buduće generacije nastavile čuvati uspomenu na Domovinski rat i sve hrvatske branitelje koji su živote položili za domovinu ističući i sami pripadnici ZSS-a: "Danas smo proveli hodnju u čast poginulog pripadnika specijalnih snaga koja je postala već tradicionalna. U njoj je sudjelovalo 15 pripadnika postrojbe, a cilj joj je, uz prenošenja tradicije na mlađe pripadnike, i nastaviti čuvati i jačati duh zajedništva i pobjede. Na mjestu pogibije zapalili smo svijeću, pomolili se za poginulog kolegu. Vremenski su uvjeti bili malo otežani, ali bilo je zadovoljstvo biti ovdje." Napominjući i kako se uvijek i svaka prilika koristi za podizanje sposobnosti i tjelesne spremnosti pripadnika postrojbe te je i ova hodnja s opremom po otežanom terenu dijelom iskorištena i kao dopuna obučnim aktivnostima.

STRADAO OD NEPRIJATELJSKE MINE

Brat poginulog heroja Domovinskog rata Ivan Matak kazao je kako je za njegovu obitelj dan Nenadove pogibije – dan sjete, tuge i ponosa. "Tužni smo jer Nenad više nije među nama i što nije dočekao da uživa u slobodi domovine u čiju je obranu među prvima krenuo, ali i ponosni što se 28 godina nakon njegove smrti njegovi suborci i prijatelji sjećaju njegova lika i djela. Drago nam je da se održava ova tradicija i zahvaljujemo svima koji su sudjelovali danas na hodnji, posebno Zapovjedništvu specijalnih snaga koji je podržavaju i nastavljaju. Ova se hodnja održava zadnjih pet godina, u početku su do mjeseta pogibije odlazili obitelj, prijatelji i suborci, no prema inicijativi i želji zapovjednika ZSS-a generala Perice Turalije i pripadnici specijalnih snaga uključili su se u ovo obilježavanje, a hodnja je postala i dio njihove obuke. Svake godine priključujući se i drugi mladi ljudi, sportaši i time pokazuju poštovanje žrtvama i pijetet ne samo mojem pokojnom bratu nego svim žrtvama Domovinskog rata."

Bojnik Nenad Matak-Meho dragovoljac je Domovinskog rata, od 5. studenog 1990. pripadnik je specijalne postrojbe MUP-a RH Rakitje, a osnivanjem Zbora narodne garde prelazi u 1. gardijsku brigadu Tigrovi. U kolovozu 1991. postao je pripadnik Specijalne postrojbe GS HV-a. Ranjen je u akciji oslobođenja Zemunika Gornjeg. Smrtno je stradao 14. ožujka 1993. na području Račabuša na Velebitu kad je prilikom izviđanja naišao na neprijateljsku minu. Njegovi suborci svjedoče kako je posebno volio Velebit te kako je uvijek govorio: "Ako ginem, neka ginem tamo." Posmrtno je odlikovan Redom kneza Domagoja s ogrlicom, za pokazanu osvijedočenu hrabrost i junashtvo u Domovinskom ratu.

SATNIJA MORNARIČKO-DESANTNOG PJESAŠTVA HRM-a

SMVO provodi S.E.R.E. obuku svih razina namijenjenu za pripadnike OSRH i civilne/službene osobe koje nisu pripadnici OSRH, ali zbog prirode svojeg posla ili dužnosti nalaze se u području operacija, kao i za pripadnike savezničkih zemalja. Program S.E.R.E. obuke razine B razvija se od 2014. godine u SMVO-u, a njegovim završetkom polaznici razvijaju razumijevanje potrebnih načela preživljavanja, izbjegavanja/bijega, otpora i izvlačenja od trenutka njihove moguće izolacije i/ili zarobljavanja do izvlačenja i reintegracije.

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Mladen Čobanović

Pripadnici Satnije mornaričko-desantnog pješaštva Hrvatske ratne mornarice u vojarni "116. brigade Hrvatske vojske" u Pločama završili su obuku preživljavanja, izbjegavanja/bijega, otpora i izvlačenja S.E.R.E. razine B

OBUČENI ZA PREŽIVLJAVANJE, BIJEG, OTPOR I IZVLAČENJE

Instruktori Središta za međunarodne vojne operacije (SMVO) "Josip Briški" završili su 11. ožujka 2021. u vojarni "116. brigade Hrvatske vojske" u Pločama obuku preživljavanja, izbjegavanja/bijega, otpora i izvlačenja (Survival, Evasion/Escape, Resistance, Extraction – SERE) razine B. Polaznici obuke bili su pripadnici Satnije mornaričko-desantnog pješaštva (SMDP) Hrvatske ratne mornarice koji su pokazali visoku razinu zainteresiranosti za sadržaj te motiviranost i sposobnost za svladavanje ovih izazova zahvaljujući kojima, nakon završetka obuke, mogu razumjeti procedure i tehnike preživljavanja, izbjegavanja, otpora i izvlačenja.

Moguće negativne implikacije izolacije ili zarobljavanja pojedinaca ili dijela snaga prepozname su odavno i mogu se na različitim razinama vrlo negativno odraziti u konačnici dovodeći u pitanje uspjeh čitave operacije. Zbog toga je NATO savez još 2008. godine izradio PR (Personnel Recovery) doktrinu koja obuhvaća kompleksni sustav mjera i postupaka čiji je primarni cilj izvlačenje i reintegracija pripadnika nacionalnih i prijateljskih oružanih snaga i civilnog osoblja razmještenog u potpori NATO-ovih operacija, a koji su se našli u izolaciji i/ili zarobljeništvu. U potpori je tog sustava standardizirana S.E.R.E. obuka čija je nacionalna realizacija dio obveze svake zemlje članice NATO saveza.

UJEDNAČENA RAZINA PRIPREMLJENOSTI

Standardizacija se za sve NATO-ove članice provodi kroz obvezujuće smjernice Zapoovjedništva za operacije (Allied Command Operations - ACO) te kroz prihvaćene STANAG-e koji se na razini članica usvajaju kao nacionalne vojne norme. Cilj standardizacije obuke vezane za PR jest dostizanje određene, ujednačene razine pripremljenosti pripadnika koji se planiraju uputiti ili se upućuju u područje operacije na moguću izolaciju i/ili zarobljavanje, a sukladno prethodno donesenoj procjeni rizika, kroz tri razine S.E.R.E. obuke: A, B i C (za nizak, umjeren i visok rizik).

Republika Hrvatska je tijekom proteklog vremena i u brojnim situacijama potvrđena kao pouzdan i siguran NATO-ov saveznik, a pripadnici hrvatskih Oružanih snaga sudjeluju i ističu se u nizu NATO-ovih vođenih operacija potpore miru. Upravo S.E.R.E. obuka koju provode stručni i iskusni instruktori SMVO-a "Josip Briški" jamstvo je da će hrvatski vojnik i nadalje spremno odgovarati na izazove savezničkih operacija potpore miru.

pukovnik
ABDULAH SELIMOVIĆ,
zamjenik zapovjednika
SMVO-a "Josip Briški"

SMDP HRM-a

Središte za međunarodne operacije ovim je ciklusom obuke S.E.R.E. razine B poduprlo temeljnu misiju Satnije MDP – multipliciranje sposobnosti svakog pojedinog pripadnika u izvođenju zadaća prednjih snaga. Izolacija i/ili iskoristavanje pripadnika može imati značajan negativan publicitet u javnosti kao i negativan strateški utjecaj na operativnu sposobnost snaga. Ova obuka povećava vjerojatnost uspješnog povratka izoliranog osoblja pod prijateljski nadzor i smanjuje mogućnost takvog negativnog utjecaja. Zbog toga je korisno i važno da ovu obuku prođe što više pripadnika svih grana OSRH.

bojnica **RENATA KOKOVIĆ NOVOSEL**,
voditeljica Odsjeka za posebne oblike obučavanja i provedbenu potporu u SMVO-u "Josip Briški"

Danas provodimo S.E.R.E. obuku razine B za Satniju mornaričko-desantnog pješaštva. Zapovjedništvo HRM-a prepoznalo je ovu satniju i njezine pripadnike kao one koji su u provedbi svojih zadaća i misija potencijalno izolirano osoblje srednjeg rizika od izolacije i zarobljavanja te su zatražili potporu HKoV-a u provedbi S.E.R.E. obuke razine B. Središte za međunarodne vojne operacije uputilo je mobilni obučni tim u vojarnu u Ploče sa zadaćom provedbe obuke. Prvi ciklus ove obuke odrađen je u listopadu prošle godine, a osim ovotjednog planira se ove godine još dva ciklusa obuke čime će biti zadovoljene potrebe Satnije. Također, za dio pripadnika HRM-a planiramo provedbu S.E.R.E. obuke razine C. Suradnja s HRM-om je izvrsna, kako se dobro razumijemo. Ovaj mobilni tim napravio je obuku koja je u standardima bez obzira na to što smo obuku proveli kao gosti u vojarni u Pločama. Središte je pozicionirano unutar HKoV-a u sastavu Zapovjedništva za obuku i doktrinu, a dio je naše misije ospozobljavati sve pripadnike OSRH, državnih institucija i stranih OS za dužnosti u NATO/EU/UN vodenim operacijama. Središte podupire sve postrojbe unutar Oružanih snaga, a vezano uz dostizanje sposobnosti za provedbu zadaća u međunarodnim vojnim operacijama. S.E.R.E. obuku NATO definira kao nacionalnu obvezu, a dužni smo je provoditi u skladu s NATO-ovim standardima i procedurama zbog interoperabilnosti s drugim zemljama Saveza. Premda se uvjek može pronaći prostora za poboljšavanje i napredak, hrvatski model provedbe S.E.R.E. obuke i rezultati koje dostižemo stavljuju nas uz bok S.E.R.E. programa oružanih snaga ostalih zemalja članica NATO saveza.

S.E.R.E. obuku razine B proveli su instruktori Središta za međunarodne vojne operacije "Josip Briški"

bojnik **BRANIMIR TODORIĆ**, zapovjednik Satnije mornaričko-desantnog pješaštva

stožerni narednik **KRUNOSLAV ŠTIVIĆ**, pripadnik Satnije mornaričko-desantnog pješaštva i polaznik S.E.R.E. obuke

Cilj standardizacije obuke jest dostizanje ujednačene razine pripremljenosti pripadnika koji se upućuju u područje operacije na moguću izolaciju i/ili zarobljavanje, a sukladno prethodno donesenoj procjeni rizika, kroz tri razine S.E.R.E. obuke: A, B i C (za nizak, umjereni i visok rizik)

S.E.R.E. obuku polazi 19 pripadnika Satnije i danas ovdje prezentiramo sposobnosti koje smo tijekom obuke dostigli. Pripadnici mornaričko-desantnog pješaštva redovito i intenzivno prolaze programe propisanih obuka, S.E.R.E. je jedna od njih i iznimno smo zadovoljni interesom i motiviranošću naših pripadnika i stručnošću instruktora te suradnjom sa SMVO-om. Uz naše brojne zadaće i ciljeve koje želimo realizirati, jedna od naših važnih zadaća jest i kontinuirana suradnja s civilnim institucijama pri čemu smo sposobni pomoći lokalnom stanovništvu u slučajevima požara, potresa, poplava i svega ostalog u čemu im naša pomoć može zatrebati. Tijekom prosinca 2020. bili smo aktivni i u sanacijama šteta od poplava u Kokorićima, a spremamo se i za nadolazeću PP sezonom.

Tijekom četverodnevne obuke upoznali smo mogućnosti preživljavanja i načine ponašanja u ekstremnim uvjetima ili okolnostima zarobljavanja. S obzirom na to da sam u Hrvatskoj vojsci više od 20 godina, ovo mi nije prvi put da se susrećem s ovakvom obukom. Ipak, osim dobrodošlog osvježavanja znanja ovo je i prilika za nove spoznaje. Kako se mijenjaju okolnosti ratovanja i moguće okolnosti na terenu, i sadržaji obuke se mijenjaju. Obuka je bila jako zanimljiva, tako da sam veoma zadovoljan. To je velikim dijelom zasluga instruktora koji su pokazali veliko znanje i stručnost.

HRM

Raketna topovnjača RTOP-42 "Dubrovnik" klase Helsinki u sastavu je Flote HRM-a, a namjena je broda raketno djelovanje po protivničkim brodovima te topničko djelovanje po ciljevima u zraku, na moru i na kopnu

SEA GUARDIAN

doprinos slobodnoj plovidbi Mediteranom

U operaciji potpore miru Sea Guardian sudjelovat će 32 člana 4. hrvatskog kontingenta te će se od 12. do 29. ožujka pridružiti snagama NATO-a u dijelu operacije Focus Operation-2

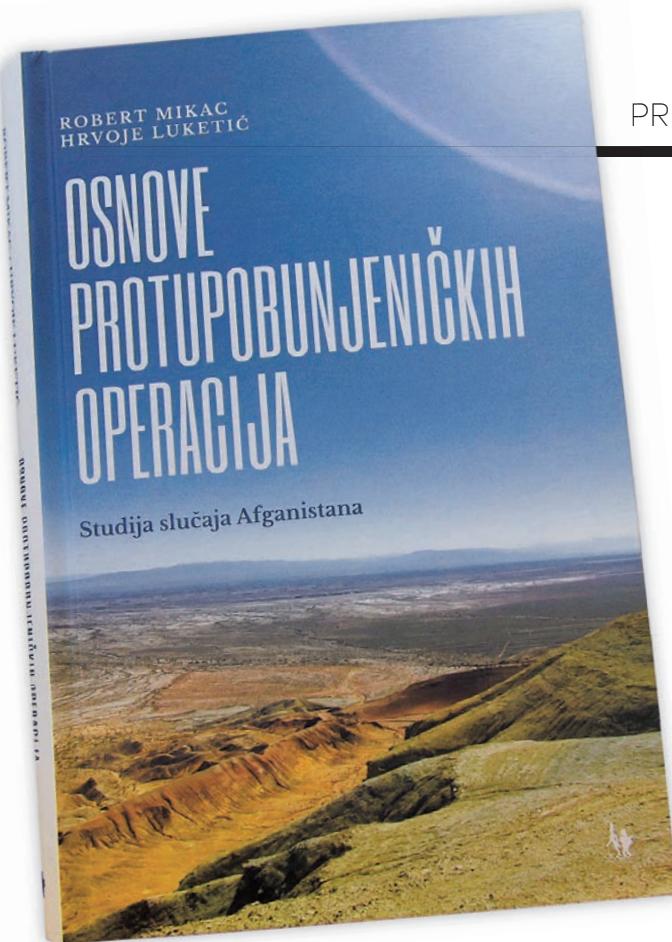
Načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga admirал Robert Hranj poručio je pripadnicima 4. HRVCON-a da su pred njima brojni izazovi te da će se od svih očekivati dobre pomorske vještine, taktička znanja i promišljeno djelovanje

Tekst: OJI / **Foto:** HRM/D. Mišić

Svečanom ispraćaju 4. hrvatskog kontingenta (HRVCON) u operaciju Sea Guardian, održanom 11. ožujka na sidrištu vojarne "Admiral flote Sveti Letica-Barba" u Splitu uz pripadnike HRM-a nazočio je i načelnik Glavnog stožera OSRH admiral Robert Hranj, savjetnik načelnika GS-a za zdravstvo general-bojnik Boris Zdilar te zapovjednik ZOS-a GS OSRH brigadni general Ivan Turkalj. U prigodnom obraćanju admiral Hranj istaknuo je da Oružane snage kontinuirano pokazuju da je hrvatski vojnik pouzdan saveznik i partner: "Ovo će biti prilika vama pojedinačno da se dokažete i pokažete koliko ste dobri, a bit će prilika i svima zajedno da potvrdite ugled koji hrvatski vojnik, hrvatski mornar ima kod svojih prijatelja saveznika i partnera." Također, pripadnicima 4. HRVCON-a admiral je poručio je da su pred njima brojni izazovi te da će se od svih očekivati dobre pomorske vještine, taktička znanja i promišljeno djelovanje. "Uvjeren sam da će i za vama doći dobre ocjene, međutim, razmišljajte o tome da treba čuvati brod, sustave, i najvažnije – čuvajte jedni druge, jer vaša je sigurnost najvažnija," rekao je admiral Hranj. Uz kratak osvrt na pripreme kontingenta, koje su uspješno provedene unatoč specifičnim okolnostima zbog aktualne pandemije, zapovjednik Hrvatske ratne mornarice kontraadmiral Ivo Raffanelli, pohvalivši pripadnike kontingenta na uloženim naporima u pripremama za ovu misiju, posebno je istaknuo: "Naš brod opet u Mediteranu, naš kontingenat po četvrti put u operaciji potpore miru Sea Guardian naš je kontinuirani doprinos zajedništvu članica NATO-a." Zahvaljujući na ukazanom povjerenju, zapovjednik 4. HRVCON-a kapetan korvete Nikola Kuvačić istaknuo je: "Vjerujem da će i ovaj kontingenat pridonijeti povećanju kolektivne sigurnosti, unapređenju slobode plovidbe te dodatnom unapređenju odnosa s NATO partnerima. Stoga od svih pripadnika tražim predanost, profesionalnost i požrtvovnost, kako bi zadaću riješili na najbolji način i sigurno se vratili u domovinu."

ZAJEDNIČKA SIGURNOST

Hrvatski kontingenat pridružit će se snagama NATO-a od 12. do 29. ožujka 2021. u dijelu operacije Focus Operation-2 (FOCOPS-2) kroz zadaće čije je težište stvaranje cjelovite pomorske situacijske slike u cilju osiguranja zajedničke sigurnosti u području središnjeg Mediterana. Kapetan korvete Nikola Kuvačić, zapovjednik je 4. HRVCON-a dok je zapovjednik raketne topovnjače RTOP-42 "Dubrovnik" poručnik bojnog broda Silvijo Bosančić. Kontingenat broji 32 člana od kojih je 30 pripadnika HRM-a, jedan pripadnik Obavještajne pukovnije, te jedan pripadnik Zapovjedništva za potporu. Raketna topovnjača RTOP-42 "Dubrovnik" klase Helsinki u sastavu je Flote HRM-a. Brod je dužine 45 m, širine 8,9 m, dok je brzina koju dostiže 28 čvorova. Namjena je broda raketno djelovanje po protivničkim brodovima te topničko djelovanje po ciljevima u zraku, na moru i na kopnu. Naoružan je s osam protubrodskih raketa RB-15B, pramčanim topom Bofors Mk1 57 mm i dva krmena protuzračna topa SAKO ZU 23 mm. Opremljen je i s dvjema puškostrojnicama PKT za blisku zaštitu. Ovo je njegov treći angažman u operaciji Sea Guardian, u kojoj je u rujnu prošle godine bio u ulozi zapovjednog broda. Sudjelovao je u brojnim međunarodnim vojnim vježbama u Italiji, Crnoj Gori, Albaniji.

PREDSTAVLJAMO KNJIGU

STUDIJA SLUČAJA AFGANISTANA

Autori knjige su docent na Fakultetu političkih znanosti te predavač na vojnim studijima Robert Mikac i pripadnik Hrvatske vojske pukovnik Hrvoje Luketić, nastavnik kolegija Operacije odgovora na krize na Katedri operativnog umijeća na Hrvatskom vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman" u Zagrebu

Velike protupobunjeničke operacije, posebice one u Afganistanu i Iraku, treba analizirati i iz njih izvući rješenja za buduće slične operacije bilo gdje u svijetu. O ovoj temi postoje brojne stručne knjige, osobito u SAD-u, no u Hrvatskoj je takve građe malo i potrebno je popuniti određene praznine. Dio je to uvoda knjige Osnove protupobunjeničkih operacija: Studija slučaja Afganistana, koja bi trebala ispuniti dio praznine u području u kojem inače Republika Hrvatska i njezine Oružane snage imaju bogato iskustvo steceno kroz dugogodišnje sudjelovanje u operacijama u Afganistanu. Autori knjige su docent na Fakultetu političkih znanosti te predavač na vojnim studijima Robert Mikac i pripadnik Hrvatske vojske pukovnik Hrvoje Luketić, nastavnik kolegija Operacije

odgovora na krize na Katedri operativnog umijeća na Hrvatskom vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman" u Zagrebu. Autori su bili u Afganistanu u NATO-ovoј misiji ISAF 2005. godine, gdje su se i upoznali, te su nešto kasnije došli na ideju kako bi to iskustvo vrijedilo dodatno istražiti, produbiti određena područja, pretvoriti u knjigu i podijeliti sa zainteresiranim javnošću.

"Odabrali smo temu koja je interesantna i relevantna, za nas kao istraživače, ali ponajprije za Oružane snage RH, a pisali smo je široko tako da bude dostupna i drugim oružanim snagama jer tematika koju obrađujemo nije samo vojna, obrađujemo je i s povijesnog i politološkog aspekta," pojašnjava dr. sc. Robert Mikac i dodaje kako bi knjiga trebala postati obvezna literatura na svim godinama kadetskog školovanja, kao i na svim razinama vojnog školovanja.

TEKST

Petra Kostanjšak

FOTO

Mladen Čobanović

UZROCI POBUNA

Knjiga je, međutim, po svojem pristupu i stilu namijenjena širokoj stručnoj i znanstvenoj publici, donositeljima političkih i institucionalnih odluka, vojnom i policijskom osoblju, kolegama profesorima, istraživačima, znanstvenicima, no-

Autori su bili u Afganistanu u NATO-ovoj misiji ISAF 2005. godine, gdje su se i upoznali, te su nešto kasnije došli na ideju kako bi to iskustvo vrijedilo dodatno istražiti, produbiti određena područja, pretvoriti u knjigu i podijeliti sa zainteresiranom javnošću

Pukovnik Hrvoje Luketić i predavač na vojnim studijima Robert Mikac žele objasniti što su to protupobunjeničke operacije, ali pritom krenuti otpočetka jer su analizom postojeće literature uvidjeli kako mnogi počinju pisati o operacijama, zanemarujući korak prije toga – odgovoriti na pitanja što su pobune i na koji način one nastaju

vinarima, polaznicima vojnih i policijskih škola, studentima, kadetima i svima koje zanima ova tema.

“Budući da se osim vojne tematike dotičemo i krznog upravljanja, sigurnosnih studija i ostalih aspekata, knjiga može biti literatura i na civilnim sveučilištima kod nas i u cijeloj regiji,” ističe Mikac.

Autori žele objasniti što su to protupobunjeničke operacije, ali pritom krenuti otpočetka jer su, naime, analizom postojeće literature uvidjeli kako mnogi počinju pisati o operacijama, zanemarujući korak prije toga – odgovoriti na pitanja što su pobune i na koji način one nastaju. Autori, dakle, smatraju da je važno početi od uzroka.

“Analizirali smo neke od ključnih pobuna XX. stoljeća i njihove pokretače da vidimo koji su to zajednički motivi, koji su uspjeli mobilizirati mase i povesti ih u pobunu, kao i koji su bili njihovi ciljevi. Duboko vjerujemo da se svaka protupobunjenička operacija mora baviti uzrocima, a ne da se, kao što je često slučaj na terenu, bavi posljedicama. Samim time misija ili operacija ima ograničenu mogućnost uspjeha. Mi smo se bavili uzrocima pobuna jer se tek nakon toga može konstruirati koncept protiv pobune, kao i koje sve elemente treba ugraditi u takvu cjelinu,” kažu autori.

ISKUSTVA S TERENA

Pukovnik Hrvoje Luketić dvaput je bio u operaciji ISAF, prvi put 2005. kao voditelj operativnog tima u Operativnom središtu Kabulske multinacionalne brigade. Ondje je kao

operativni časnik izravno upravljao operacijama, uključujući i borbene operacije. Kako sam ističe riječ je o potpuno drugačijem iskustvu u odnosu na 2012./2013., kad je u operaciji ISAF bio zamjenik zapovjednika savjetničkog tima Vojne policije, dakle na poslovima savjetovanja afganistanske vojske. Iz perspektive operativnog iskustva s terena, a poslije sa savjetodavne funkcije, pukovnik Luketić procjenjuje kako se može uočiti velika razlika u razini osposobljenosti Afganistanske narodne vojske između 2005. i 2013., u pozitivnom smislu.

Dr. Mikac bio je u misiji 2005., dok je bio pripadnik Hrvatske vojske, a drugi put 2018. godine kao savjetnik ministra obrane u sklopu hrvatskog izaslanstva koje je bilo u posjetu pripadnicima OSRH.

Naglašavaju kako je misija u Afganistanu bila vrijedna nastojanja i truda koji je uložen, a korist od knjige koja je nastala na tim iskustvima može biti višestruka. To može biti prilika da se sagledaju i analiziraju lekcije kako bi danas-sutra mogle postati naučene lekcije.

“Smatramo da je arhitektima operacija, onima koji sudjeluju i koji žele dobrobit za sredinu u kojoj se intervenira, ali i za snage koje interveniraju, potrebno više holističkog pristupa. Uz oružane snage i vojno djelovanje, tu je čitav niz zadaća koje obuhvaćaju i druga područja,” zaključuju autori knjige.

Knjigu je izdao nakladnik Jesenski i Turk u sklopu Biblioteke Polemos, čiji je glavni urednik prof. dr. Ozren Žunec, koji je ujedno i urednik ove knjige. Knjiga ima četiri recenzenta, dva iz Hrvatske: brigadir Hrvatske vojske u mirovini prof. dr. sc. Dario Matika i general Hrvatske vojske u mirovini doc. dr. sc. Slavko Barić te dva međunarodna: izvanredni prof. dr. sc. Denis Čaleta s Instituta za korporativne sigurnosne studije iz Ljubljane i prof. dr. sc. Norman Cigar sa Sveučilišta marininskog korpusa u SAD-u. Predgovor knjizi napisao je bivši ministar obrane i potpredsjednik Vlade RH Damir Krstičević. Zbog epidemiološke situacije knjiga bi trebala imati tek virtualnu promociju, a kad okolnosti dopuste, održat će se i pravo predstavljanje knjige.

HRM

LIJEČNICA OBUČENA ZA ZADAĆE POD VODOM

Natporučnica Antonia Perković prva je liječnica, prva žena i prva časnica Hrvatske vojske koja je završila petotjednu Temeljnu obuku ronjenja u Središtu za obuku Hrvatske ratne mornarice (SzO HRM).

Premda dotad nije imala ozbiljnijih iskustava s ronjenjem, na fizički zahtjevnom tečaju ostvarila je izvrsne rezultate

TEKST

Lada Puljizević

FOTO

Lada Puljizević
Boris Kartelo
(osobna arhiva)

Temeljna obuka ronjenja provodi se sukladno potrebama OSRH, najčešće jednom godišnje, a namijenjena je mornarima, dočasnicima i časnicima koji, prije svega, trebaju zadovoljiti zahtjevne psihofizičke kriterije

HRM

Natporučnica Antonia Perković od 2018. liječnica je u hrvatskim Oružanim snagama, a otkako je krajem ljeta 2020. završila Temeljnu obuku ronjenja u Središtu za obuku Hrvatske ratne mornarice (SzO HRM) postala je prva liječnica, prva žena i prva časnica Hrvatske vojske koja je tu obuku završila. Nakon što je dvije godine provela kao liječnica u ROLE-1 timu Gardijske motorizirane brigade (GMBR) u Kninu, natporučnica Perković danas radi u barokomori Zavoda za pomorsku medicinu u Splitu.

Priča o vojnoj karijeri doktorice Perković počinje oglasom u kojem je pročitala da OŠRH traži i zaposljava liječnike. Vidjela ga je, kratko razmisnila, zaključila kako je to ono što je zanima i prijavila se. O toj odluci i onom što je uslijedilo kaže: "Drago mi je što sam donijela tu odluku, no puno je stvari koje sam otkrivala u hodu. Jedno je gledati sustav izvana, a drugo je biti njegov dio i promatrati ga iznutra. Moj je posao ovdje specifičan jer nije potrebno samo medicinsko znanje nego je potrebno imati i temeljne vojne vještine. Sustav je koncipiran tako da sam prije svega vojnik, a onda liječnik. Baš zato mi je dragocjeno iskustvo koje sam stekla u ROLE-u jer sam u gardijskoj brigadi imala prilike steći potrebna vojna znanja i usvojiti potreban način razmišljanja. No, vojnički i liječnički poziv nije teško uzajamno pomiriti, baš suprotno, i upravo to daje određenu čar cijelom mojem poslu."

Potreba spajanja liječničkih i vojnih znanja posebno je došla do izražaja kad je natporučnica Antonia Perković upućena na obuku ronjenja. Temeljna obuka ronjenja provodi se sukladno potrebama OSRH, najčešće jednom godišnje, a namijenjena je mornarima, dočasnicima i časnicima koji, prije svega, trebaju zadovoljiti zahtjevne psihofizičke kriterije. Standardi obuke specifični su prije svega zbog utjecaja vodenog medija te tjelesnih predispozicija potrebnih pod vodom.

VELIK IZAZOV

Osnove zahtjevnog, petotjednog ciklusa obuke ronjenja razlaže kapetan fregate Boris Kartelo, jedan od njezinih instruktora: "Program obu-

**Programom
Temeljne
obuke ronjenja
obuhvaćene su
brojne tematske
cjeline: podvodna
medicina;
pravila ronjenja;
pomorstvo i
meteorologija;
hiperbarična
i ronilačka
oprema;
ronilačke
procedure; zakoni
fizike i plinovi u
ronjenju; minsko-
-eksplozivna
sredstva;
ronilačke tablice i
vježbe ronjenja**

ke u prvom je dijelu usmjeren na stjecanje prijekopotrebnih teorijskih znanja, što znači da se trećina obuke odvija *ex cathedra*, nakon čega je u praktičnom dijelu naglasak stavljen na usvajanje vještina ronjenja. Po završenoj obuci polaznik je osposobljen za ronjenje aparatima otvorenog kruga disanja na zrak (AOKD – zrak), u pari do 30 metara dubine te za izvršavanje niza zadaća pod vodom kao što je provedba pregleda (nadzora) brodskog trupa i podmora područja baziranja; provedba održavanja podvodnog dijela brodskog trupa, vijaka i usisa; podvodnog pretraživanja i prepoznavanja eksplozivnih naprava (EOD, IED) i sl.

Natporučnica Perković uz smijeh otkriva kako se, do tog tečaja, njezino iskustvo s ronjenjem svodilo na rekreativno,

**FOKUSIRANA, MOTIVIRANA,
USTRAJNA IZNATIŽELJNA**

Kapetan fregate Boris Kartelo, instruktor na Temeljnoj obuci ronjenja prisjeća se obuke na kojoj je polaznica bila natporučnica Antonia Perković i svojih dojmova: "Moram priznati, vidjevši na prozivci ženu sitne, krhke građe, natporučnicu dr. Antoniju Perković, bio sam i sam pomalo skeptičan. Pitao sam se kako će izdržati sve tjelesne napore tečaja. Oprema je teža od nje, pomislio sam. Vrlo brzo dobio sam odgovore. Osim što je bila brilljantna u teorijskom dijelu, iznimno motivirana, podjednako je brilljirala i u praktičnom dijelu obuke. Fokusirana, ustajna i znatiželjna na predavanjima, odvažna, u moru je poput ribe. Sve navedeno rezultiralo je izvrsnim rezultatima, a posebno osobitim poštovanjem drugih polaznika te instruktora tečaja."

Kao prva žena koja je završila tečaj, nadam se samo da neću biti i zadnja. Vjerujem da će i ubuduće biti zainteresiranih i voljela bih da se broj žena u tome povećava

Ijetno ronjenje s maskom i perajama. Izazov pred kojim se našla zbog toga je bio još veći. "To je intenzivan tečaj, a ja nisam imala prijašnjih ozbiljnijih ronilačkih iskustava i bilo me pomalo strah. Znala sam da sam prva liječnica koja ga polazi, a da sam prva žena saznala sam kad sam došla tamo. Dobro, nije baš lako kad probijate led i u čemu, ali s druge strane to je bio izazov. Uhvatila sam se u koštač s tim i sama sebi ponavljala *ma hajde, mogu ja to*. Osim toga, ostali polaznici su bili bar desetak godina mlađi, u naponu snage, visoki po 1,90 m. No, bilo je divno raditi s njima. Moram pohvaliti svoje kolege i instruktore, bili su pravi profesionalci, prihvatali su me kao ravnopravnog člana što je jako važno jer u ronjenju morate raditi u timu. Mi ronimo u parovima i ovisimo jedan o drugom. Sve smo zajedno radili i ni na što se ne mogu požaliti."

UZOR I MOTIVACIJA

Vojni je tečaj psihofizički zahtjevniji od civilnih. Tijekom pet tjedana koji su započeli krajem kolovoza 2020. natporučnica Antonija Perković rano je ujutro svakog dana dolazila u vojarnu "Admiral flote Sveti Letica-Barba", a onda su započinjale aktivnosti. "Svakoga dana u 7:30 došla bih u vojarnu i počinjale su pripreme za ronjenje koje je najčešće bilo u jutarnjim satima. Nakon toga slijedila je obuka. Znači, i teorijski i praktični dio, i tako iz dana u dan. Imali smo i noćna ronjenja. Nekad se događalo da imamo i jutarnja i popodnevna ronjenja. Ronjenje je samo po sebi fizički iznimno zahtjevno, pogotovo kad imate ta dužinska ronjenja u kojima se ide po zadanoj dubini i treba pratiti intenzivan tempo. U vojnog ronjenju morate svladati orientaciju, noćna ronjenja, podvodne radove, puno toga."

Nakon što je uspješno završila tečaj i usput se u ronjenje

zaljubila, natporučnica Antonija Perković nastavila je rotiti učlanivši se u Ronilački klub veterana 4. gbr u Splitu. Na kraju kaže: "Ovaj vojni sustav zapravo vam pruža jako puno mogućnosti, samo ako to želite i ako mu dopustite," pa uz smijeh dodaje, "a kao prva žena koja je završila tečaj, nadam se samo da neću biti i zadnja. Vjerujem da će i ubuduće biti zainteresiranih i voljela bih da se broj žena u tome povećava."

I kapetan fregate Boris Kartel se slaže: "Natporučnica dr. Perković prva je žena koja je završila tečaj ronjenja u OSRH. Vjerujem da će biti uzor i motivacija drugim kolegicama da se odvaze, da se okušaju i dokažu u zanimanjima u kojima muškarci još uvijek dominiraju. Pripadnice OSRH potvrđuju svoju izvrsnost obnašajući brojne uistinu zahtjevne dužnosti. To je još jedan od dokaza što sve žene mogu i izravno pridonosi snaženju uloge žena u vojski."

TEČAJ KORISTAN U SVAKODNEVNOM RADU

Kao vojna liječnica u barokomori Zavoda za pomorsku medicinu, natporučnica Antonija Perković ističe koliko joj je završen tečaj ronjenja koristan i u svakodnevnom liječničkom radu. "Iskustvo završenog tečaja ronjenja pomoglo mi je i u radu u barokomori jer sad kad kao liječnica dobijem ronioca kao pacijenta znam kako mu pristupiti, o čemu razgovarati, o čemu mi on govori. Kao liječnik mogu pročitati stotine knjiga, puno literature o ronjenju, ali sve se to ne može usporediti s osobnim iskustvom. Upravo zbog toga potrebno je da liječnik na mojoj mjestu prode tečaj ronjenja. Tek kad se sami upustite u ronjenje, shvaćate kako ono može biti zahtjevno i opasno." Zavod za pomorsku medicinu u Splitu pruža zdravstvenu potporu u svim podvodnim aktivnostima pripadnika hrvatskih Oružanih snaga, ali i u hitnim slučajevima koji se događaju u civilstvu, tijekom turističke sezone i u rekreativnom ronjenju. Barokomora i liječnički timovi, koji su kad god je potrebno u dežurstvu i na raspolaganju, nebrojeno su puta uspješno spašavali živote civila i pridonosili ublažavanju mogućih teških i trajnih posljedica nesreća u ronjenju.

OBLJETNICA

Ove se godine navršava 28 godina od akcije Drače, jedne u nizu akcija oslobađanja zadarskog zaleda poduzete nakon operacije Maslenica, a u kojoj je sudjelovala legendarna varaždinska 7. gardijska brigada Pume. U obilježavanju obljetnice sudjelovali su i mladi pripadnici iz 2. oklopno-mehanizirane bojne Pume, inače slijednice brigade, kojima je ovo bila prigoda da se na autentičnim lokacijama od izravnih sudionika akcije upoznaju s ratnim događanjima na ovom području...

Pume u oslobađanju zadarskog zaleda

AKCIJA DRAČE

Ove se godine navršava 28 godina od akcije Drače, jedne u nizu akcija oslobađanja zadarskog zaleda poduzete nakon operacije Maslenica, a u kojoj je sudjelovala legendarna varaždinska 7. gardijska brigada Pume. Bila je to prva napadna akcija u kojoj su sudjelovali pripadnici brigade, osnovane samo dva mjeseca prije. Akcija je nažalost završila velikim gubicima, poginulo je 11 pripadnika brigade, a 21 ih je ranjeno. Svake godine, pa tako i ove, izaslanstvo Udruge veterana 7. gardijske brigade Puma predvođeno predsjednikom Udruge Robertom Pujom 7. ožujka svetom misom u crkvi Gospe od Zdravlja, polaganjem vjenaca i paljenjem svijeća kod spomen-obilježja u Suhovarama te obilaskom mjesta stradanja prisjetili su se gardista poginulih u akciji i odali im poštovanje. U obilježavanju obljetnice sudjelovali su i mladi pripadnici iz 2. oklopno-mehanizirane bojne Pume, inače slijedni-

TEKST
Vesna Pintarić

FOTO
Tomislav Brandt

ce brigade, kojima je ovo bila prigoda da se na autentičnim lokacijama sela Suhovare, Drače i Zemunika Gornjeg od izravnih sudionika akcije upoznaju s ratnim događanjima na ovom području.

POKUŠAJ OSLOBAĐANJA SELA

Nakon uspješno izvedene akcije Maslenica, ali i nastavka neprijateljskog djelovanja i ugroze dostignute crte bojišta te općenito teške situacije na tom dijelu ratišta, krajem veljače '93. u zadarsko je zalede upućena Taktička grupa 7. gardijske brigade s ciljem osiguranja prve crte od neprijateljskog protuudara te ovladavanja selom Drače i izbjeganje na kotu Čardak kako bi se zauzeli bolji položaji za obranu. Akcija je izvedena u dva navrata, 3. i 5. ožujka. U prvi napad pripadnici Puma krenuli su u noći 2. na 3. ožujka no zbog iznimno loših vremenskih uvjeta, kiše i hladnoće, nepoznavanja terena i slabe vidljivosti napad je zaustavljen, a grupa je vraćena na početne položaje. Nakon reorganizacije i konsolidacije snaga 5. ožujka kreću u novi napad na selo, ovaj put s novom taktikom napada iz dvaju pravaca te topničkom i tenkovskom potporom. Neprijatelj se povukao s prednjih otpornih točaka i posakriva po podrumima te su hrvatske snage zauzele njihove najisturenije položaje, no ubrzo dolazi do borbenog kontakta s neprijateljem i njihova jakog otpora i protunapada. Neprijatelj je bio dobro opremljen i

Izaslanstvo Udruge veterana 7. gardijske brigade Puma i pripadnici 2. oklopno-mehanizirane bojne Pume položili su vjenac i zapalili svijeće kod spomen-obilježja u Suhovarama poginulima u akciji Drače

utvrđen s jakom tenkovskom, topničkom i pješačkom potporom, a prilaz selu gusto miniran. Hrvatske snage bile su prisiljene na prekid napada i povlačenje koje je bilo iznimno teško zbog velikog broja stradalih hrvatskih branitelja i njihova izvlačenja iz poluokruženja. Selo Drače ostalo je nažalost u neprijateljskim rukama, a oslobođeno je tek u operaciji Oluja. Sudionici akcije prisjetili su se tih sudbonosnih događaja koja su ostala duboko urezana u sjećanje.

NA RATNOM POLOŽAJU MINOBACAČKE BITNICE

Brigadir Danijel Kotlar, ratni zapovjednik V. sektora obrane i 7. domobranske pukovnije Zadar, dao je mladim Pumama kratki povjesni pregled VRO Maslenica, jedne od ključnih bitaka Domovinskog rata. S kote Podgradina, odakle je '91., kad ju je zauzeo, neprijatelj kontrolirao cijelo područje Ravnih kotara, pucao je pogled na Maslenicu, Rovnjsku, Novigrad, Paljuv, Kašić, Islam Grčki...sve redom okupirana hrvatska mjesta do operacije Maslenica. Ova je dominantna kota oslobođena već prvog dana operacije. Iako je operacija u početku bila uspješna, a oslobođeno niz okupiranih mjesta i ostvareni glavni ciljevi operacije, neprijatelj je na ovo područje dovukao svoje najelitnije snage te su se teške borbe nastavile još danima i tjednima. Prisjetio se brigadir Kotlar smjelosti i odlučnosti hrvatskih branitelja u tim danima, hrabrosti Puma, Paukova, Gromova, Sokolova, Kuna, Tigrova, specijalnih postrojbi, pripadnika 112., 113., 141. brigade, 7. domobranske... ukupno 55 različitih postrojbi HV-a sudjelovalo je na masleničkom području i u njegovu oslobođanju, ali i trenutaka beskrajne tuge i bijesa kad su s prve crte stizale strašne vijesti, kad je u samo jednom danu poginulo 25 branitelja, a na desetke ih bilo ranjeno..." Bili su to iznimno teški trenuci, još smo se kao vojska izgrađivali, učili u hodu i na vlastitim greškama...ali i pobijedili zahvaljujući tom spoju zagorskog, slavonskog i dalmatinskog mentaliteta, toj prgavosti i želji za slobodom koju ništa nije moglo zaustaviti," prisjeća se brigadir Kotlar. Na ratnom položaju 1. minobacačkog voda bitnice 120 mm u Suhovarama, Krasnodar Kišur, Željko Habunek i Josip Merlak pripadnici ratne 7. gardijske, prisjećaju se tragičnog događaja 3. ožujka 93. kad su, dajući minobacačku potporu suborcima u želji da im pomognu na prvoj crti, u eksploziji minobacača poginula petorica pripadnika brigade. "Zbog situacije na terenu bez

odmora smo tukli po položajima neprijatelja, preko svih rezima paljbe. Kiša je padala nemilo, bilo je hladno, voda i blato dosezali su do koljena, bura je puhala 200 km na sat, bili su to iznimni naporci," govori Kišur. U jednom trenutku ostaju bez mina te minobacač 120 mm puna minama kineske proizvodnje, jedinima koje su tada još imali pri ruci. "One su bile nekoliko kilograma teže i cijev nije izdržala, došlo je do zastoja nakon drugog opaljenja i mina je eksplodirala. Pogibaju Ivan Kovačević, Josip Pavličević, Mladen Poturiček, Darko Tomić i Marijan Žebec, dok ih je četvero bilo teško ranjeno," prisjeća se suboraca s tugom u glasu Kišur.

OD BROJA ISPALJENIH GRANATA PROŠIRIO SE KALIBAR CIJEVI

Tihomir Buden i Mladen Vuković prisjećaju se ulaska u Drače..." Trebali smo ući u selo. Išli smo u koloni, padača je kiša, bilo je toliko mračno da smo se morali držati jedan za drugog da se ne izgubimo. Dobivamo informaciju da je prilaz kojim smo krenuli miniran i vraćamo se natrag. Čekali smo novu zapovijed za napad i krenuli ponovno ujutro 5. ožujka nakon naše topnič-

ke pripreme. Dolazimo s tenkovima i pješaštvom nadomak kuća i tad uvidamo koliko su brojne neprijateljske snage," priča Buden, tad zapovjednik Satnije, i dodaje: "Počinje tarapana". Neprijatelj je zoljama gađao naše tenkove. U jednom trenutku zolja je pogodila jednog od naših pripadnika i usto aktivirala bombu okačenu o njegov borbeni prsluk. Pokojnog Švabu nismo mogli izvući, a ostale ranjene izvlačili smo satima. U izvlačenju je jedan od pripadnika stao na minu... Puzao sam satima po kanalu, vodi, hladnoći. Smrzao sam se."

Vuković je u to vrijeme bio dozapoovjednik oklopne bojne i prisjeća se djelovanja tenkova. "Teren nam je izgledao jednostavan što se tiče oklopa, no ipak nije bilo tako. Zbog obilne kiše tenkovi su tonuli u blatu zemlju i teško napredovali. U jednom trenutku nadomak selu našlazimo na maskiranog vojnika, ali tek naknadno shvaćamo da je riječ o neprijatelju. Pogođen nam je jedan tenk i dio je posade ranjen, pogođen je zatim i drugi u podvozje, ali se takav uspijeva izvući. Izvukli smo dio ranjenih, nažalost nismo uspjeli izvući sve... Režim paljbe iz naših tenkova koji su pješaštvu pružali potporu bio je takav da je kalibr cijevi, po povratku u bazu bio širi za dva milimetra od količine ispaljenih granata," sjeća se Vuković. Ljubo Volarić i Robert Herkov svoja sjećanja počinju na mjestu odakle su krenuli u oslobađanje sela. "Krenuli smo u zoru, ali u posljednji trenutak odlučili smo promijeniti rutu

OBLJETNICA

Brigadir Danijel Kotlar, ratni zapovjednik V. sektora obrane i 7. domobranske pukovnije Zadar, dao je mladim Pumama kratki povijesni pregled VRO Maslenica, jedne od ključnih bitaka Domovinskog rata

kretanja. Nisu to očekivali i prošli smo mimo neprijateljskih položaja, iako su bili dobro utvrđeni i osigurani svuda uokolo postavljenim minama," govori Volarić, dozapoovjednik pješačke satnije. Herkov nadodaje: "Četnici su se posakrivali po kućama, a u jednom podrumu zarobljavamo neprijateljskog vojnika i pokušavamo saznati neke informacije... No sa svih strana tada počinju tući po nama." I tu je Herkov ranjen, nisu ga mogli izvući. Ostaje tako krvareći ležati do mraka dok se okolo vode teške borbe. S odore uspijeva strgnuti grub Tigrova, oznaku brigade iz koje je došao

poručnica
TATJANA ŽIDOV,
2. OMB Pume

Iznimna mi je čast što sam danas ovdje kao pripadnica 2. oklopno-mehanizirane bojne Pume, postrojbe koja je prije nekoliko mjeseci postala moj novi dom. Nakon svega što sam danas ovdje čula, mogu samo reći da ovo mjesto odiše jednom posebnom hrabrošću koja je ostavila iznimno velik trag, koji ne može nikog ostaviti ravnodušnim i ne bi se smio zaboraviti. Mislim da je ovakva edukacija nas mladih vojnika jako dobra inicijativa. Iz prve ruke možemo čuti živa svjedočanstva onog što se ovdje zbivalo od veterana 7. gardijske brigade.

u Pume i zagrće ga zemljom jer je svjestan koliko bi ga to tek moglo koštati. Na tom ga mjestu nakon povlačenja hrvatskih snaga zarobljavaju, onako ranjenog divljački prebjaju i odvoze u Benkovac. Ondje se tortura nastavlja al' spletom okolnosti tu se zatiče i onaj zarobljeni neprijateljski vojnik koji je u tom sveopćem kaosu uspio pobjeći. I baš mu on spašava goli život tražeći od svojih da ga ne ubiju jer ipak samo nekoliko sati prije i on je njega ostavio na životu. I dandanas taj ga nekadašnji pripadnik zloglasnih Belih orlova nazove i zahvaljuje što ga je onomad spasio. Herkov ostaje 82 dana u zarobljeništvu u Kninu dok nije razmijenjen.

SPASIO TROJICU SUBORACA I SAM RANJEN

Ispred zida na kojem se još danas vide oštećenja od metaka Branko Ipša sjeća se sudbonosnih trenutaka kad je iako i sam ranjen uspio spasiti pod kišom metaka trojicu ranjenih suboraca. Baš zahvaljujući tom zidu iza kojeg su se uspjeli zakloniti danas i on može ispričati svoju nevjerojatnu ratnu priču koja nikog ne ostavlja ravnodušnim. "Došli smo do sela u dvije grupe. Jedan je vojnik naletio na minu, ali ostali nastavljaju dalje. " Tu kod ovog zida, pokazuje rukom, "bila su vrata, no bila su minirana. Dvojica naših pokušali su ih otvoriti. Mina se aktivirala... bili su strašno ranjeni po licu, glavi, rukama... pokušao sam im pomoći, zaviti rane dok je po nama sa suprotnog prozora tukao PKT. I sam sam ranjen. Bio je to horor, meci su fijukali sa svih strana, ne znaš što se događa, nikud ne možeš, svi oko mene bili su ranjeni ili poginuli..." pokušava dočarati dramu u kojoj su se nalazili. "Tu smo bili nekoliko sati, ranjeni su zapomagali nesvesni više gdje su i što rade. Sam sam sebi rekao *Mene neće živog uhvatit'*. Imali smo još nešto streljiva i u jednom trenutku ispalio sam cijeli okvir u pravcu iz kojeg su tukli po nama. Paljba je utihnula na tren i iskoristio sam trenutak. Ranjene sam nekako podigao na noge i tih pedesetak metara doslovno smo preletjeli. Prebacio sam ih iza nekakvog zida. Jaukali su od bolova, što od rana što od pada. Danas su sva trojica živa," završava svoju dramatičnu ratnu priču Ipša, koji je za svoj hrabri čin danas nositelj odlikovanja Red kneza Domagoja s ogrlicom za pokazanu osvijedočenu hrabrost i junaštvo u Domovinskom ratu. Nažalost u akciji Drače poginuli su i Dražen Obrstar, Ivica Uranić, Veseljko Kreća, Ivo Hruško, Dražen Miljević i Stjepan Labaš.

Bitka za Drače nije bila uspješna no bila je to prva i zadnja akcija Puma koja je tako završila i to možda baš zbog tako teško stečenih iskustava iz ove akcije, jer sve poslije bile su pobjedničke do one posljednje kad su pobjedonosno ušli u Knin i na Kninskoj tvrđavi izvjesili hrvatski barjak.

Veterani Puma nastaviti će čuvati uspomenu na svoje poginule suborce i svjedočiti o njihovoj hrabrosti, zajedništvu i požrtvovnosti u neponovljivom i teškom vremenu u kojem se stvarala Hrvatska, a ovakve edukacije za mlade neumorno provoditi i dalje.

VOJNA TEHNIKA // NOVOSTI

Screenshot: Elbit Systems

ŽELJEZNI ŽALAC

Izraelska vojska i tvrtka Elbit predstavile su 14. ožujka novo oružje: precizne vođene projektili Iron Sting namijenjene minobacačima kalibra 120 mm. Streljivo može biti vođeno GPS-om, a u slučaju ometanja i laserski. Planirana testiranja uspješno su obavljena i partneri su proglašili završetak desetogodišnjeg istraživanja i razvoja. Završna testiranja obavljena su s dva različita minobacača instalirana na dvije platforme. Standardni minobacač Cardom ugrađen je na oklopni transporter M113, a njegova inačica Cardom Spear sa smanjenim trzajem na lako oklopno vozilo Humvee 4x4. Ti minobacači već mogu imati napredni sustav za upravljanje paljbom (SUP) s inercijskom navigacijom, električnim pogonom za precizno ciljanje i ugrađenim balističkim računalom. Prema Elbitovim navodima, taj SUP vrlo je lako integrirati s postojećim sustavima za upravljanje bojišnicom. Iz toga slijedi umrežavanje minobacača s dronovima i radarima koji pronalaze, označavaju i biraju ciljeve. Prema navodima Izraelaca, njihovi minobacači sad će moći djelovati po ciljevima koji zbog slabe preciznosti tog oružja dosad nisu bili lako dostupni. Prema navodima proizvođača, domet Iron Stinga iznosi od jedan do 12 kilometara (ovisno o minobacaču), a vjerojatnost kružne pogreške (circular error probable – CEP) uz GPS navođenje manja je od 10 m, a uz lasersko navođenje manja je od metra. Kut udara u cilj proteže se od 50 do 75 stupnjeva. Duljina projektila je 95 cm, a masa bojne glave s programibilnim upaljačem (tri različita načina djelovanja) iznosi 10,8 kg.

Elbit očekuje da će serijska proizvodnja streljiva i njegovo operativno uvođenje u izraelske kopnene postrojbe početi uskoro, a već je najavljena i demonstracija za američku vojsku koja traži mine za minobacače od 120 mm instalirane na oklopnim vozilima Stryker 8x8.

Domagoj VLAHOVIĆ

USAF PREUZELO PRVI F-15EX

Foto: USAF

Američko ratno zrakoplovstvo (USAF) primilo je 10. ožujka svoj prvi avion F-15EX, najnoviju i najmodernejšu inačicu glasovitog dvomotornog borbenog aviona. Ceremonija primopredaje održana je u prostorima proizvođača, tvrtke Boeing, tj. u njegovoj tvornici u St. Louisu. USAF je propriočio da vrlo brzo počinju testiranja nove letjelice koja ima povećane sposobnosti nošenja oružja, digitalizirane sustave i karakteristična je po otvorenoj arhitekturi. Prije svega, "orlu" je poboljšana avionika: F-15EX opremljen je sustavom za elektroničko ratovanje EPAWSS (Eagle Passive Active Warning Survivability System) koji proizvodi BAE Systems, digitaliziranom pilotskom kabinom, Honeywellovim milijskim računalom ADCP-II i sustavom "fly-by-wire". USAF je zasad (u lipnju 2020.) naručio osam aviona, od kojih će drugi preuzeti idućeg mjeseca, a preostale do kraja fiskalne 2023. godine. Ukupna vrijednost posla s Boeingom u prvoj seriji ne smije prijeći 1,2 milijarde dolara, no cijeli program mogao bi doseći i 200 letjelica pa bi suma bila višestruko veća. Novi će "orlovi" zamijeniti aktualnu flotu aviona F-15C/D.

Domagoj VLAHOVIĆ

OPERATIVNOST KINESKIH RAZARAČA

Foto: PLA

Kineska ratna mornarica uvela je u operativnu uporabu drugi razarač Type 055 (klasa Renhai), objavila je 7. ožujka kineska državna medijska agencija. Međutim, nije poznato je li održana svečanost niti su objavljene bilo kakve fotografije ili videosnimke. Novi razarač Lhasa (oznake 102) nedavno se prvi put pojавio u javnosti u pomorskoj bazi u Qingdau u istočnokineskoj provinciji Shandongu. Lhasa je uslijedila nakon Nanchanga (na fotografiji lijevo), prvog i ujedno vodećeg broda u klasi, koji je operativnost postigao u siječnju 2020. i nosi brojčanu oznaku 101.

Kineski vojni stručnjaci očekuju da će razarači Type 055 pratiti nosače zrakoplova u ulozi eskortnih jedinica ili samostalno djelovati u borbenoj grupi bez nosača i izvršavati niz različitih zadaća. Preostalih je šest razarača u klasi u fazi opremanja ili pokusnih plovidbi. Njihov ulazak u operativnu uporabu planiran je prema ritmu

jednog do dva plovila godišnje. Neki analitičari razarače Type 055 zbog veličine i opremljenosti označavaju i kao krstarice. Imaju istinsinu veću od 12 000 tona, dugi su oko 180 m, široki 22 m i imaju čak 112 vertikalnih lansirnih cijevi sposobnih za lansiranje kombinacije projektila površina-zrak, protubrodskih projektila, projektila za udar na kopnene ciljeve i protupodmorničkih projektila. Nadalje, razarači mogu zahvaljujući "dual-band" radarskom sustavu djelovati protiv letjelica smanjene zamjetljivosti i satelita u Zemljinoj nižoj orbiti. Nekoliko dana ranije, 3. ožujka, objavljene su fotografije i videosnimke vojne vježbe na kojoj je sudjelovala nova, modernizirana inačica razarača Type 052D, oznake 123. Vojni analitičari novu inačicu često nazivaju Type 052DL, a i dulja je od "originalnih" zbog produljene helikopterske palube.

Maja PTIĆ GRŽELJ

VOJNA TEHNIKA // NOVOSTI

Japanska brodograđevna tvrtka Mitsubishi Heavy Industries (MHI) porinula je drugu od planirane 22 višenamjenske fregate programa 30DX namijenjene Japanskim samoobrambenim pomorskim snagama (JMSDF). Fregata Mogami porinuta je 3. ožujka tijekom svečanosti u brodogradilištu Nagasaki Shipyard & Machinery Works u prefekturi Nagasaki. Očekuje se da će ući u operativni sastav mornarice tijekom ožujka 2022. godine. Mogami je zapravo prvo plovilo u klasi koje je JMSDF naručio, no drugo je brodogradilište, Mitsui E&S Group, još u studenom 2020. porinulo Kumano (FFM-2). Gradnja Mogamija kasni zbog problema s plinsko-turbinskim motorom, no JMSDF ga još uvijek označava kao prvi brod u klasi, što znači da će klasa nositi njegovo ime. Prema JMSDF-u, Mogami će

NOVI JAPANSKI BRODOVI

imati posadu od oko 90 članova i standardnu istisninu od 3900 tona. Brod je dug 133 i širok 16,3 m, s gazom od 9 m. Glasnogovornik JMSDF-a izjavio je za Jane's da će za novu klasu fregata biti potrebno manje članova posade, što upućuje na višu razinu automatizacije brodskih sustava te da će, u usporedbi s ostalim klasama fregata, troškovi gradnje biti manji zbog kompaktnosti konstrukcije. Samo dan kasnije, 4. ožujka, JMSDF je u operativnu uporabu uveo Aki (AOS-5203), treći brod za nadzor oceana klase Hibiki. Svečanost je održana u gradu Tamanu u prefekturi Okayama na istoku Honshua. Kao i kod prethodnih dvaju plovila u klasi, riječ je o dvotrupnom brodu male površine vodne linije SWATH (Small Waterplane Area Twin-Hull). Aki je izgradila tvrtka Mitsui Engineering & Shipbuilding u skladu s ugovorom potpisanim 2018. i vrijednim 248 milijuna dolara. Kobilica broda položena je u ožujku 2019., a porinut je 15. siječnja 2020. godine.

Osnovna zadaća novog plovila bit će prikupljanje informacija o podmorničkim aktivnostima susjednih zemalja zbog čega će biti opremljen modernijim sustavom tegljenih senzora (Surveillance Towed Array Sensor System – SURTASS) u odnosu na prva dva plovila u klasi. Hibiki (AOS-5201) i Harima (AOS-5202) uvedeni su u operativnu uporabu još 1991., odnosno 1992. godine. Plovila klase Hibiki imaju 40 članova posade. Duga su 67 m, imaju širinu preko svega 29,9 m, visinu 15,3 m, gaz 7,5 m te helikoptersku palubu. Postižu najveću brzinu od 11 čvorova, a standardni doplov je 3800 NM.

Maja PTIĆ GRŽELJ

NAPREDAK KLASE VIRGINIA

Američki brodograđevni div Huntington Ingalls Industries (HII) porinuo je 3. ožujka najnoviju, 21. višenamjensku podmornicu na nuklearni pogon klase Virginia. Podmornica Montana (SSN 794) pripada 4. seriji klase Virginia. Sama gradnja plovila istisnine 7800 tona počela je 2015., a s obzirom na to da je 92 % dovršena, dostava Američkoj ratnoj mornarici planirana je za kraj ove godine.

HII je tjedan nakon porinuća Monta-

ne objavio kako je završena gradnja tlačnog trupa podmornice New Jersey (SSN 796) iste klase. Trenutačno je završeno 72 % cijelokupne podmornice čija je gradnja počela u ožujku 2016., a dostava je planirana za 2022. godinu. Podmornice klase Virginia mogu ploviti u priobalnim i dubokim vodama. Namijenjene su protupodmorničkom i protubrodskom djelovanju, potpori zadaćama specijalnih snaga, obavještajnom djelovanju, nadzoru i izvi-

đanju, a mogu pružati i druge oblike potpore. U skladu s partnerskim ugovorom, gradnja je podijeljena između Electric Boata i Newport Newsa.

Maja PTIĆ GRŽELJ

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE**

Na temelju članka 60. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15 i 50/16, 30/18, 125/19) i članka 60. stavka 2. Pravilnika o izobrazbi (Narodne novine, br. 19/17, 126/17, 28/18, 80/19), objavljuje

INTERNI OGLAS

za školovanje djetalnika Ministarstva obrane i Oružanih snaga RH na poslijediplomskim (doktorskim) sveučilišnim studijima uz rad u akademskoj godini 2021./2022. uz potporu Ministarstva obrane:

IZ ZNANSTVENOG PODRUČJA TEHNIČKIH ZNANOSTI

Znanstveno polje: STROJARSTVO

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: TEHNOLOGIJA PROMETA I TRANSPORT

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: ELEKTROTEHNIKA

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: GRAĐEVINARSTVO

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: RAČUNARSTVO

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: TEMELJNE TEHNIČKE ZNANOSTI

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: GEODEZIJA

Znanstvena grana: - sve grane

IZ ZNANSTVENOG PODRUČJA PRIRODNIH ZNANOSTI

Znanstveno polje: KEMIJA

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: GEOLOGIJA

Znanstvena grana: - sve grane

IZ ZNANSTVENOG PODRUČJA DRUŠTVENIH ZNANOSTI

Znanstveno polje: POLITOLOGIJA

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

Znanstvena grana: - Organizacija i informatika

- Informacijsko i programsko inženjerstvo

- Informacijski sustavi i informatologija

- Komunikologija

Znanstveno polje: PEDAGOGIJA

Znanstvena grana: - Andragogija

- Visokoškolska pedagogija

- Opća pedagogija

- Posebne pedagogije

Znanstveno polje: SOCIOLOGIJA

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: PSIHOLOGIJA

Znanstvena grana: - sve grane

Znanstveno polje: PRAVO

Znanstvena grana: - sve grane

IZ ZNANSTVENOG PODRUČJA HUMANISTIČKIH ZNANOSTI

Znanstveno polje: POVIJEST

Znanstvena grana: - Hrvatska i svjetska moderna i suvremena povijest

IZ ZNANSTVENOG PODRUČJA INTERDISCIPLINARNA PODRUČJA ZNANOSTI

Znanstveno polje: VOJNO-OBRAMBENE I SIGURNOSNO-OBAVJEŠTAJNE ZNANOSTI I UMIJEĆE

Znanstveno polje: GEOGRAFIJA

Znanstvena grana: - sve grane

Na interni oglas mogu se prijaviti kandidati koji su završili diplomske sveučilišne studij ili integrirani prediplomske i diplomske sveučilišne studij iz odgovarajućih znanstvenih polja i ispunjavaju opće uvjete iz javnog natječaja visokog učilišta za upis ili kandidati već upisani na poslijediplomske sveučilišne (doktorske) studije u ranijim akademskim godinama iz znanstvenih područja, polja i grana navedenih u ovom internom oglasu.

UVJETI ZA PRIJAVU NA INTERNI OGLAS :

- djelatna vojna osoba (najmanje osobnog čina natporučnika – poručnika fregate)
- državni službenik s najmanje 5 godina radnog iskustva
- službena ocjena u zadnje dvije ocjenjivane godine, ne manja od "dobar" za djelatne vojne osobe ili "uspješan" za državne službenike i namještenike
- znanje engleskog jezika najmanje 85 % po metodi ALCPT/ECL ili STANAG 2222
- spremnost angažiranja za potrebe Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman"

UZ PRIJAVU NA INTERNI OGLAS POTREBNO JE PRIOŽITI:

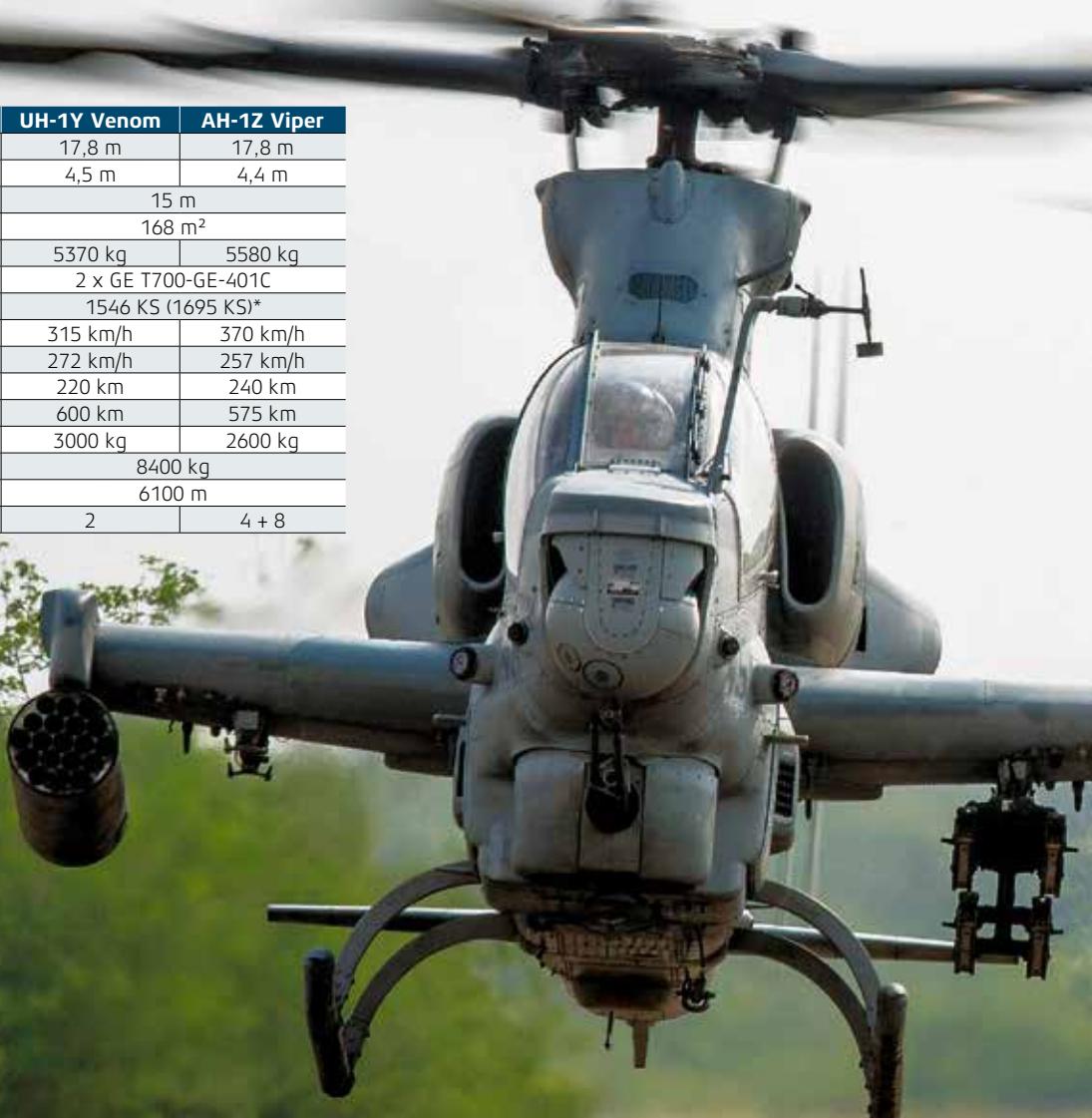
- životopis s podacima za kontakt (adresa, telefon, e-mail)
- presliku diplome/potvrde o završetku studija (kandidati koji su završili diplomski studij ili stekli magisterij znanosti iz odgovarajućih znanstvenih polja)
- presliku indeksa s položenim ispitima i potvrdu o zadnje upisanom semestru (kandidati upisani na poslijediplomske sveučilišne (doktorske) studije)
- motivacijsko pismo (pismo namjere) s uključenom izjavom o spremnosti angažiranja za potrebe Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman"
- dokaz o objavljenim stručnim/znanstvenim radovima iz znanstvenog područja/polja upisa

Kandidati prijave za školovanje na poslijediplomskim (doktorskim) sveučilišnim studijima uz potporu Ministarstva obrane Republike Hrvatske trebaju dostaviti na adresu: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Uprava za ljudske potencijale, Sektor za razvoj i upravljanje ljudskim potencijalima, Stančićeva 6, 10 000 Zagreb.

Rok za podnošenje prijave po internom oglasu je **16. travnja 2021.** godine.

	UH-1Y Venom	AH-1Z Viper
Duljina	17,8 m	17,8 m
Visina	4,5 m	4,4 m
Promjer glavnog rotora	15 m	
Površina glavnog rotora	168 m ²	
Masa (praznog)	5370 kg	5580 kg
Motori	2 x GE T700-GE-401C	
Najveća snaga motora	1546 KS (1695 KS)*	
Najveća brzina	315 km/h	370 km/h
Krstareća brzina	272 km/h	257 km/h
Borbeni polumjer	220 km	240 km
Dolet	600 km	575 km
Najveći korisni teret	3000 kg	2600 kg
Najveća poletna masa	8400 kg	
Vrhunac leta	6100 m	
Posada	2	4 + 8

* unutar 30 minuta

Višenamjenski UH-1Y i njegov "brat" jurišnik AH-1Z popularnost duguju tomu što su glavni helikopteri Marinskog korpusa SAD-a. Broj njihovih stranih korisnika zasad je skroman, no možda će nedavna češka narudžba preokrenuti tu situaciju

TEKST Marin Marušić

Nakon puno eksperimentiranja tijekom i nakon Drugog svjetskog rata, u Korejskom ratu 1950. – 1953. helikopteri su se počeli masovnije koristiti u misijama spašavanja oborenih pilota i sanitetskog prijevoza. Pravu afirmaciju doživjeli su u drugoj polovini pedesetih, u službi francuske vojske u ratu za alžirsku neovisnost te britanske vojske u sukobu u Malaji. No pravi korak naprijed u njihovoј učinkovitoj borbenoj uporabi dogodio se šezdesetih godina u dugotrajnom Vijetnamskom ratu. Novi turbovratilni motori donijeli su helikopterima veću nosivost i pouzdanost. Jedan od njih bio je i legendarni Bell UH-1 Iroquois, poznatiji kao Huey. Njihovo masovno korištenje dovelo je do potpuno novih sposobnosti na bojištu što se tiče dometa, ali i brzine raspoređivanja postrojbi. Takva nova mobilnost pješaštva ili "zračna konjica" bila je prilično ranjiva za vrijeme desanta pa je bilo jasno da se potpora treba sastojati i od samih helikoptera Huey. "Topovnjače" helikoptera Huey posjedovale su naoružanje koje se sastojalo od brojnih kombinacija strojničkih i raketnih sustava različitih kalibara. Praksa je pokazala da treba ići u tom smjeru pa se javila potreba za borbenim helikopterom koji bi namjenski bio u ulozi vatrene potpore.

VIPER I VENOM OTROV S NEBA

Upravo na sličnom projektu pod nazivom Iroquois Warrior još je od početka šezdesetih radila tvrtka Bell. Helikopter se temeljio na Hueyju te imao jednak rotor, transmisiiju i pogon, ali i izmijenjen, znatno uži trup. Dva pilota raspoređena su u kabini jedan iza drugog, a teretni prostor više ionako nije bio potreban. Letjelica je nazvana AH-1 Cobra i ubrzo je odabrana za novi borbeni jurišni helikopter, koji se pridružio vojnim operacijama u Vijetnamu. Iako je na natječaju kopnene vojske bilo tehnološki naprednijih letjelica, odlučujuća prednost bio je brz razvoj s preinakama postojećeg dizajna. Iz toga je

Helikopteri AH-1Z i UH-1Y tijekom vježbe Cobra Gold u Tajlandu 2018. godine

proizlazila ekonomičnost uporabe jednakih dijelova s Hueyjem te brzine uvođenja u operativnu uporabu. Takvom trendu razvoja ubrzo se priključio i Sovjetski Savez, gdje je iz jednako legendarne "osmice" (Mil Mi-8) nastao jurišni helikopter Mil Mi-24. Do kraja 1968. godine Američkoj kopnenoj vojsci isporučeno je više od 350 Cobri koje su u Vijetnamu pokazale svoju vrijednost. Prve inačice Cobre označe AH-1G pronašle su put i do američkih marinaca, no zbog prirode posla koji uključuje misije iznad vodenih površina i djelovanje s brodova, inicirali su razvoj vlastite dvomotorne inačice. Tako je nastala AH-1J Cobra koja je dobila sposobnost nošenja protuoklopnih projektila TOW te naoružanje koje se zadržalo do danas: 20-milimetarski top M197. Uz američke marince, velik je korisnik inačice AH-1J International postao i Iran. Primio ih je ukupno 202, od kojih je šezdesetak bilo sposobno za korištenje TOW-a. Ti su helikopteri imali veliku ulogu u Iračko-iranskom ratu, gdje

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Foto: James K. F. Dung / Izvor: US National Archives

su se pokazali posebno učinkovitim u protuoklopnoj borbi.

USTUPANJE GLAVNE ULOGE

Američka kopnena vojska počinje osamdesetih godina zamjenjivati duet Huey-Cobra snažnijim i naprednjim helikopterima UH-60 Blackhawk i AH-64 Apache, sve dok zadnje AH-1F Cobre nisu 1999. godine konačno povučene iz regularnih postrojbi. Doduše, i marinci su željeli staviti Apache na svoje brodove, ali za to nije bilo "financijskog sluhu". Stoga su se usmjerili prema uvođenju Cobri novijih generacija. Sljedeća u nizu bila je poboljšana Cobra AH-1T (Improved SeaCobra) s produljenim trupom i repom, koja je mogla djelovati s puno većom poletnom masom i naoružanjem. Novi motori General Electric T700, koji su ugrađivani od 1979., bili su jednakog tipa kao i oni s helikoptera SH-60 Seahawk, nudeći tako i prednosti pri održavanju. Inačica AH-1T počela se isporučivati 1986., a gotovo istodobno pokrenut je i razvoj nove inačice, koja je "umirovljena" tek nedavno. Riječ je bila o AH-1W Super Cobri (Whiskey), koja je dobila i novije motore T700-GE-401. Imala je i znatno bolje elektrooptičke senzore, sustave za elektroničke protumjere, kao i sposobnost nošenja projektila zrak-zrak i raket za proturadarsko djelovanje. Nakon Vijetnama, helikopteri Cobra nastavili su biti dio gotovo svake američke vojne operacije, uključujući one na Grenadi 1983. i u Panami 1989. godine. Tijekom Zaljevskog rata 1991. godine

Helikopteri Bell UH-1D Iroquois, popularno zvani Huey, fotografirani tijekom rata u Vojnamu

Prva inačica dvomotorne Cobre bila je AH-1J. Osim kod američkih marinaca, velik je broj u službi zračnih snaga Iranskog KoVa. Povećana je snaga motora te vatrema moći helikoptera

američke snage angažirale su gotovo 200 Cobri, koje su u kopnenoj vojsci već polagano ustupale glavne uloge Apacheu. No, to nije vrijedilo za Marinski korpus: pedesetak Super Cobri obavilo je pola od ukupnog broja ostvarenih helikopterskih borbenih misija, i to uz visoku operativnu spremnost od 92 posto za misije koje su uglavnom bile namijenjene izviđanju, pratinji i bliskoj potpori. Marinici su gotovo jednak broj Super Cobri angažirali i tijekom operacije Iračka sloboda 2003. godine. S obzirom na prirodu misija, taktike djelovanja i gubitak od samo dvije letjelice, pokazali su se znatno učinkovitiji od modernijeg i sposobnijeg Apachea. Sličan slijed događaja dogodio se s helikopterom Huey, čiji je daljnji razvoj vodio prema dvomotornoj inačici Twin Huey pod oznakom UH-1N. Isporuke novog helikoptera počele su 1971., a u sastavu Američke ratne mornarice i Marinskog korpusa bilo ih je više od dvjesto.

IZVANREDNA SLIČNOST

Kako bi premostio razdoblje do uvođenja potpuno novog dizajna, Marinski korpus pokrenuo je 1996. u suradnji s tvrtkom Bell Textron program H-1. Cilj je bila ograničena modernizacija helikoptera UH-1N Twin Huey i AH-1W Super Cobra. S vremenom je program znatno proširen, što je rezultiralo i potpuno novim letjelicama. Prvotni plan predviđao je proizvodnju i nadogradnju 180 jurišnih Super Cobri koje su dobile oznaku AH-1Z Viper, a i 100 višenamjenskih helikoptera UH-1N Twin Huey koji su trebali biti nadograđeni u letjelice oznake UH-1Y Venom.

Kod Venoma i Vipera postignuta je izvanredna 85-postotna istovjetnost u konstrukciji te ugrađenim sustavima i komponentama. Dva helikoptera imaju jednake motore, transmisiju, glavni i stražnji rotor te repnu gredu i sustav stajnih skija. Velikim su dijelom jednakci i sustavi avionike, kontrole, prikaznika i softvera. Pogonsku skupinu čine po dva turbovratilna motora General Electric T700-GE-401C, od kojih svaki pojedinačno može razviti stalnu najveću snagu od 1546 KS, ili 1695 KS unutar 30 minuta. U hitnim situacijama najveća snaga iznosi 1828 KS, ali samo na dvije i pol minute. Uz svaki motor ugrađen je i sustav podmazivanja za hitne situacije kako bi nastavio raditi 30 sekundi u slučaju potpunog prekida dovoda ulja. Zanimljivo je da novi motori daju tri puta veću snagu od one kod originalnog Hueyea koji je uporabljen u Vijetnamskom ratu. Pojednostavljeno je održavanje pa je kod motora T700-GE-401 moguće sa samo deset alata i to u "terenskim" uvjetima. Motori preko transmisije koja može podnijeti snagu veću od 2600 KS po-

Foto: J. O. Olson / Izvor: US National Archives

Foto: USMC / Lance Cpl. Jake McClung

kreću novu četverokraku elisu izrađenu uglavnom od kompozitnih materijala. Novi rotor ima 75 posto manje dijelova od prethodnika te nema zglobne spojeve i ležajeve, što je pridonijelo smanjenju vibracija za čak 70 posto. Povećana je i otpornost na paljbu, a proizvođač tvrdi da rotor može nastaviti rad i nakon izravnog pogotka streljiva kalibra 23 mm. Pri tlju se dva ili četiri kraka elise mogu skupiti naprijed ili nazad, ovisno o vremenskim uvjetima ili prostoru u koji se letjelica spremi. Prilikom dizajniranja i izrade strukture letjelica, osim uobičajenih metalnih materijala, gdje god je bilo moguće korišteni su kompozitni kako bi se smanjila masa, troškovi i povećala pouzdanost. Uz takvu izradu, proizvođač ističe vijek uporabe od 10 000 letnih sati. Oba helikoptera mogu kao naoružanje nositi lansere nevodenih raketa sustava Hydra 70 mm i to u inačicama od sedam ili 19 cijevi. Lanseri mogu poslužiti i za korištenje "pametnog" laserski vođenog streljiva APKWS II (Advanced Precision Kill Weapon System), čije raketne kod helikoptera imaju najveći domet od oko 5000 metara. Osim naoružanja, oba helikoptera mogu koristiti i jednake dopunske spremnike goriva kapaciteta 77 galona (290 litara), koji im omogućuju i za četvrtinu veći dolet ili trajanje leta.

POVEĆANJE PREŽIVLJAVANJA

Helikopteri imaju i niz sustava namijenjenih povećanju mogućnosti preživljavanja na modernom zračnom bojištu. Među njima je i HIRSS (Hover Infra Red Suppressor System), inače integralni dio ispušnog sustava. Uz pomoć vanjskog hladnog zraka i njegovim miješanjem s vrućim ispušnim plinovima uloga mu je prigušivanje toplinskog i infracrvenog odraza letjelice. U jednaku svrhu služi i bojenje obiju letjelica bojom koja slabo reflektira svjetlost u infracrvenom spektru. Jedan od njegovih zadataka bilo je usmjeravanje vrućih mlazova zraka prema bočnim stranama zbog zaštite repnog dijela helikoptera i stražnjeg rotora

Simulator helikoptera AH-1Z Viper na vježbi u bazi Camp Pendleton u Kaliforniji. Oba člana posade Vipera raspolažu jednakom kabinom, tako da je moguća čak i njihova zamjena

te povećanja njihova vijeka uporabe. Za indikaciju radarskog zračenja kod letjelica je ugrađen sustav AN/APR-39 koji s više antena na letjelicama pokriva prostor od 360 stupnjeva te identificira potencijalne ugroze i upozorava na njih. Sustav je prisutan na većini američkih vojnih aviona i helikoptera te postoji u brojnim inačicama. Na helikopterima programa H-1 namijenjenim izvozu riječ je o inačici AN/APR-38C(V)2, dok je na američkim letjelicama u tijeku integracija inačice AN/APR-39D(V)2. Ona je dobila digitalne prijamnike, veću preciznost u određivanju smjera dolaska zračenja, znatno veću memoriju i brži procesor. Slično su raspoređeni i senzori sustava AN/AAR-47 koji služe za detekciju laserskog zračenja i upozoravanje na njega te za detekciju prisutnosti i približavanja ispaljenih projektila. Za izbjegavanje i ometanje projektila s infracrvenim samonavođenjem na četiri su položaja (dva sa svake strane) raspoređeni lanseri infracrvenih mamaca sustava AN/ALE-47 od kojih svaki sadrži 30 punjenja (ukupno 120 mamaca). Za pilote helikoptera Venom i Viper predviđene su kacige s prikaznicima i ciljnicima. Odabran je sustav TopOwl francuske tvrtke Thales koji se danas rabi u šesnaest zemalja te je već integriran s helikopterima Rooivalk, Tiger i NH90. Kaciga

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Foto: USMC / Lance Cpl. Matthew J. Decker

ima binokularno vidno polje od 40 stupnjeva sa slikom koja se projicira na viziru. Za noćne uvjete, sa svake se strane kacige nalaze dvije kamere koje na viziru generiraju intenziviranu noćnu sliku. Originalni TopOwl dodatno je prilagođen helikopterima H-1 te je dobio naziv Optimized TopOwl V2 (OTO). Ta kaciga nudi bolju vidljivost noću zahvaljujući naočalama za noćno gledanje, a sustav treba projicirati i sliku koja se dobiva od glavnih elektrooptičkih senzora smještenih na letjelicama. Koristi od takvog sustava su sljedeće: smanjuju radno opterećenje pilota, u borbenim situacijama omogućuju zahvat cilja bez skidanja pogleda s mete te omogućuju lakše snalaženje pri slijetanju u uvjetima smanjene vidljivosti.

**Top M-197 kalibra
20 mm s tri
rotirajuće cijevi više
od pedeset godina
osnovno je topničko
naoružanje
triju generacija
helikoptera Cobra**

OBRATAN RASPORED

Precizno gledajući, AH-1W Super Cobra potječe od letjelica razvijenih sredinom sedamdesetih u inačicama AH-1J Sea Cobra i AH-1T Improved Sea Cobra. Jedan od prvih koraka u "prijelazu" Super Cobre u Viper bio je prototip AH-1W(4BW) na koji je instaliran novi rotor s četverokrakom elisom i na kojem su obavljena brojna testiranja. Uz dobivene rezultate, razvoj je nastavljen na tri poboljšana helikoptera AH-1W, a nova letjelica dobila je današnju označku AH-1Z i nadimak Viper (ponekad i Zulu Cobra). Javno je predstavljena krajem 2000., kad je obavila i prvi let. Godinu kasni-

je počela su brojna testiranja triju novih helikoptera na više poligona širom SAD-a. Osim letenja na različitim visinama, uključivala su i uporabu oružja. U listopadu 2003. odobren je početak serijske proizvodnje, a prvi primjerici trebali su biti isporučeni obučno-trenažnoj postrojbi u bazi Camp Pendleton u Kaliforniji. Fokus je bio na povećanju snage pogonske skupine te ugradnji senzora sposobnijih za otkrivanje ciljeva i upravljanje vatrom. Povećanje snage spomenutim novim motorima T700-GE-401C i ugradnja novog rotora omogućili su znatan skok u performansama. Osim povećanja snage rotora za 130 posto, povećana je i krstareća brzina od 108 do 156 posto, ovisno o nošenom teretu. Na jednom od letnih testiranja demonstrirana je i najveća brzina od 407 km/h! Unutar konstrukcije osiguran je i prostor za nošenje za trećinu više goriva od prethodnika te je tako polumjer djelovanja s nešto više od tone nošenog oružja povećan za 330 posto. Za novi elektrooptički senzor pobrinula se kompanija Lockheed Martin i u razvoju primijenila rješenja s ciljničkog podvjesnika treće generacije SNIPER, kao i slikovnu tehnologiju tvrtke L3 Wescam. Ciljnički sustav s ozнакom AN/AQO-30, poznatiji pod pokratom TSS (Target Sight System) sadrži TV kameru u boji, srednjopojasni FLIR sustav, laserski daljinac, laserski obilježivač cilja te senzor laserski obilježenog cilja (*spot tracker*). Uz napredne algoritme obrade slike i četiri razine uvećanja, ugrađeni FLIR nudi znatno bolje mogućnosti otkrivanja, prepoznavanja i identifikacije ciljeva na velikim udaljenostima. Sustav FLIR uskladen je s razinom uvećanja kod TV sustava koji istodobno može otkrivati ciljeve, određivati im lokaciju te više njih pratiti, čak i ako nisu u "vidnom" polju senzora. TSS višestruko povećava mogućnosti Cobre u odnosu na prijašnje FLIR sustave druge generacije. Domet otkrivanja, ali i identifikacije, toliko je povećan da se helikopter može zadržavati izvan dometa otkrivenih taktičkih sustava protuzračne obrane. Podaci dobiveni od TSS-a pojavljuju se na LCD prikaznicima tvrtke Rockwell Collins koji čine dio nove "staklene" kabine helikoptera Viper. Podsjetimo, kod Cobri je raspored članova posade bio takav da je na prednjem

Kao sustav za prikaz i ciljanje montiran na kacigu odabran je TopOwl tvrtke Thales, koji se koristi i na helikopterima Tiger, NH90, Rooivalk i T129

Foto: Bell Textron

Foto: USMC / Cpl. Preston Reed

mjestu bio operater oružnih sustava, a na stražnjem pilot, no kod Vipera je obratan. Zbog identičnosti novih kabina moguće je i više zamjena dužnosti i uloga.

MOĆNIJE NAORUŽANJE

Viper je u odnosu na prethodnika dobio i potpuno nova krila. Imaju jednaku masu, ali veće su nosivosti pa na vanjskim rubovima imaju dva dodatna nosača ili njih ukupno šest. Unutar krila je i prostor za spremnike koji omogućuju nošenje nekoliko stotina litara dodatnog goriva. Povećanjem prostora između nosača povećan je i broj nošenih raketa Hellfire s osam na 16. Vanjski šinski nosači obično služe za nošenje infracrvenih vođenih raketa AIM-9L/M Sidewinder pa su Viperi vjerojatno jedini helikopteri koji operativno koriste oružje zrak-zrak te veličine, namijenjeno u prvom redu uporabi na avionima. Tragač projektila Sidewinder može za samonavodenje primati upute s podacima o cilju i od senzora TSS sustava. Nepromijenjen je ostao 20-milimetarski trocijevni top M197 u kupoli ispod nosa letjelice. Top ima polje djelovanja od 110 stupnjeva na svakoj strani te 18 stupnjeva gore i 50 stupnjeva dolje, a može biti podređen ciljniku na kacigu bilo kojeg člana posade. Najveća brzina paljbe iznosi otprilike 650 granata u minuti, a najveća količina ispaljenog streljiva tijekom rafala je 450 granata, nakon čega slijedi obvezna stanka od šest minuta kako bi se top ohladio. Uporabom spremnika s nepovezanim metcima riješeni su nekadašnji problemi zakočenja oružja. Zanimljivo je da, zbog duljine cijevi, top prije ispaljivanja oružja s krilnih nosača helikoptera treba biti centriran. Viper obično nije opremljen radarom za upravljanje vatrom kao što je slučaj kod novijih inačica helikoptera Apache, ali od samog početka razvoja razmišljalo se i o toj opciji. U tu je svrhu razvijen CRS (Cobra Radar System), koji se sastoji od identičnog mikrovalnog radara kao i kod helikoptera Longbow Apache, ali smještenog unutar podvjesnika. Umjesto na vrhu rotora, podvjesnik se smješta na bočnom nosaču, gdje se obično mogu vidjeti projektili Sidewinder. Radar može tragati za ciljevima, otkrivati ih i klasificirati i u otežanim vremenskim

**Velika sličnost
Vipera i Venoma,
osim motora, rotora
i avionike, uključuje
i potpuno jednak
stražnji dio letjelice**

uvjetima na kopnu ili vodenoj površini te može usmjeravati sustav TSS na otkrivene ciljeve i prenosići ciljeve drugim prijateljskim korisnicima.

DOSTIGNUTA PUNA SPOSOBNOST

Prvi let Venoma obavljen je 20. prosinca 2001., nakon čega je pokrenut niz ispitivanja i testiranja. Helikopter je dobio neke komponente i sustave koji su bili ugrađeni samo u njega. Među njima je višenamjenski elektrooptički sustav BRITE Star II tvrtke FLIR Systems koji se sastoji od više senzora. Unutar kupole je termovizijski senzor s pet razina uvećanja, dnevna kamera s tri razine uvećanja i laser dometa 20 km, koji može poslužiti kao laserski daljinac za izračun udaljenosti, obilježavanje i pokazivanje ciljeva. Laser ne oštećuje vid, a pri obilježavanju ciljeva kompatibilan je sa svim streljivom u arsenalu SAD-a i NATO saveza. Zahvaljujući internom sustavu navigacije, može precizno određivati geolokacije i položaje ciljeva. Ima i stabilizaciju tragača, koja omogućuje praćenje bez obzira na manevriranje letjelice. Na pozicijama kod vrata i sa strane mogu biti instalirane strojnice M240D 7,62 mm ili GAU-16/A 12,7 mm. Na bočnim pozicijama može biti instaliran i šestocijevni "minigun" GAU-17/A kalibra 7,62 mm s brzinom paljbe od 2000 ili 4000 metaka u minuti. Oružjem mogu djelovati bočni strijelci na

RATNO ZRAKOPLOVSTVO

Foto: USMC / Cpl. Ethan LeBlanc

vratima ili može biti fiksirano prema naprijed, kad njim mogu djelovati piloti helikoptera. Standardnu posadu Venoma čine dva pilota, vođa posade i strojničar, a u stražnjem su dijelu sjedala za osam potpuno opremljenih vojnika. U slučaju potrebe za sanitetskim prijevozom, moguć je prijevoz šest ležećih osoba. Sva su sjedala otporna na udarce, a sa svake strane osigurana je trajna instalacija za brzo spuštanje preko užadi.

Trenutačno je glavni korisnik obaju sustava H-1, tj. helikoptera UH-1Y Venom i AH-1Z Viper, Marinski korpus SAD-a. Nakon testiranja i procjena, prvi serijski primjerak Venoma isporučen je u siječnju 2007. godine. U sljedećih desetak godina isporučeno ih je 160 iako je prvotni plan predviđao narudžbu samo 100. U taj broj uključeno je i deset primjeraka pretходne inačice UH-1N koji su nadograđeni na novi standard. Helikopteri su punu operativnu sposobnost postigli tijekom 2016., a zadnji je Venom isporučen Marinskemu korpusu u travnju 2018. godine. S druge strane, prvotni planovi za najnoviju inačicu Cobre, tj. Viper, iznosili su 180 primjeraka, ali i oni su kasnije imali dodatne narudžbe. Razlika je u većem broju potpuno novih letjelica jer se kao i u slučaju Venoma pokazala veća isplativost novih u odnosu na nadograđene starije. Zadnji primjerici za marince trebali bi biti isporučeni do kraja

Viper lansira projektil AIM-9M Sidewinder zahvaljujući kojem je jedan od naj sposobnijih helikoptera današnjice što se tiče borbi protiv ciljeva u zraku

2022., čime bi se dostigao broj od njih 189. Helikopter je proglašen borbeno sposobnim 2010., a potpuna operativna sposobnost proglašena je prošle godine. Usporedno s tim, u listopadu 2020. "umirovljena" je i zadnja Super Cobra prethodne generacije (AH-1W).

NEUGODNA IZVOZNA IZNENAĐENJA

Bell je prvu priliku za izvoz novog Vipera imao još 2000. godine, kad su Turske oružane snage tražile čak 145 jurišnih helikoptera za iznos od četiri milijarde dolara. Zračoplovstvo turskog KoV-a dotad je u sastavu imalo pedesetak helikoptera Cobra u više inačica. Još i danas u upotrebi ih je barem trideset, od kojih otprilike trećina pripada inačici AH-1W Super Cobra. No, posao nije realiziran zbog neslaganja oko cijene i transfera tehnologije pa je nekoliko godina kasnije natječaj ponovljen sa znatno manjim brojem traženih letjelica. Na njemu su konkurirali helikopteri Denel Rooivalk, Boeing AH-64 Apache, Eurocopter Tiger, A129 Mangusta, ali i ruski Kamov Ka-50 i Mi-28. Kao pobjednik je 2007. završio A129, koji je kasnije razvijen u napredniju tursku inačicu T-129 ATAK. Zanimljivo je da su Turcima isporučena 2012. godine tri dodatna primjeraka AH-1W Super Cobre s komponentama koje se koriste kod Vipera kako bi se nadomjestile dotad otpisane letjelice. Pakistan je još jedna mnogoljudna zemlja koja već dulje vrijeme u svojem arsenalu ima helikoptere Cobra. Uz originalne isporuke i kasnije narudžbe, danas ih ima nekoliko desetaka u inačici AH-1F. Pakistanske su Cobre uvelike korištene u akcijama protiv militanata unutar područja uz granicu s Afganistanom. Kako bi zamijenio stare modele, Pakistan je uputio zahtjev za nabavu 15 helikoptera AH-1Z Viper zajedno s pratećom opremom i 1000 komada raketa Hellfire II u poslu vrijednom gotovo milijardu dolara. Iako je američka vlada prvotno odobrila zatraženu kupnju, sredinom 2015. cijeli je posao stopiran. No, većina je letjelica proizvedena te uskladištena u Arizoni, gdje čekaju rješenje cijele situacije. U međuvremenu se Pakistan okrenuo drugoj opciji, turskom T-129 ATAK-u, i naručio 30 primjeraka. I taj je

Foto: Bell Textron

posao u fazi čekanja zbog problema s pogonskom skupinom koja je američkog podrijetla. Slična je situacija i kod Filipina, odnosno nabave novog jurišnog helikoptera. Iako im je SAD prošle godine odobrio kupnju šest primjeraka Vipera te prateće opreme, moguće je da će odluka biti donesena u korist osam ATAK-a. T-129 tako bi se mogao iz više razloga pokazati kao oštra konkurenca i suparnik novim Cobrama. Jedno je od većih iznenađenja to što nove Cobre nije odabrao Tajvan, koji je devedesetih godina kupio 63 helikoptera AH-1W Super Cobra, a tamošnja je tvrtka AIDC otpočetka uključena u proizvodnju repnog dijela letjelica H-1. Usprkos tomu, 2011. donesena je odluka o nabavi trideset helikoptera Apache AH-64D Block III, od kojih su svi isporučeni 2013. i 2014. godine.

PONEKAD U SJENI

Trenutačno su jedine dvije sigurne strane narudžbe helikoptera iz pro-

Manje dimenzije, koje su Venom (na fotografiji) i Viper naslijedili od prethodnika, za marince nisu poseban nedostatak

Računalno generiran prikaz mogućeg izgleda i kamuflažnog uzorka budućih helikoptera UH-1Y Venom i AH-1Z Viper češkog zrakoplovstva

Ilustracija: Bell Textron / Ministerstvo obrane ČR

grama H-1 one iz Bahreina i Češke. Arapska zemlja koristi dvadesetak Cobri starije generacije, a prije dvije godine potvrdila je narudžbu 12 letjelica AH-1Z Viper. Uz helikoptere, prateću opremu i pričuvne komponente spominje se i nabava manjeg broja raketa Hellfire II i pametnog streljiva APKWS II. Isporuka letjelica trebala bi početi u drugoj polovini 2022. godine. Češka se odlučila za nabavu obaju tipova: pri samom kraju 2019. potpisala je ugovor za 12 primjeraka, tj. osam Venoma i četiri Vipera. Uz letjelice, ugovorom je obuhvaćena i isporuka nošenih oružja i streljiva, pričuvnih dijelova, trenažnog simulatora, kao i obuka pilota i zemaljskog osoblja. Kao dio ugovora osiguran je i posao za češke tvrtke i to u iznosu većem od 30 posto njegove vrijednosti. Među poznatijim je i domaći proizvođač zrakoplovne tehnike AERO Vodochody.

Bell Textron polagao je nade u to da će helikoptere kupiti Rumunjska i 2016. potpisao dokument o potencijalnoj suradnji u vezi s proizvodnjom i održavanjem letjelica s tamošnjom tvrtkom IAR Brașov. Rumunjska vlada uputila je sredinom 2017. i Pismo namjere o mogućnostima nabave i cijene. Plan je navodno uključivao nabavu 21 helikoptera Venom i 24 helikoptera Viper. Iako su već bile obavljene neke studije u vezi s transferom tehnologije i proizvodnjom, program nakon toga nije napredovao. Očekuje se da bi rumunjska potraga za novim helikopterima uskoro trebala biti ponovno pokrenuta, a jedan od tri kandidata bit će i Bell. Venom i Viper nasljednici su legendarnih i revolucionarnih helikoptera koji su potpuno promijenili način i ulogu njihove uporabe na ratištu. Promjene koje su tad donijeli zadržale su se do danas, kad obje vrste helikoptera imaju jednaku važnost za neko ratno zrakoplovstvo ili zrakoplovstvo kopnene vojske. Usprkos tomu što se temelje na originalnim dizajnima iz sredine šezdesetih godina, uz preinake i dogradnje pripadaju samom vrhu u ponudi letjelica tog tipa. To posebno vrijedi za Viper, koji ima identičan arsenal oružja kao Apache, no i senzore koji su na jednakoj razini, ako ne i bolji. Iako su Cobre ponekad u sjeni drugih helikoptera američkog podrijetla (Blackhawk i Apache), i danas se proizvode, i to ponajviše zbog uloge u Marinskom korpusu SAD-a. Manje dimenzije, koje su naslijedile od prethodnika, i nisu neki nedostatak za marince. Naime, oni ih koriste na desantnim brodovima i u njihovim ograničenim prostorima, koji su im glavna baza tijekom operativne uporabe. Kroz program modernizacije i razvoj sustava H-1, uz dodanu naprednu avioniku i senzore, struktorna kompatibilnost dvaju zrakoplovnih sustava pruža mnoge prednosti. One se ponajprije vide kroz trenažni proces letačkog i zemaljskog osoblja zaduženog za održavanje. Ono se može brže upoznati sa značajkama obiju letjelica, koje time mogu lakše djelovati čak i unutar zajedničke eskadre. Znatno su pojednostavljeni i lanac opskrbe te dostupnost pričuvnih dijelova, kao i samo održavanje. Osim velike kompatibilnosti te nešto niže cijene, dodatni im je plus i mornaričko podrijetlo te izdržljivost tijekom djelovanja u krajevima s većim udjelom vlage u atmosferi. Broj inozemnih korisnika sa svakom se novom generacijom tih helikoptera smanjivao, no moguće je da bi se uz postojeće uskoro moglo naći i nekoliko novih.

1971. - 2021.

Buđenje Hrvatske u proljeće 1971. nije bio san, nego uvod u osamostaljenje dvadeset godina kasnije

50 GODINA HRVATSKOG PROLJEĆA

HRVATSKA POVIJEST

Hrvatsko proljeće danas označava jedno od važnijih razdoblja novije hrvatske povijesti: u njemu su na jasan način definirani zahtjevi za ravnopravniji položaj Hrvatske u Jugoslaviji. U memoriji hrvatskog naroda ponajprije se vezuje uz događaje iz 1971. i tadašnji snažno iskazan nacionalni zanos. Nasilno gušenje Hrvatskog proljeća prozvano je i "sjećom Hrvatske", kad je represivni jugoslavenski aparat provedeo razdoblje "hrvatske šutnje" koja će potrajati nepuna dva desetljeća, kad dolazi do rađanja novog pokreta i osamostaljenja Hrvatske.

Hrvatsko proljeće bilo je nacionalni i demokratski pokret u tadašnjoj SR Hrvatskoj protiv jugoslavenskog unitarizma i centralizma. Najprepoznatljivije razdoblje tog reformskog pokreta obuhvaća vrijeme između dviju partiskih sjednica, 10. sjednice Centralnog komiteta (CK) Saveza komunista Hrvatske (SKH) u siječnju 1970. pa sve do njegova sloma na sjednici CK Saveza komunista Jugoslavije (SKJ) u Karadžorđevu u prosincu 1971. godine.

U širem smislu, početak Hrvatskog proljeća može se smjestiti u razdoblje između 1967. i 1971. godine. Prve znake reformskih ideja u Hrvatskoj rađaju se ubrzo nakon Brijunskog plenuma 1. srpnja 1966., na kojem je politički maknut glavni nositelj politike terora, potpredsjednik SFRJ i središnja figura njezina obavještajnog i sigurnosnog aparata Aleksandar Ranković (1909. – 1983.). Otprilike u to vrijeme (25. lipnja 1966.) potpisana je Protokol između SFRJ i Svete Stolice, kojim je komunistički režim tražio neki oblik "suživota" s Katoličkom crkvom. Ti su se važni događaji poklopili s dolaskom nove generacije hrvatskih političara na rukovodeće položaje u saveznim i republičkim tijelima. Tako je Ante Miko Tripalo (1926. – 1995.), postao 1966. godine sekretar Izvršnog komiteta CK SK Hrvatske, a od 1969. bio je član Izvršnog biroa Predsjedništva SKJ. Predsjednica CK SKH postala je 1968. godine Savka Dabčević-Kučar (1923. – 2009.). Njih dvoje ostat će zapisani u povijesti kao politički istaknute figure među hrvatskim proljećarima.

Važan se iskorak dogodio 9. ožujka 1967., kad je u Matici hrvatskoj sastavljena Deklaracija o nazivu i položaju

Foto: Pavle Čajžek / izvor: Mrežna izdanja Hrvatske enciklopedije Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža

Govor Savke Dabčević-Kučar 7. svibnja 1971. na Trgu Republike (danas Trg bana Josipa Jelačića) u Zagrebu

hrvatskog književnog jezika. Nju je potom prihvatala većina hrvatskih kulturnih i znanstvenih ustanova, a vodstvo SKH stavilo je dokument u kontekst slobode izražavanja i rasprava o nacionalnom pitanju bez poduzimanja represivnih mjera. Kasnije su posebno bili snažni odjeci 10. sjednice SKH iz 1970., na kojoj je čvrsto proglašeno stanovište kako izražavanje ponosa zbog pripadnosti hrvatskom narodu nije nacionalizam te se promovira puna hrvatska nacionalna ravnopravnost. Za Savku, "(...) bila je to promocija hrvatske punoljetnosti u poslijeratnoj Jugoslaviji."¹ Političko vodstvo dobilo je za svoju politiku snažnu podršku naroda, nezabilježenu od nastanka Jugoslavije. Prvi put nakon 1945. čuje se glas Hrvatske. To je bilo nešto novo, smjelo i hrabro u tadašnjoj Jugoslaviji, a posebnu život pokretu davali su mladi jer su vidjeli mogućnost za bolji život i bolju budućnost Hrvatske. To je ujedno bilo prvo javno, nenasilno i masovno izražavanje nezadovoljstva položajem hrvatskog naroda u Jugoslaviji i njezinim političkim poretkom. Ključna stanovišta hrvatskih proljećara mogu se sažeti u sljedeće reformske zahtjeve:

- korjenita reforma državnog ustroja SFRJ i uspostava novog federalizma na bazi suvereniteta njezinih sastavnica (republika), a time i jačanje elemenata hrvatske državnosti

¹ Novak, Božidar, Hrvatski politički vrh i sloboda misli i novinstva u Hrvatskom proljeću, *Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.*, Zbornik radova, Matica hrvatska, Zagreb, 2017., str. 151.

- temeljite reforme gospodarskog sustava te čuvanje i jačanje hrvatskog gospodarskog, političkog, jezičnog i kulturnog identiteta

- demokratizacija, decentralizacija i debirokratizacija društva.
Ključni promotori Hrvatskog proljeća:

- hrvatsko političko vodstvo (SKH)
- Matica hrvatska
- studenti i sveučilišna zajednica.

POLITIČKO VODSTVO

Težnje za reformskim promjenama podržane su iz tad jedine dopuštene političke stranke, od struje liberalnijih i mlađih političara koji su tražili ukidanje monopolja SKJ u svim po-

dručjima života. Posebno se cijenila njihova otvorenost i razumijevanje za slobodno iznošenje različitih ideja i pogleda na pojedina politička i gospodarska pitanja. Postali su vodstvo koje sluša glas naroda i vodstvo koje narod snažno podržava, a osim šire javnosti potporu su imali i kroz aktivnosti Matice hrvatske i sveučilištara. To im je dalo zamah u političkom djelovanju i ostvarenju postavljenih ciljeva demokratizacije i decentralizacije političkog sustava i jasno definiranih gospodarskih odnosa, što se može najbolje prepoznati u krilatici "za čiste račune". Tako je Hrvatska 1969. u SFRJ sudjelovala sa 37 % u izvozu robe na konvertibilna područja, a u izvozu usluga (turizam, trgovачka mornarica...) sa 60 %, što jasno govori o prelijevanju novca i dobara stvorenih u Hrvatskoj u druge krajeve i savezne projekte.

Uloga, važnost i vizionarstvo hrvatskog političkog vodstva bili su prepoznati i na međunarodnoj sceni.

**Miko Tripalo
govori u Drnišu
25. srpnja 1971. Uz
Savku Dabčević-
Kučar ostat će
zapisan u povijesti
kao politički
istaknuta figura
među hrvatskim
prolećarima**

Izvor: Mrežna izdanja
Hrvatske enciklopedije
Leksikografskog zavoda
Miroslav Krleža

HRVATSKA POVIJEST

Foto: Mladen ČOBANOVIC

Ugledni američki novinar i autor te stručnjak za jugoistočnu Europu David Binder (1931. – 2019.) kasnije, 1. srpnja 1991., u uvodniku *New York Timesa* navodi kako je (...) uzrok krvavog raspada Jugoslavije u tome što je Tito 1971. likvidirao sјajnu mladu ekipu političarki i političara, koji su dvadeset godina prije pada Berlinskog zida znali kako izvesti Jugoslaviju na liberalniji put.²

MATICA HRVATSKA

Zahvaljujući dugoj tradiciji djelovanja u očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta, književno i kulturno društvo Matica hrvatska postalo je neodvojiv dio pokreta za snažnije pozicioniranje hrvatskih nacionalnih interesa u Jugoslaviji. Članovi su osjećali snagu nacionalnog naboja hrvatskog naroda te se Matičini ogranci iz središta Zagreba šire do manjih sredina. S nešto više od 2000 članova Matica je narasla na više od 40 000, a njezin je predsjednik u vrijeme Hrvatskog proljeća bio jezikoslovac Ljudevit Jonke (1907. – 1979.).

Posebno su vrijedna bila publicistička izdaja Matice hrvatske u kojima je književni i kulturni krug hrvatskih intelektualaca objavljivao radove, ali i politička stanovišta kroz uvodnike i komentare. Jeden od omiljenijih u

Dražen Budiša na okruglom stolu o generalu Červenkovi održanom 27. rujna 2019. na Hrvatskom vojnom učilištu "Dr. Franjo Tuđman"

javnosti bio je *Hrvatski tjednik*, čiji je glavni urednik 1971. godine nakon Igora Zidića (r. 1939.) postao Vlado Gotovac (1930. – 2000.).

Zanimljivo je kako je *Hrvatski književni list* (HKL), tiskan od 1968. do 1969., bio ujedno i prvi časopis u Hrvatskoj pod komunističkom vlašću koji je u nazivu nosio pridjev "hrvatski". U njemu je 1969. posebno objeknuo članak Žrtve rata autora Brune Bušića (1939. – 1978.), kao i članak slovenskog umirovljenog generala Jake Avšića (1896. – 1978.), koji je problematizirao uporabu srpskog jezika kao službenog u JNA i zalagao se za uvođenje slovenskog kao službenog u vojarnama na teritoriju SR Slovenije.³ Zasigurno se to pitanje na jednak način moglo preslikati i na područje Hrvatske, u kojoj su snage JNA imale brojne vojarne i druge resurse. Predsjednik SFRJ Josip Broz Tito (1892. – 1980.), za Maticu je zbog prohrvatskog djelovanja govorio kako stvara paralelno političko tijelo protiv SKJ, a kao glavni "jastrebovi Matice hrvatske" označeni su Franjo Tuđman (1922. – 1999.), Šime Đoran (1927. – 2007.), Vlado Gotovac i Marko Veselica (1936. – 2017.).

STUDENTI I SVEUČILIŠNA ZAJEDNICA

Kao predstavnici mlađe generacije, studenti su utisnuli važan pečat događajima tijekom Hrvatskog proljeća. Osjetili su kako se i njihov glas može čuti te su davali poseban ritam cijelom pokretu. Lideri studentskog pokreta 1970. postaju Ivan Zvonimir Čičak (r. 1947.), koji je izabran za studenta prorektora zagrebačkog sveučilišta, te Dražen Budiša (r. 1948.), koji je vodio Savez studenata Zagreba, dok je Ante Paradžik (1943. – 1991.), izabran za predsjednika Saveza studenata Hrvatske. Rektor Sveučilišta bio je Ivan Supek (1915. – 2007.). Studentske metode i ciljevi mogli su se smatrati nešto radikalnijim, što se može sagledati i u formulama o kojoj će kasnije pisati Dražen Budiša: "Pišem i govorim ravнопravnost, a mislim samostalnost."⁴ No, organizacijom generalnog studentskog štrajka pružena je nedvojbena

³ Šušak, Ivica: Hrvatsko proljeće – počeci političkog interesnog pluralizma, *Hrvatska javna uprava*, god. 8. (2008.), br. 3., 776., pristup ostvaren 9. 2. 2021. file:///C:/Users/family/Downloads/HJJU_2008_3_09_Susak%20(1).pdf.

⁴ Budiša, Dražen, Hrvatska i Hrvatsko proljeće u povijesnom kontekstu (1945–1991.), *Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.*, Zbornik radova, Matica hrvatska, Zagreb, 2017., str. 24.

ULOGA JNA

Konzervativni većinski vojni vrh promatrao je hrvatski pokret kao pokušaj rušenja Jugoslavije. Tako je 1969. poznato postalo stanovište visokog vojnog funkcionara koji je poručio: "Ako i kad bude potrebno, mi ćemo nastupiti oštro i jasno." Skupina generala i viših oficira tražila je i od Savke Dabčević-Kučar izvješće o borbi protiv, kako su ga nazivali, hrvatskog nacionalizma. Svjetski tiskat najavljuvao je pripremu vojnog udara te pisao o zahtjevu generala za nadzor nad jedinicama općenarodne obrane.

¹ Isto, str. 148.

² Novak, Božidar, Hrvatski politički vrh i sloboda misli i novinstva u Hrvatskom proljeću, *Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.*, Zbornik radova, Matica hrvatska, Zagreb, 2017., str. 190.

potpora političkom vodstvu Hrvatske. Snažno su pozdravili i promovirali jednu od poruka 10. sjednice SKH: "Devize onima koji ih stvaraju." Iznijeli su i zahtjev za obuku vojnika u JNA na jeziku republike u kojoj služe vojsku te da se tri četvrtine vojnika upućuju na služenje u matične republike.

MEDIJI I PUBLICISTIKA

Hrvatsko novinstvo i općenito publicistica doživjeli su nakon 1970. procvat. Posebno je značenje časopisa Matice hrvatske, Društva književnika i hrvatskih sveučilišta. Od listova najtiražniji je bio *Vjesnik u srijedu* (VUS) pod uredništvom Krešimira Džebe (1935. – 1993.). Dostizao je nakladu veću od 300 000 primjeraka, a imao je i posebno izdanje za hrvatsko iseljeništvo. Uz VUS, izlazio je i dnevnik *Vjesnik*, s nakladom od 100 000 primjeraka, no najveći iskorak napravio je *Večernji list*, koji se prodavao i izvan Hrvatske te dostizao nakladu od 400 000 primjeraka. Svima njima glavna je zadaća bila predstaviti hrvatskoj javnosti položaj i tretman Hrvatske u Jugoslaviji. I crkvena izdavačka djelatnost također je procvala. Tako *Glas Koncila*, *Mali Koncil* i *Kana* postižu visoke naklade i čitanost. Najveće religijsko-izdavačko postignuće bilo je objavljanje *Biblije* 1968. godine, koju su priredili fra Bonaventura Duda (1924. – 2017.) te sveučilišni profesor i književnik Jure Kaštelan (1919. – 1990.), što je u dijelu javnosti zabilježeno i kao "biblijsko proljeće" u Hrvata.

Medijska borba za hrvatske nacionalne interese vodila se kroz poštivanje načela: hrvatska javnost ima pravo znati. Tako je VUS, među ostalim, objavljivao kako prije odlaska u JNA ročnici iz Hrvatske u dosjeima dobivaju moralno-političke karakteristike u kojima su se navodila i politička opredjeljenja njihovih djedova. Istraživali su se i progoni unutar JNA, kao i struktura njezine obavještajne službe KOS-a, zbog čega je Josip Broz apeplirao: "Prestanite čaćati po Armiji!" Veliku ulogu imala je i Radiotelevizija Zagreb, čiji je generalni direktor Ivo Bojanić (1928. – 2016.), uveo 1968. ponovno, nakon deset godina, sa mostalni dnevnik TV Zagreb odvojen od JRT-a.

Izvor: Ante Nazorić / *Kaprska agresija na Hrvatsku 1990.-ih*, Zagreb, 2011.

Franjo Tuđman uhićen je u siječnju 1972. te osuđen na dvije godine zatvora i dvije godine zabrane javnog nastupanja

UHIĆENJE BUDUĆEG PREDSJEDNIKA

Nakon što je na osobni zahtjev 1961. napustio aktivnu vojnu službu, Franjo Tuđman posvećuje se znanstvenom radu, najprije kao direktor Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske te kasnije kao izvanredni profesor na Fakultetu političkih nauka u Zagrebu. Svojim radovima o nacionalnim pitanjima suprotstavlja se unitarističkim jugoslavenskim krugovima i njegovo djelovanje sve snažnije poprima nacionalno-disidentsko obilježje. Zajedno sa suradnicima kritički progovara o *Pregledu istorije SKJ*, ocjenjujući ga pristranim i promovira istinito pisanje povijesti na republičkoj razini, a sa svakim novim radom dolazi na udar struja koje njegovo djelovanje i Institut proglašavaju leglom nacionalizma. Vrhunac političkog progona Franje Tuđmana nastupa 1967., kad je isključen iz SKJ te prisiljen napustiti Institut. Zabranjen mu je i rad na zagrebačkom sveučilištu i prisilno je umirovljen u 45. godini života. Nakon uklanjanja iz službenog i javnog djelovanja, Tuđman se još intenzivnije posvećuje znanstvenom djelovanju, u kojem dominiraju teme iz hrvatske povijesti. Djeluje kroz Maticu iseljenika Hrvatske i Maticu hrvatsku, nastupa na tribinama i objavljuje radove o povijesnim i suvremenim temama. Nešto prije Hrvatskog proljeća, 1969. godine, u izdanju Matice hrvatske objavljuje važnu knjigu *Velike ideje i mali narodi*.

Nakon sloma Hrvatskog proljeća uhićen je u siječnju 1972. te osuđen na dvije godine zatvora i zabranu javnog nastupanja od dvije godine. Kazna mu je kasnije smanjena na devet mjeseci.

HRVATSKA POVIJEST

SVJETLO KOJE GORI

Najava obračuna s Hrvatskim proljećem počela je Titovim zahtjevom hrvatskom političkom vodstvu za promjenu dotadašnje politike i uhićenje ključnih proljećara. Nakon protivljenja takvom zahtjevu uslijedila je "presuda" na sjednici CK SKJ 1971. godine u Karađorđevu.

Iako je pokret bio miroljubiv i nenasilan, savezni državni represivni aparat na grub se način obračunao s proljećarima. Tisuće ljudi proganjane su, uhodene, protjerane iz javnog djelovanja te izložene policijskoj odmazdi, što je u javnosti slikovito označeno kao "sjecă Hrvatske". Brutalne i nerazumne protuhrvatske progone ponajbolje je oslikao Miko Tripalo riječima: "Vi možete smijeniti tisuće rukovodilaca, ali ne možete promijeniti hrvatski narod!"⁵

Jugoslavenski vrh prikazao je svjetu obračun s Hrvatskim proljećem kao obračun s fašistima, o čemu je progovorio i Vlado Gotovac, koji je također bio zatvoren u Staroj Gradiški: "(...) svi progoni prikazani su kao suzbijanje secesije, kao sprječavanje separatizma, kao onemogućavanje neofašizma."⁶ S pokretom se povezivao i termin maspok (masovni pokret), koji je zapravo lansirala državna i partijska vrhuška odmah nakon 1971., pokušavajući mu pridodati što negativniji prizvuk koji podrazumijeva politizaciju masa u Hrvatskoj.

No Hrvatsko proljeće nije se moglo ubiti ni izbrisati iz hrvatske povijesti. Dojmljivu ocjenu onoga što je značilo Hrvatskoj iznijela je Savka Dabčević-Kučar: "Bili smo preuranjena povijest. Zato Karađorđevo nije bilo simbol poraza, već simbol otpora. Vjesnik mogućeg. Bili smo naznaka budućnosti. Svjetlo Hrvatskog proljeća nikada nije, niti smije biti ugašeno."⁷

⁵ Tripalo, Miko, *Hrvatsko proljeće*, III. dopunjeno izdanje, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2001., str. 311.

⁶ Novak, Božidar, Hrvatski politički vrh i sloboda misli i novinstva u Hrvatskom proljeću, *Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.*, Zbornik radova, Matica hrvatska, Zagreb, 2017., str. 170.

⁷ Isto, str. 191.

Foto: Tomislav Brandt

**Janko Bobetko
(lijevo) i Zvonimir Červenko (desno)
ostat će zapamćeni
kao načelnici
Glavnog stožera
HV-a tijekom
najvećih pobjeda
Hrvatske vojske,
ali i kao akteri
Hrvatskog proljeća
1971. godine**

Izvori:

1. Hrvatska enciklopedija, 4 Fr-Ht, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002.
2. Mikuljan, Miroslav, *Generalova priča – Zvonimir Červenko*, Alineja d. o. o., Koprivnica, 2004.
3. general Janko Bobetko, *Sve moje bitke*, Vlastita naklada, Zagreb, 1996.
4. Tripalo, Miko, *Hrvatsko proljeće*, III. dopunjeno izdanje, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 2001.
5. Budiša, Dražen, Hrvatska i Hrvatsko proljeće u povijesnom kontekstu (1945–1991), *Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.*, Zbornik radova, Matica hrvatska, Zagreb, 2017.
6. *Hrvatska i Hrvatsko proljeće 1971.*, Zbornik radova, Matica hrvatska, Zagreb, 2017.
7. Šušak, Ivica: Hrvatsko proljeće – počeci političkog interesnog pluralizma, *Hrvatska javna uprava*, god. 8. (2008.), br. 3., 776., file:///C:/Users/family/Downloads/HJU_2008_3_09_Susak%20(1).pdf.

DVA NAČELNIKA

Među pripadnicima JNA hrvatske nacionalnosti koji su zbog podrške Hrvatskom proljeću izbačeni iz JNA i progonjeni bili su Vlado Mutak (1914. – 1974.), Ivan Rukavina (1912. – 1992.), Šime Ivas (1917. – 1995.), Janko Bobetko (1919. – 2003.) i Zvonimir Červenko (1926. – 2001.). Bobetko i Červenko kasnije su postali načelnici Glavnog stožera HV-a i imali divovsku ulogu u ustrojavanju Hrvatske vojske te obrani i pobredi u Domovinskom ratu.

Janko Bobetko priključio se antifašističkom pokretu kao pripadnik Prvog sisačkog partizanskog odreda. Nakon rata završio je Visoku vojnu akademiju vojske JNA te je uoči Hrvatskog proljeća raspoređen na dužnost načelnika Štaba u Petoj armijskoj oblasti u Zagrebu. Na toj dužnosti uočava kako se oficiri srpske nacionalnosti u pravilu postavljaju na ključna mesta i brzo napreduju. S druge

Foto: Davor Kričin

Janko Bobetko smijenjen je nakon Karadorđeva sa svih dužnosti u bivšoj vojsci zbog javno iskazane potpore hrvatskom vodstvu

Zvonimir Červenko otvoreno se suprotstavljao tezi kako se hrvatski mladići nejavljaju u vojne škole JNA jer Hrvati nemaju vojnu tradiciju

Foto: Davor Kričin

strane, hrvatski kadrovi bili su pod stalnim nadzorom tajne policije Uprave državne bezbednosti (UDBA) i Kontraobavještajne službe (KOS). Pokušavaju ga premjestiti u Beograd jer je davao punu podršku hrvatskom političkom vodstvu. Uzvraćao je kako nije ničiji zarobljenik nego hrvatski general i hrvatski čovjek.

Odmah nakon Karadorđeva smijenjen je sa svih dužnosti zbog javno iskazane potpore hrvatskom vodstvu. Idućih 18 godina bio je u svojevrsnom kućnom zatvoru jer su ga stalno pratili režimski policajci. Na početku Domovinskog rata uključio se u obranu Hrvatske na Banovini, a vodio je debllokadu Dubrovnika i akcije u dubrovačkom zaleđu. Nakon toga 1992. postaje načelnik Glavnog stožera HV-a. Vodio je operacije Maslenica i Medački džep. Na toj dužnosti ostaje do srpnja 1995., kad odlazi u mirovinu.

Janko Bobetko hrvatski je general pobednik. Dobio je sve bitke. Omiljen u narodu, čvrst u stanovištima, a posebno u obrani prava hrvatskog naroda. Stvaranje slobodne i demokratske Hrvatske za njega je bio povjesni izazov u kojem je darivao cijelog sebe, što je za njega najčasnija etapa života. Ponosio se što hrvatski narod ima svoju vojsku i domovinu koja ima sigurnu budućnost. Posebno ostaje u sjećanju njegovo obraćanje u Saboru 25. siječnja 1991., kad je hrvatskoj javnosti poručio: "Hrvatsku više nitko neće na koljena baciti. Svi njeni sinovi spremni su za obranu domovine, a ja sam sa svojim godinama, znanjem i vojničkim iskustvom spremam stati na čelo kolone!"

Zvonimir Červenko u vrijeme Hrvatskog proljeća službovao je u Štabu Teritorijalne obrane Zagreba u činu potpukovnika i smijenjen je zbog zastupanja hrvatskih nacionalnih interesa. Otvoreno se suprotstavljao tezi kako se hrvatski mladići nejavljaju u vojne škole JNA jer Hrvati nemaju vojnu tradiciju. Dapače, tvrdio je kako se nejavljaju jer nisu ravnopravni i jer se ne govori hrvatskim jezikom. Zalagao se za pisanje vojnih knjiga na hrvatskom jeziku te korištenje vojne terminologije koja postoji od 1868. i hrvatskog domobranstva. Prilikom pretresa stana jedino što su mu našli bio je tekst himne *Lijepa naša domovina*. Uhićen je i osuden na godinu i pol kazne strogog zatvora u Staroj Gradiški te kažnjen oduzimanjem čina i gubitkom svih stečenih prava. Nakon izlaska iz zatvora s etiketom "nacionalista" teško pronađeni posao te radi kao sakupljač televizijske pristojbe. Početkom Domovinskog rata organizira obranu Zagreba i sudjeluje u ustrojavanju zagrebačkih brigada HV-a. Znatno je pridonio razvoju Domobranstva u Domovinskom ratu, a ostaje zapamćen po dužnosti načelnika Glavnog stožera HV-a u čije je vrijeme provedena VRO Oluja. Skromnošću, jednostavnosti, čestitošću i nesebičnim žrtvovanjem za dobro hrvatskog naroda ostaje u sjećanju kao simbol časnika i domoljuba kojem je Hrvatska bila ispred svega. Za Hrvatsku vojsku uvek je nastojao naglasiti kako mora biti spremna i učinkovita, ali i imati čvrstu vezu s narodom.

¹ general Janko Bobetko, *Sve moje bitke*, Vlastita naklada, Zagreb, 1996., str. 795.

PODLISTAK

HMS Dreadnought koncipiran je oko topova vrlo velikog kalibra. Oni srednjeg i malog kalibra ni dometom ni učinkom nisu se mogli nositi sa sve debljim oklopima novih velikih ratnih brodova

TEKST Mario Galić

BRODSKO TOPNIŠTVO

DOLAZAK NEUSTRAŠIVOG

Razvoj parnog stroja i topova sa zatvaračem učinio je u zadnjoj trećini XIX. stoljeća drvene brodove s jedriljem zastarjelim. Pa čak i nakon što su ih sredinom stoljeća opremili parnim strojevima te na drveni trup postavili metalne ploče, i dalje su bili zastarjeli. Britansku ratnu mornaricu to je dovelo u krajnje nezavidnu situaciju. Stoljeća ulaganja u golemu mornaricu, još od pojedice flote kraljice Elizabete I. (1533. – 1603.) nad španjolskom armadom 1588. godine, odjednom su došla u pitanje. Primjerice, vječni rival Francuska odmahnuo je s gradnjom oklopljenih brodova pogonjenih isključivo stапним parnim strojevima i topovima sa zatvaračem smještenim u kupole. To je učinila i tek ujedinjena Njemačka te Italija, ali i rusko i japansko carstvo. Željne širenja političkog utjecaja, toj su se svojevrsnoj pomorskoj utrci u naoružanju pridružile i Sjedinjene Američke Države. Naime, kad je 1865. završio Gradanski rat, počelo je intenzivno naseljavanje zapadnih dijelova sve do Tihog oceana te snažan

ekonomski rast. Težnja SAD-a za sve većim političkim, vojnim i ekonomskim utjecajem dostigla je vrhunac 1898. u Španjolsko-američkom ratu. Amerika se prvo umiješala u kubanski, a potom i u filipinski rat za neovisnost. Potonji je doveo do velike pomorske bitke u Manilskom zaljevu u kojoj je manja, ali znatno suvremenija američka eskadra potpuno porazila španjolsku.

PREDNOST VELIKIM KALIBRIMA

Iako je Ujedinjeno Kraljevstvo solidno zarađivalo na izvozu ratnih brodova i brodske opreme, ubrzana gradnja sve većeg broja velikih ratnih brodova crpila je državni proračun namijenjen ratnoj mornarici. Zbog novonastalog odnosa snaga u Europi (s ujedinjenom Njemačkom i Italijom) i uz još bržu gradnju ratnih brodova, prevlast britanske mornarice neprestano se smanjivala. Pritom treba imati u vidu i da se Britansko Carstvo početkom XX. st. protezalo od Irске, Kanade pa do Novog Zelanda. Za osiguravanje životno važnih pomor-

Foto: U.S. Naval History and Heritage Command

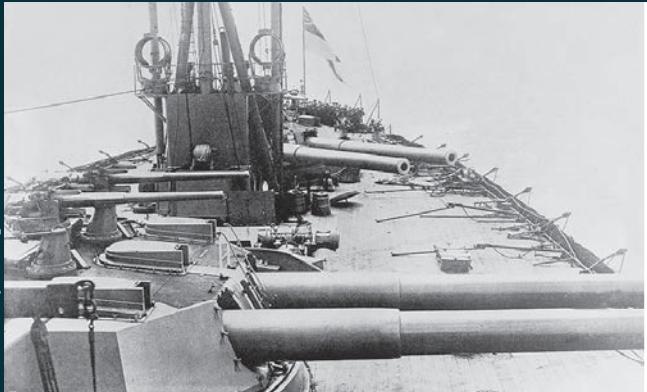

Kratkoća gradnje broda HMS Dreadnought zadržala je i prema današnjim standardima: kobilica je položena 2. listopada 1905., a porinut je u veljači 1906. te predan ratnoj mornarici u prosincu te godine

PODLISTAK

Foto: U.S. Library of Congress

skih putova na Atlantiku, Indijskom i Tihom oceanu britanskoj su mornarici potrebni bile lake krstarice velikog doplova nego teški bojni brodovi. U listopadu 1905. prvim pomorskim lordom Admiraliteta zaduženim za razvoj planova postao je vizionar John Fisher (1841. – 1920.). On je zastupao ideju otpisa svih zastarjelih brodova i ubrzanu gradnju krstarica koje bi na štetu oklopa imale snažno naoružanje i veliku brzinu. U pomorskim bitkama te bi krstarice prve napadale i još brže uzmicale, dok bi u miru služile za nadzor pomorskih putova. Admiralitet je odobrio ubrzanu gradnju lakih krstarica, no dio je bio zabrinut mogu li one doista parirati sve većim bojnim brodovima građenim u francuskim, njemačkim i talijanskim brodogradilištima. Stoga je Fisher ipak predložio projektiranje i gradnju bojnog broda koji će po borbenim značajkama uvelike nadmašiti sve druge i tako osigurati britansku nadmoć. Osnova je bilo vjerovanje da je britanska tehnološka

Kako bi se brodu osigurala zaštita od malih i brzih ciljeva kao što su torpedni čamci, naoružali su ga i sa 27 topova QF 12 - pounder 18 cwt kalibra 76 mm

Prvi brod pokretan parnom turbinom bila je Turbinia, izgrađena privatom inicijativom 1894. godine. Revolucionarno rješenje primjenjeno je i na Dreadnoughtu

Foto: Wikimedia Commons

nadmoć tolika da mogu projektirati i izgraditi brod koji će nadmašiti mogućnosti europskih suparnika. Fisher je predložio bojni brod koji je nazvan HSM Dreadnought. Ime nije bilo novost jer ga je dotad nosilo osam brodova Kraljevske mornarice, a zapravo je kovanica od "dread" i "nought", tj. "plašiti se" i "ničega". Kasnije će postati svjetski sinonim za bojne brodove tipične za početak XX. stoljeća.

S obzirom na to da se trebao nositi s najvećim ratnim brodovima, Fisher ga je koncipirao oko čak deset topova vrlo velikog kalibra. Topovi srednjeg i malog kalibra nisu se mogli ni dometom ni učinkom nositi sa sve debljim oklopima novih velikih ratnih brodova. Uloga zaštite od razarača i torpednih čamaca dodijeljena je manjim brodovima. Stoga je Dreadnought morao biti dostatno velik da se na njega smjesti deset topova kalibra 300 milimetara: proračuni su pokazali da brod mora imati više od 150 metara duljine i više od 18 000 tona istisnine.

ČUDO TEHNIKE NA MORU

Gradnja HMS Dreadnoughta počela je 2. listopada 1905. u brodogradilištu HM Dockyard u Portsmouthu. O tehnološkim mogućnostima britanske brodogradnje i industrijskoj snazi s početka XX. stoljeća najbolje govori podatak da je porinut već za nekoliko mjeseci, tj. u veljači 1906. godine. Iako je izrada dijelova trupa počela još u svibnju 1905., kratkoča gradnje zadržala je i po današnjim standardima. Tek za usporedbu, kobilica novog britanskog nosača HMS Queen Elizabeth položena je u srpnju 2009., a brod je porinut u srpnju 2014. godine.

Iako bi se moglo pomisliti da su graditelji "tjerajući" rokove "sfušali" posao, to nikako nije bilo slučaj. Brod je 2. prosinca 1906. predan britanskoj mornarici. Da biste dobili revolucionaran brod koji će nadmašiti sve potencijalne protivnike, u njegovoj gradnji morate primijeniti revolucionarna tehnička rješenja. HMS Dreadnought bio je dug 160,6 metara te imao punu istisninu od 21 060 tona. Stoga je prvo pitanje bilo: Kako ga pokretati? Uobičajeno rješenje s kombinacijom parnih kotlova i stupnih parnih strojeva u najboljem bi slučaju osiguralo vršnu brzinu od otprilike deset čvorova. To bi značilo da je brod u bitki gotovo nepokretna meta za luke krstarice, razarače i torpedne čamce. U sukobu s bržim bojnim brodovima zauzimanje povoljnijeg borbenog položaja bilo bi nemoguće. Stoga su se projektanti odlučili za ugradnju revolucionarnog novog pogona – parne turbine.

NEMA ODŠEVLJENJA, ALI...

Prvi brod pokretan parnom turbinom bila je Turbinia, izgrađena još 1894. kao eksperimentalno plovilo. Projekt je na vlastitu inicijativu pokrenuo izumitelj suvremene parne turbine Charles Algernon Parsons (1854. – 1931.), kako bi Admiralitetu dokazao njezinu uporabljivost. Zbog problema s neodgovarajućim brodskim vijkom prve su vožnje bile neuspješne. Kako bi otkrio problem i riješio ga, Parsons je izgradio prvi kavitacijski tunel za testiranje brodskih vijaka. Problem je bio u tome što su se parne turbine vrtjele znatno većim brojem okretaja od onog koji su brodski vijci mogli izdržati. No, Parsons će rješenje s reduktorom uvesti tek 1910. godine. U svakom slučaju, s brodskim vijcima prilago-

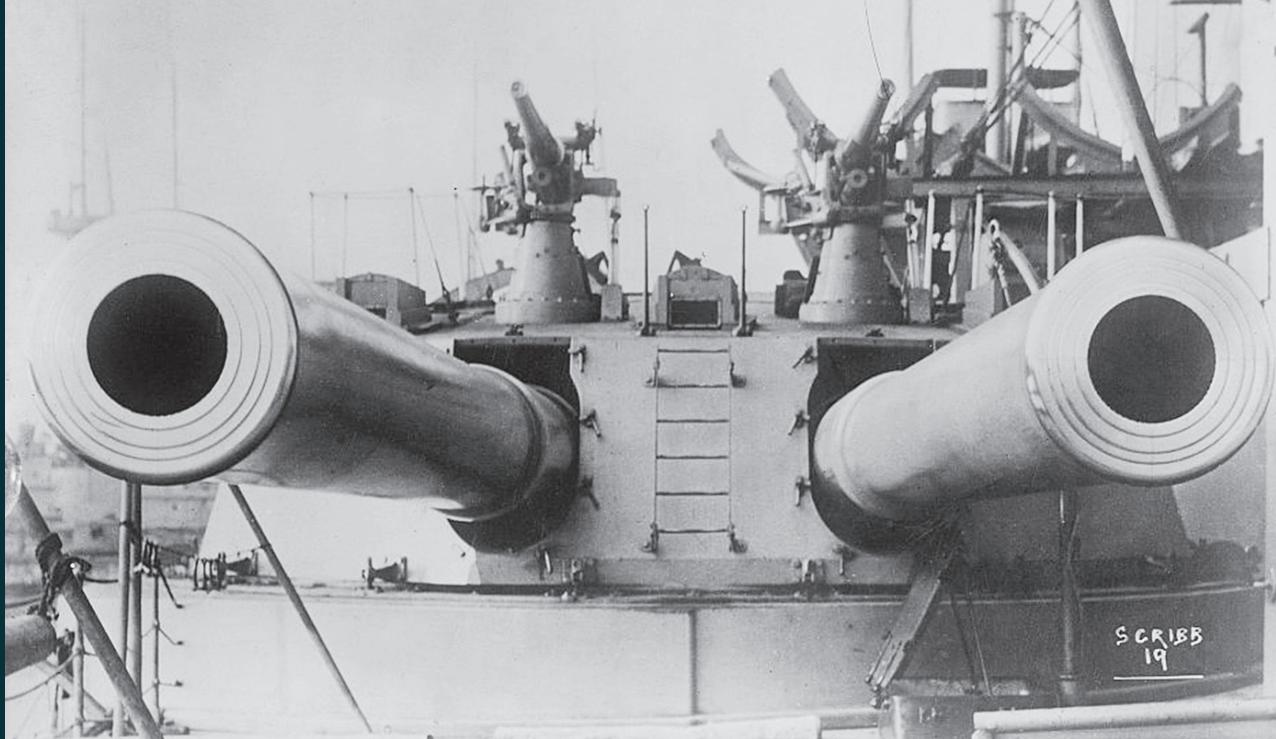

Foto: U.S. Library of Congress

đenim vrlo velikom broju okretaja Turbinia je postigla vršnu brzinu od 34,5 čvorova (63,9 km/h). Jednako je dojmljiva bila i sposobnost da se ta brzina dulje održava zato što su turbine puno lakše izdržavale rad pri velikom broju okretaja od starnih parnih strojeva.

Iako se isprva činilo da Admiralitet nije posebno oduševljen jurilicom, HMS Dreadnought dobio je pogonsku skupinu saставljenu od 18 parnih kotlova i četiri goleme parne turbine koje su snagu prenosile na četiri brodska vijka. To je trebalo biti dostatno za 17 000 kW snage, no testiranja prije ugradnje otkrila su da je prava snaga veća od 20 000 kW. Stoga ne čudi da je na probnim vožnjama Dreadnought postizao tad nevjerojatnu brzinu od 21,6 čvorova (40 km/h), a bez većih problema mogao je održavati krstareću brzinu od otprilike 20 čvorova. Međutim, parni kotlovi pritom su "proždirali" ugljen pa bi 2914 tona dostajalo tek za stotinjak nautičkih milja. Stoga je ekonomična krstareća brzina ograničena na deset čvorova, pri čemu je potrošnja ugljena bila dostatna za doplov od oko 12 260 kilometara. No, potencijalni su protivnici jako dobro znali da je HMS Dreadnought brži ne samo od njihovih bojnih brodova nego i od lakih krstarica i razarača.

ŠTO VIŠE, TO BOLJE

Glavna premisa gradnje HMS Dreadnoughta – što više topova vrlo velikog kalibra – značila je da se glavno i zapravo jedino naoružanje sastoji od čak deset topova BL 12 inch Gun Mark X (kalibra 305 mm) duljine cijevi 45 kalibara (13,72 m), koje je izradila tvrtka Vickers. Iako su britanski proizvođači mogli izraditi i topove većeg kalibra, Admiralitet je zaključio da 305 mm daje idealnu mogućnost promjera cijevi i duljine kako bi se postigla ne samo razorna moć nego i veliki domet. Po dva topa smještena su u pet okloppljenih kupola Mark BVIII. Bez obzira na duljinu veću od 160 metara, projektantima nije bilo lako smjestiti pet kupola. Stoga su na pramac smjestili jednu, na svaki bok u visini dimnjaka po jednu te na krmeni dio dvije. Kako to često biva, rješenja koja teoretski izgledaju dobro u praksi se pokažu lošim. Već su prva paljbena testiranja pokazala da dvije kupole smještene na bokovima čine brod nestabilnijim nego što bi bio da su sve kupole stavljene u uzdužnoj osi. Nadalje, imale su manju preciznost paljbe od druge tri. I naravno, mogle su djelovati samo po 180 stupnjeva desno ili lijevo. Smanjenu zonu djelovanja imala je i kupola broj četiri jer se nalazila u istoj visini s kupolom broj pet. To se lako moglo izbjegći podizanjem kupole broj četiri, no na tu će mogućnost upozoriti tek operativna uporaba.

**Dreadnoughtovih
je deset topova BL
12 inch Gun Mark X
(kalibra 305 mm)
duljine cijevi 45
kalibara (13,72 m)
konstruirala tvrtka
Vickers**

Topovi BL 12 inch Gun Mark X bili su u vrijeme ugradnje najmoderniji na svijetu. Ispaljivali su probojne granate mase 385,6 kilograma. Pri početnoj brzini granate na ustima cijevi od 823 m/s najveći domet bio je 22 860 metara. Kako bi se brodu osigurala zaštita od malih i brzih ciljeva kao što su torpedni čamci, naoružali su ga i sa 27 topova QF 12 - pounder 18 cwt kalibra 76 milimetara.

KRATKOTRAJNA SLAVA

Iako je HMS Dreadnought u trenutku porinuća bio toliko nadmoćan da su svi prijašnji bojni brodovi nazvani predrednotima, već je do 1910. zastario. Admiralitet je pogriješio smatrajući da je Ujedinjeno Kraljevstvo toliko tehnički naprednije da će ostalima trebati desetljeća kako bi projektirali slične brodove. Umjesto toga, samo su jačali utruku u naoružanju.

Njemačka ratna mornarica već je u ožujku 1907. porinula SMS Nassau, koji je, doduše, imao glavne topove manjeg kalibra (280 mm) i rabio stapne parne strojeve, ali usprkos tomu imao je vršnu brzinu od 20 čvorova. Zato je u rujnu 1909. porinula SMS Helgoland, naoružan sa 12 topova kalibra 305 mm, ali još uvijek opremljen stapnim parnim strojevima. Njemačka je u ožujku 1911. porinula bojni brod SMS Kaiser naoružan s deset topova od 305 mm i konačno opremljen parnim turbinama. Austro-Ugarska Monarhija porinula je u lipnju 1911. bojni brod SMS Viribus Unitis, naoružan sa 12 topova kalibra 305 mm (smještenih u četiri kupole) i pokretan parnim turbinama.

Ujedinjeno Kraljevstvo ipak je zadрžalo do početka Prvog svjetskog rata pomorsku dominaciju, ali za njezino je ostvarenje moralo uložiti golema sredstva.

CRTICE IZ HRVATSKE POVIJESTI

Tvrđava se prvi put spominje na Božić 1066. godine, no vjerojatno je izgrađena puno ranije

Nekad je bila jamstvo sigurnosti Šibenika, najstarijeg autohtonog hrvatskog grada na dalmatinskoj obali, a danas je jedan od njegovih najvažnijih kulturno-povijesnih spomenika

TVRĐAVA SVETOG MIHOVILA

TEKST
Josip Buljan

FOTO
Ines Furčić

Izgrađene kroz srednji i novi vijek, šibenske tvrđave Sv. Mihovil, Sv. Nikola, Sv. Ivan i Barone bile su čuvari grada turbulentne povijesti od najezde brojnih neprijatelja. Srednjovjekovni Sveti Mihovil stoji na strmoj litici šezdesetak metara iznad tla. Ta je tvrđava prvotno imala ulogu promatračnice s koje se pružao pogled na šibenski zaljev i ušće Krke. Također, služila je kao kontrolna točka svih prometnih putova prema susjednim gradovima Zadru i Splitu. Ime je dobila po srednjovjekovnoj crkvi svetog

Mihovila podignutoj unutar svojih zidina u XII. stoljeću. Premda crkva danas nije sačuvana, sveti Mihovil još je u srednjovjekovnom razdoblju postao nebeski zaštitnik Šibenika, o čemu svjedoči i najstariji gradski pečat iz XIII. st., koji prikazuje arkanđela kako bdije iznad šibenskih bedema.

UPORIŠTE I UTOČIŠTE

Tvrđava se prvi put spominje na Božić 1066., kad je hrvatski kralj Petar Krešimir IV. boravio

u njoj zajedno sa svojom dvorskog pratnjom. Iz toga se može zaključiti da je podignuta još ranije, a neke teorije navode da je lokacija bila naseljena i u ilirsko doba. Zbog svoje iznimne obrambene i strateške važnosti tvrđava je poslužila kao epicentar iz kojeg se razvio najstariji hrvatski grad na jadranskoj obali koji nema antičku baštinu. U povijesnim izvorima tvrđava se idući put spominje početkom XII. st., kad je služila kao polazna točka i sklonište gusarima koji su napadali mletačku trgovačku flotu. Zbog toga je, čini se oko 1116., mletački dužd Ordelaf Faliero (umro 1118.) pokrenuo napad na Šibenik u kojem je tvrđava doživjela prva ozbiljnija oštećenja, a sam grad došao pod mletačku vlast. Idući kronološki spomen tvrđave datira iz sredine XIII. st., kad papa Aleksandar IV. (pontifikat od 1254. do 1261.), spominje da su Šibenčani razorili vlastitu tvrđavu kako bi iz nje istjerali pripadnike templarskog reda. Šibenik je početkom XIV. st. bio jedan od gradova koji su se pobunili protiv moćne hrvatske plemićke obitelji Bribirskih, koja je dugo godina držala grad pod svojom upravom. Bio je to razlog banu Mladinu II. Bribirskom (oko 1275. – 1341.) da uz pomoć mletačke mornarice pokrene 1319. godine kaznenu ekspediciju protiv grada. Premda je Šibenik doživio silovitu opsadu s mora i kopna, zahvaljujući čvrstim gradskim zidinama i tvrđavi uspio je odoljeti napadu. Sličan scenarij zbio se 1378., kad je mletački admiral Vettore Pisani (1324. – 1380.) sa svojom mornaricom napao Šibenik tijekom ugarsko-mletačkog rata na Jadranu. Premda je grad teško razoren i opljačkan, Sveti Mihovil ostao je neosvojen. Poslužio je također kao sklonište stanovništvu ugroženom teškim borbama koje su rezultirale paljenjem mnogobrojnih kuća.

UDARI GROMA I REVITALIZACIJA

Mlečani su Šibenik konačno stavili pod svoju upravu početkom XV. stoljeća. Premda je Ladislav Napuljski (1377. – 1414.), Mlečanima 1409. godine prodao Dalmaciju, a time i Šibenik, gradska uprava i stanovnici s tim se nisu pomirili. Kad su Mlečani

Pogled na Šibenik i katedralu svetog Jakova

pokušali prodror, pružen im je žestok otpor pa je grad ponovo završio pod teškom opsadom. Nakon dvije godine i dva mjeseca iscrpljeni su Šibenčani, odsječeni od vanjskog svijeta, 1412. bili prisiljeni na predaju. Ipak, u pregovorima su uspjeli isposlovati da se razrušena tvrđava obnovi i rekonstruira tako da pruži vojnoj posadi bolju opskrbu te mogućnost brzog bijega u slučaju neprijateljske opsade ili pobune domaćeg stanovništva. Prema povijesnim zapisima iz XV. stoljeća, na tvrđavi se u početnom razdoblju mletačke uprave nalazio četrdeset vojnika opremljenih suvremenim oružjem, među kojim su prednjačili topovi manjeg kalibra, samostreli i lukovi sa strijelama, kopla, oklopi, štitovi te nekoliko pušaka.

Tijekom XVI. i XVII. st. gradske se fortifikacije dopunjavaju pa se tako dovršavaju tvrđave svetog Nikole, svetog Ivana i Barone, koje su vrlo uspješno branile Šibenik od osmanlijskih napada. Tvrđava svetog Mihovila njihovom je izgradnjom polako počela gubiti na važnosti te postaje zapuštena. Velika šteta zbila se 1663., kad je grom udario u skladište baruta te izazvao eksploziju i požar u kojem je izgorjela crkva svetog Mihovila. Gotovo identičan događaj zbio se 1752., kad je grom izazvao još snažniju eksploziju koja je osim unutrašnjih objekata oštetila i velik dio zapadnih zidina tvrđave. Relativna obnova tvrđave provedena je tek 1832. za vrijeme habsburške uprave, kad je vojska rekonstruirala dijelove zidina i prilagodila ih svojim potrebama.

Projektom revitalizacije koji je počeo 2012. godine dugo zatvorenou i javnosti nedostupnoj fortifikaciji udahnut je novi život i dobila je novu ulogu. Danas je mjesto mnogobrojnih kulturnih, edukativnih i glazbeno-scenskih događanja. Isto tako, ona je uz katedralu sv. Jakova jedan od najvažnijih i najstariji kulturno-povijesni spomenik Šibenika i nezaobilazna atrakcija za sve posjetitelje starog hrvatskog grada.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju članka 27. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i u skladu s člankom 8. Pravilnika o načinu i postupku privlačenja, oglašavanja i odabira za prijam u djelatnu vojnu službu i kadetsku službu (Narodne novine, br. 158/13, 77/15, 14/17 i 91/18), raspisuje se

JAVNI NATJEČAJ ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU

U akademskoj godini 2021./2022. u status kadeta/kadetkinja bit će primljeno do 110 kandidata/kinja upisanih na prvu godinu sveučilišnih prediplomskih studija na:

SVEUČILIŠTU U ZAGREBU

- prediplomski sveučilišni studij **Vojno inženjerstvo**
 - do 70 kandidata/kinja
- prediplomski sveučilišni studij **Vojno vođenje i upravljanje**
 - do 40 kandidata/kinja.

Rok za podnošenje prijava je **10. svibnja 2021.**

Kandidati/kinje prijavljuju se u propisanom roku elektronički Središnjem prijavnim uredu na portalu *postani-student* i pismeno na adresu: Ministarstvo obrane, Središnjica za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb.

Pismene prijave trebaju sadržavati:

- zamolbu sa životopisom, adresom i brojem telefona/mobitela
- presliku osobne iskaznice
- uvjerenje da nije pokrenut kazneni postupak, ne starije od šest mjeseci.

U slučaju prijave na više vojnih studijskih programa kandidat/kinja šalje samo jednu prijavu u kojoj mora jasno navesti za koje se sve programe natječe.

UVJETI KOJE KANDIDATI/KINJE MORAJU ISPUNJAVATI ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU

- državljanstvo Republike Hrvatske
- rođen/a 1999. godine ili kasnije
- završena četverogodišnja srednja škola
- da se protiv njega/nje ne vodi kazneni postupak pokrenut po službenoj dužnosti
- da nije pravomoćno osuđivan/a za kaznena djela navedena u članku 35. stavku 1. alineji 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19)
- da je upisan/a na prvu godinu redovitog studija (u prvom upisnom roku u srpnju 2021.)
- ispunjeni zdravstveni, psihički, tjelesni i sigurnosni kriteriji za kadete propisani Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15), koji će se po pozivu Ministarstva obrane utvrditi u posebnom postupku prije upisa na sveučilišni studij.

Kandidate za kadete/kinje koji ispunjavaju propisane uvjete za prijam u kadetsku službu i koji se u propisanom postupku elektronički prijave Središnjem prijavnim

uredu na portalu *postani-student* u roku navedenom u ovom natječaju Ministarstvo obrane pozvat će na odabirni postupak.

U odabirnom postupku kandidati/kinje moraju zadovoljiti zdravstvene, psihičke, tjelesne i sigurnosne kriterije za kadete propisane Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15). Odabirni postupak ne bude se, ali njegovo je zadovoljavanje preuvjet zahtjevanja na listi kandidata zainteresiranih za vojne studije. Svi kandidati koji zadovolje uvjete odabirnog postupka Ministarstva obrane rangiraju se na listi kandidata/kinja za odabrani studijski program u skladu s bodovima ostvarenim na ispitima državne mature i uspjehom u srednjoj školi unutar upisne kvote.

U kadetsku službu primaju se svi kandidati/kinje koji su stekli pravo upisa na vojni studij u prvom upisnom roku u srpnju 2021.

Prije potpisivanja ugovora o kadetskoj službi Ministarstvo obrane provjerit će po službenoj dužnosti nepostojanje zapreka za prijam u službu u Oružane snage iz članka 35. stavka 1. alineje 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

U slučaju nepotpunjenošću upisne kvote na pojedinom studijskom programu nakon završenog srpanjskog upisnog roka, otvorena je mogućnost prijave kandidata/kinja za rujanski upisni rok za koji će biti objavljen novi natječaj Ministarstva obrane, a sve informacije bit će dostupne i na internetskoj stranici www.morh.hr.

Upise na sveučilišni studij iz ovog natječaja kandidati/kinje provode u skladu s propisima i uvjetima natječaja koji raspisuje Sveučilište u Zagrebu, a u skladu s obavijestima objavljenim na mrežnim stranicama Ministarstva obrane i vojnih studija (vojni.unizg.hr).

Kandidati/kinje koji zadovolje uvjete odabirnog postupka i upisu sveučilišni studij iz ovog natječaja bit će krajem kolovoza 2021. pozvani na pripremni kamp.

Tijekom školovanja kadeti/kinje ostvaruju određena prava propisana Pravilnikom o načinu i uvjetima sklapanja ugovora o kadetskoj službi i ugovora o stipendiranju (Narodne novine, br. 158/13, 5/17, 55/19 i 139/20).

Nakon završenog prediplomskog studija kadeti/kinje bit će primljeni u djelatnu vojnu službu te imaju mogućnost stalnog stručnog usavršavanja, profesionalnog razvoja i sudjelovanja u domaćim i međunarodnim aktivnostima.

Informacije u vezi s natječajem nalaze se na internetskoj stranici Ministarstva obrane www.morh.hr, a dodatne obavijesti kandidati/kinje mogu dobiti na telefonu Referade Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" (01/3786-666), Središnje za upravljanje osobljem (01/3784-812 i 01/3784-814) te u područnim odjelima odnosno odsjecima za poslove obrane.

**REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE**

Na temelju članka 27. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i u skladu s člankom 8. Pravilnika o načinu i postupku privlačenja, oglašavanja i odabira za prijam u djelatnu vojnu službu i kadetsku službu (Narodne novine, br. 158/13, 77/15, 14/17 i 91/18), raspisuje se

**JAVNI NATJEČAJ
ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU**

U akademskoj godini 2021./2022. u status kadeta/kadetkinja bit će primljeno do 20 kandidata/kinja upisanih na prvu godinu sveučilišnog preddiplomskog i diplomskog studija (3 + 2 god.) na:

I. SVEUČILIŠTU U ZAGREBU – FAKULTET PROMETNIH ZNANOSTI

- preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Aeronautika – vojni pilot – do 20 kadeta.

Rok za podnošenje prijava je **19. travnja 2021.**

Kandidati/kinje prijavljuju se u propisanom roku elektronički Središnjem prijavnom uredu na portalu *postani-student* i pismeno na adresu: Ministarstvo obrane, Središnjičica za upravljanje osobnjem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb.

Uz prijavu kandidati/kinje trebaju priložiti:

- zamolbu sa životopisom, adresom i brojem telefona/mobitela
- presliku osobne iskaznice
- uvjerenje da nije pokrenut kazneni postupak, ne starije od šest mjeseci.

U slučaju prijave na više vojnih studijskih programa kandidat/kinja šalje samo jednu prijavu u kojoj mora jasno navesti za koje se sve programe natječe.

UVJETI KOJE KANDIDATI/KINJE MORAJU ISPUNJAVATI

- državljanstvo Republike Hrvatske
- rođen/a 1999. godine ili kasnije
- završena četverogodišnja srednja škola
- da se protiv njega/nje ne vodi kazneni postupak pokrenut po službenoj dužnosti
- da nije pravomoćno osuđivan/a za kaznena djela navedena u članku 35. stavku 1. alineji 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19)
- da je upisan/a na prvu godinu redovitog studija u rujnu 2021.
- da su ispunjeni zdravstveni, psihički, tjelesni i sigurnosni kriteriji za kadete/kinje propisani Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15), koji će se po pozivu Ministarstva obrane utvrditi u posebnom postupku prije upisa na sveučilišni studij.

Kandidate za kadete/kinje koji ispunjavaju propisane uvjete za prijam u kadetsku službu i koji se u propisanom postupku elektronički prijave Središnjem prijavnom

uredu na portalu *postani-student* u roku navedenom u ovom natječaju Ministarstvo obrane pozvat će na odabirni postupak.

U odabirnom postupku kandidati/kinje moraju zadovoljiti zdravstvene, psihičke, tjelesne i sigurnosne kriterije za kadete propisane Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske i Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvene sposobnosti za vojnu službu (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15 te br. 42/14, 134/15, 109/16 i 97/17) i posebno vrednovanje na seleksijskom letenju i pripremnom kampu.

Svi kandidati koji zadovolje uvjete odabirnog postupka Ministarstva obrane rangiraju se na listi kandidata/kinja za odabrani studijski program u skladu s bodovima ostvarenim na ispitima državne mature i uspjehom u srednjoj školi unutar upisne kvote.

U kadetsku službu primaju se kandidati/kinje koji u odabirnom postupku postignu najbolje rezultate i steknu pravo upisa na preddiplomski i diplomski sveučilišni studij.

Prije potpisivanja ugovora o kadetskoj službi Ministarstvo obrane provjerit će po službenoj dužnosti nepostojanje zapreka za prijam u službu u Oružane snage iz članka 35. stavka 1. alineje 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

Upise na sveučilišni studij iz ovog natječaja kandidati/kinje provode u skladu s propisima i uvjetima natječaja koji raspisuje Sveučilište u Zagrebu, a u skladu s obavijestima objavljenim na mrežnim stranicama Ministarstva obrane i Referade Fakulteta prometnih znanosti u Zagrebu.

Kandidati/kinje koji zadovolje uvjete odabirnog postupka i upisu sveučilišni studij iz ovog natječaja bit će krajem kolovoza 2021. pozvani na pripremni kamp.

Tijekom školovanja kadeti/kinje ostvaruju određena prava propisana Pravilnikom o načinu i uvjetima sklapanja ugovora o kadetskoj službi i ugovora o stipendiranju (Narodne novine, br. 158/13, 5/17, 55/19 i 139/20).

Nakon završenog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija kadeti/kinje bit će primljeni u djelatnu vojnu službu te imaju mogućnost stalnog stručnog usavršavanja, stimulativni sustav profesionalnog razvoja i mogućnost sudjelovanja u domaćim i međunarodnim aktivnostima.

Informacije u vezi s natječajem nalaze se na internetskoj stranici Ministarstva obrane www.morh.hr, www.vojnipilot.hr, a dodatne obavijesti kandidati/kinje mogu dobiti na tel. 01/3784-812 i 01/3784-814, na Referadi Fakulteta prometnih znanosti (tel. 01/238-0202) te u područnim odjelima odnosno odsjecima za poslove obrane.

DOMOVINSKI RAT

IZVORI O DJELOVANJU JNA I SRPSKIH POSTROJBI PROTIV REPUBLIKE HRVATSKE, 1991.

TEKST

dr. sc. Ante Nazor, ravnatelj Centra

Blokada vojarni JNA, koju su hrvatske snage počele sredinom rujna 1991., značila je da su iscrpljene sve pregovaračke mogućnosti i pokušaji da JNA ostane neutralna. Hrvatsko se vodstvo u osvajačke namjere JNA prema Hrvatskoj moglo uvjeriti već nakon održanih više stranačkih izbora, kad je u svibnju 1990. razoružana hrvatska Teritorijalna obrana, a posebice nakon prvi oružanih sukoba sa srpskim teroristima u Pakracu i na Plitvicama u ožujku 1991. godine. No, Hrvatska je iz političkih i vojnih razloga dotad izbjegavala otvoreni sukob s JNA iako su njezine snage još od lipnja i srpnja 1991., zajedno sa snagama pobunjenih lokalnih Srba i srpskim snagama koje su u Hrvatsku došle iz Srbije i Bosne i Hercegovine, otvoreno djelovale protiv hrvatskih snaga. Dakako, to ne znači da sukoba hrvatskih snaga s postrojbama JNA nije bilo i dotad, ali pritom se nastojalo da se to dogodi u krajnjoj nuždi, odnosno u obrani od napada. Bez zrakoplova, bez oklopnih i artiljerijskih snaga, Hrvatska se bez velikih žrtava nije mogla suprotstaviti dobro opremljenoj vojsci kakva je bila JNA. Zato je blokada vojarni JNA i zauzimanje skladišta oružja

i streljiva bilo presudna operacija za obranu Hrvatske u Domovinskom ratu. No, unatoč tomu što su "ratom za vojarne" hrvatske snage osigurale stanovitu količinu streljiva, kronični će nedostatak streljiva, posebice za topništvo, ograničiti njihove mogućnosti, prije svega napadnih djelovanja, tijekom 1991. godine.

JNA i srpske snage koje su napadale Hrvatsku u ljetu 1991. takvih problema nisu imale. Zapravo, sve do početka listopada 1991., dok se naoružanje i streljivo zaplijenjeno u vojarnama i skladištima JNA nije rasporedilo po bojištima, agresorske snage imale su iznimnu nadmoć u tehnici i naoružanju, te streljivu, koje su trošile u velikim količinama, ne mareći za racionalnost pri njegovoj uporabi. To se posebice odnosilo na streljivo za tenkove. Zbog toga je 24. rujna 1991. godine Uprava oklopnih i mehaniziranih postrojbi JNA poslala dopis načelnicima roda oklopno-mehaniziranih jedinica u komandama 1. i 5. vojne oblasti te Vojnopomorske oblasti, kojim se zahtijeva racionalizacija potrošnje streljiva za tenkovske topove.

Na osnovu vaših zahteva za popunu jedinica sledujućim količinama municije za tenkovske topove, došli smo do zaključka da je utrošak granata u borbenim dejstvima veoma velik. Upozoravamo vas da preuzmete mere kako bi se dobijani

HRVATSKI MEMORIJALNO-DOKUMENTACIJSKI CENTAR DOMOVINSKOG RATA U SURADNJI S HRVATSKIM VOJNIKOM OBJAVLJUJE AUTENTIČNE DOKUMENTE I MEMOARSKO GRADIVO VEZANO UZ DOMOVINSKI RAT

zadaci izvršili uz racionalni utrošak municija za tenkovske topove.

Sa ovim zahtevom upoznati sve komande i komandire tenkova kako bi se u izvršavanju borbenih zadataka pridržavali istog (HR-HMDCDR, 116., kut. 21).

Nakon što su hrvatske snage sredinom rujna 1991. blokirale vojarne i skladišta JNA, suočeno s neuspjelim pokušajem zauzimanja Šibenika te gubitkom vojničkih i skladišta širom Hrvatske, zapovjedništvo JNA planiralo je akcije za debllokadu i izvlačenje blokiranih postrojbi. Tako je zapovjednik 13. korpusa JNA general-potpukovnik Marijan Čad, čije je sjedište bilo u Rijeci, svojim jedinicama 29. rujna 1991. zapovjedio odsudnu obranu vojnih objekata u garnizonima u Rijeci i Delnicama te spremnost za probor i izvlačenje smjerom Rijeka – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice. Budući da je spomenuta zapovijed već objavljena u Hrvatskom vojniku, ovdje će se izdvojiti samo njezin manji dio kako bi se upozorilo na razvoj situacije na području odgovornosti tadašnje 5. vojne oblasti JNA i na moguće posljedice provedbe spomenute zapovijedi.

Spomenuta zapovijed pokazuje da su jedinice JNA iz 5. VO tada napadno djelovale na području Banovine i Korduna s ciljem zauzimanja Petrinje i Karlovca te napredovanja prema Zagrebu. Doduše, u zapovijedi se kao cilj navodi "debllokiranje i izvlačenje snaga iz garnizona Karlovac i Zagreb".

(...)

2.- Jedinice 5. VO s glavnim snagama napadaju na pravcu s. Bačuga – Petrinja – Lekenik, a pomoćnim snagama na pravcu Vojnić – Karlovac sa zadatkom da razbiju snage protivnika na pravcima napada i u bližem zadatku izbiju na r. Kupa na liniji Petrinja – Karlovac, a zatim produžavaju napad na pravcu: Petrinja – Lekenik – Vljetika Gorica i debllokiraju garnizon Karlovac, omogućavajući izvlačenje snaga iz garnizona Zagreb na pravcu: Zagreb – V. Gorica – s. Lasinja. (...)

3.- 13. korpus sa 970. PoB produžava sa upornom odbronom kasarni u garnizonu Rijeka i Delnice i vrši pripreme za organizovan probor na opštem pravcu: Rijeka – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice. Izvlačenje podržavaju snage 5. KoRV i PVO.

4.- Odlučio sam: svim snagama i sredstvima u garnizonima Rijeka i Delnice uporno braniti kasarne, skladišta i druge vojne objekte i biti spreman za organizovan probor i izvlačenje na opštem pravcu: Rijeka – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice.

Početak probora i izvlačenje po mom naređenju.

5.- Zadaci:

5.1. 13. pmtbr produžava upornu odbranu kasarni, objekata i skladišta i biti u gotovosti za probor i izvlačenje pravcem: Rijeka – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice.

5.2. 6. bbr produžava upornu odbranu kasarne i skladišta, vrši mobilizaciju dobrovoljaca i biti u gotovosti za organizovan probor i izvlačenje na pravcu: Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice.

5.3. 8. pmtbri i 4/35. partd produžava odbranu kasarne, vrši mobilizaciju dobrovoljaca i ulazi u sastav 580. mabrs kojom vrši probor.

5.4. Komanda 13. map i 13. lad PVO sa lad PVO/13. pm-tbr i had 105 mm/13. pmtbr produžava odbranu kasarne i biti u gotovosti za podršku probora i izvlačenje snaga korpusa na pravcu: Rijeka – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice. Komandant ešalonata komandant 13. map.

5.5. Komanda 13. mpoap sa mpoap/13. pmtbr i okb (-1)/13. pmtbr produžava odbranu kasarne i skladišta i biti u gotovosti za probor i izvlačenje na pravcu Klan – Grobničko Polje – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice.

5.6. Komanda 13. K sa prištapskim jedinicama izvlači se sa glavnim snagama 13. pmtbr pravcem Rijeka – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice.

5.7. Komanda 43. partd i komanda 13. snb izvlače se pravcem: Rijeka – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice za K-dom 13. K.

5.8. 13. atb brani uporno kasarnu i biti u gotovosti za prevoženje MS po posebnom naređenju.

5.9. 970. PoB sa brp brani uporno kasarnu i biti u gotovosti za izvlačenje na pravcu: Rijeka – Delnice – Vrbovsko – Slunj – Plitvice.

6.- Skladišne objekte (Draga, Grobničko Polje, Studena, Lisac, Pulac) pripremiti za miniranje, angažovanje inžb/13. pmtbr pod rukovodstvom načelnika inžinjerije 13. pmtbr. Naređenje za rušenje daje lično komandant korpusa. (...) (HR-HMDCDR, 2., kut. 6043)

S obzirom na to da je smjer izvlačenja 13. korpusa bio predviđen preko Gorskog kotara, na kojem je dio srpskog stanovništva već bio naoružan tijekom srpnja i kolovoza 1991. (oko 1000 cijevi oružja dobivenog od JNA), može se zaključiti da je tadašnja situacija za hrvatsku obranu na tom području, kojim je prolazila važna prometnica od Zagreba prema moru, bila iznimno složena. To više jer je riječ o razdoblju općeg i najsnajžnijeg napada JNA na svim bojištima u Hrvatskoj pa bi otvaranje novog bojišta na riječkom području situaciju učinilo još složenijom. No, spomenuta zapovijed nije provedena, a 13. korpus napustio je Rijeku nakon sporazuma s hrvatskim vlastima. Dakako, pitanje je jesu li snage 13. korpusa JNA stacionirane u Rijeci tada imale dovoljno snage, odnosno ljudstva, za probor, s obzirom na to da bi došle u sukob s hrvatskim snagama angažiranim radi sprečavanja takvog pokušaja. No spomenuta zapovijed pokazuje da očekivanje "Štaba odbrane Gorskog Kotara", koji su pobunjeni Srbi osnovali u Jasenku 7. rujna 1991., da jedinice JNA prodru prema Gorskom kotaru i osiguraju "najzapadniju" granicu Velike Srbije, nije bilo neutemeljeno.

DOMOVINSKI RAT

Prošlo je 26 godina od 30. ožujka 1995., kad su na snijegom zametenom Prokosu, proplanku na Vran planini, smrtno stradala petorica hrvatskih branitelja koji su bili u osiguranju tadašnjeg ratnog zapovjednika generala Janka Bobetka. Do smrti je došlo zbog gušenja otrovnim plinovima vozila koja su u koloni 36 sati provela zatrpana u snijegu, čekajući pomoć

GODIŠNICA STRADANJA BRANITELJA NA VRAN PLANINI

Tog se dana general Janko Bobetko s delegacijom, preko Prozora i Vran planine, vraćao sa sastanka u Travniku, a službena informacija koju su prije polaska dobili bila je kako je put preko Vran planine prohodan. Situacija se, nažalost, promjenila. U svojoj knjizi *Sve moje bitke* Janko Bobetko kasnije piše: "Na izlasku iz ovog predjela, koji

TEKST
Lada Pujičević

FOTO
Tomislav Brandt

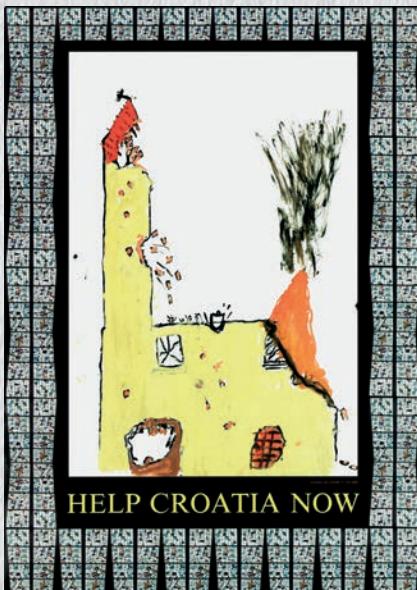
je s lijeve i desne strane prekriven gustom borovom šumom, ušli smo u čist nepokriven prostor, oko sedam kilometara do komunikacije Tomislavgrad-Posušje. Daljnje kretanje bilo je nemoguće jer smo upravo u tom trenutku, kad smo napustili ovaj siguran dio Vran planine, naišli na ciklonu. Vjetar je bio jačine preko 120 metara u sekundi, temperatura se spustila na -18 stupnjeva, vjetar i snijeg su stvorili nevidljivu i neprohodnu situaciju. Tu je kolona zaustavljena." General Bobetko navodi kako je, prema tadašnjem ugovoru, UNPROFOR trebao održavati tu komunikaciju u svim vremenskim uvjetima.

Kolona nije mogla dalje, zaustavila se i zametena visokim snijegom 36 sati čekala pomoć koja je stigla prekasno. Zbog smrznutog sustava grijanja u vozilo je neprimjetno počeo ulaziti ugljikov monoksid, koji ih je ugušio.

Na mjestu njihova stradanja na Prokosu postavljeno je spomen-obilježje.

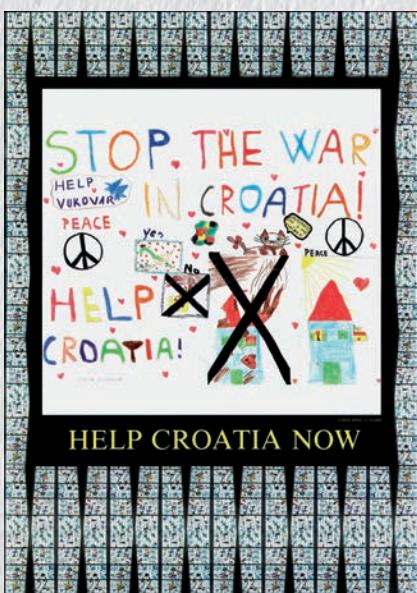
Vozilo u kojem se nesretni događaj zbio danas se nalazi u Vojnom muzeju MORH-a.

U nesretnom događaju na Vranu smrtno su stradali Davor Zbiljski (1968.), Robert Krizmanić (1970.), Mladen Jakovljević (1968.), pripadnici ATJ Lučko; Krešo Supina (1970.), pripadnik VP HV-a, te Ivica Begić (1962.), pripadnik VP HVO-a.

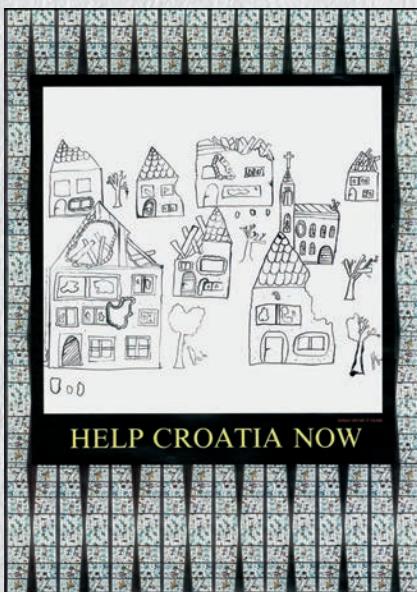
HELP CROATIA NOW

Dario Ruzmir, 12 godina

HELP CROATIA NOW

Lidija Spaić, 11 godina

HELP CROATIA NOW

Jerko Vratar, 12 godina

RATNI PLAKAT

Dječji crteži sačuvani su aktivnošću Hrvatskog školskog muzeja u Zagrebu, koji je prikupljao, obrađivao i javnosti prezentirao njihova likovna svjedočanstva o ratu ističući ih kao važne dokumente vremena u kojem nastaju

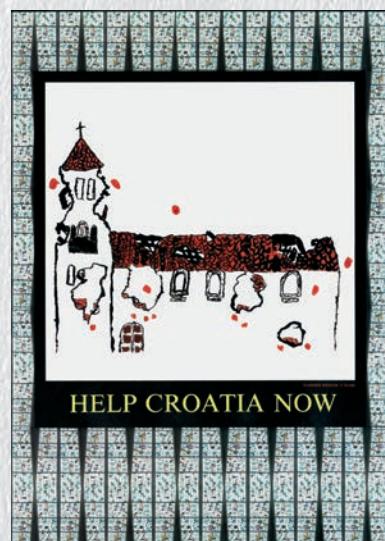
DJECA O RATU

TEKST Lada Puljizević

Ciklus ratnih plakata HELP CROATIA NOW obuhvaća 16 plakata koji se fotografijama ratnih prizora iz 1991. prije svega obraćaju europskoj i svjetskoj javnosti. Ove godine prisjećamo se 30. obljetnice početka otvorene ratne agresije na Hrvatsku, masovnih razaranja i stradavanja koja su uslijedila u ratnim godinama širom zemlje. I premda se radilo o najvećim ratnim uništavanjima, progonima i patnjama civila na europskom kontinentu od završetka Drugog svjetskog rata, međunarodna je javnost u jasnoći i brzini svojeg reagiranja tad zakazala.

Plakati ciklusa HELP CROATIA NOW jedan su od načina slanja apela uspavanju savjesti te javnosti. Marijo Reljanović, autor monografije *Hrvatski ratni plakat 1991. – 1995.*, ističe kako je kod plakata ovog ciklusa „(...) ekspresivnost poruke kao jamstvo njene recepcije, odnosno visoke motivacije primatelja poruke za re/akciju postignuta (je) postupkom oblikovanja koji je preuzeo verbalne i slikovne elemente grube ratne svakodnevice“, a uz ukomponirane fotografije s prizorima ratom porušenih i teško oštećenih kuća, crkava, kulturno-povijesnih spomenika, bolnica te progona i patnji civilnog stanovništva, na četiri plakata unutar ciklusa dječji su crteži koji prikazuju njihov doživljaj ratne stvarnosti. Crteži su skupljeni ak-

tivnošću Hrvatskog školskog muzeja u Zagrebu, koji je prikupljao, obrađivao i javnosti prezentirao dječja likovna svjedočanstva o ratu, ističući ih kao važne dokumente vremena u kojem nastaju. Izdavač ciklusa ratnih plakata HELP CROATIA NOW je Hrvatski informativni centar, tiskani su u Zagrebu 1992. godine, u offsetu, dimenzija su 58 x 41 cm, a nalaze se u Vojnom muzeju MORH-a.

HELP CROATIA NOW

Vladimir Bošnjak, 12 godina

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju točke IV. Odluke ministra obrane (KLASA: 023-03/21-03/1, URBROJ: 512-01-21-70) od 8. veljače 2021., Ministarstvo obrane Republike Hrvatske raspisuje

**JAVNI POZIV
ZAINTERESIRANIM KANDIDATIMA – UČENICIMA 3. RAZREDA SREDNJE ŠKOLE
ZA STUDIJ AERONAUTIKA – VOJNI PILOT
FAKULTETA PROMETNIH ZNANOSTI SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

Kandidati/kinje – učenici 3. razreda srednje škole mogu iskazati interes za navedeni studij, uz mogućnost, ako to žele, dodjele stipendije tijekom srednjoškolskog obrazovanja.

Rok za podnošenje prijava je **19. travnja 2021.**

Kandidati/kinje prijavljuju se u propisanom roku na internetskoj stranici www.vojnipilot.hr ili pismeno na adresu: Ministarstvo obrane, Središnjica za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb.

UVJETI KOJE KANDIDATI/KINJE MORAJU ISPUNJAVATI

- državljanstvo Republike Hrvatske
- rođen/a 2005. godine ili ranije
- učenik 3. razreda četverogodišnje srednje škole
- da se protiv njega/nje ne vodi kazneni postupak po službenoj dužnosti
- da nije pravomoćno osuđivan/a za kaznena djela navedena u članku 35. stavku 1. alineji 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19)
- da su ispunjeni zdravstveni, psihički, tjelesni i sigurnosni kriteriji za kadete/kinje propisani Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15), koji će se po pozivu Ministarstva obrane utvrditi u posebnom postupku prije upisa na sveučilišni studij.

Kandidati/kinje trebaju priložiti:

- popunjeni obrazac prijave
- presliku osobne iskaznice, rodнog lista, uvjerenje o poхађanju 3. razreda srednje škole
- uvjerenje da nije pokrenut kazneni postupak, ne starije od šest mjeseci.

Ministarstvo obrane pozvat će zainteresirane kandidate/kinje – učenike 3. razreda srednje škole na odabirni postupak.

U odabirnom postupku kandidati/kinje moraju zadovoljiti zdravstvene, psihičke, tjelesne i sigurnosne kriterije za kadete propisane Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15) i posebno vrednovanje na selekcijskom letenju kandidata za vojne pilote, u trajanju od pet tjedana, tijekom srpnja i kolovoza 2021.

Kandidati/kinje – učenici 3. razreda srednje škole koji zadovolje kriterije odabirnog postupka, odnosno kriterije selekcijskog letenja, moći će, ako to žele, s Ministarstvom obrane Republike Hrvatske potpisati ugovor o stipendiraju na temelju kojeg će primati stipendiju tijekom srednjoškolskog obrazovanja.

Tijekom pohađanja 4. razreda srednje škole, u skladu s natječajem koji će Ministarstvo obrane Republike Hrvatske raspisati za akademsku godinu 2022./2023. za upis kandidata na prvu godinu sveučilišnog preddiplomskog i diplomskog studija (3 + 2 god.) Aeronautika – vojni pilot Fakulteta prometnih znanosti u Zagrebu, kandidati/kinje koji su tijekom pohađanja 3. razreda srednje škole zadovoljili kriterije selekcijskog letenja u redovitom se postupku prijavljuju na navedeni natječaj zajedno s ostalim kandidatima – učenicima 4. razreda srednje škole.

Informacije u vezi s javnim pozivom nalaze se na internetskoj stranici www.vojnipilot.hr, a dodatne obavijesti kandidati/kinje mogu dobiti na tel. 01/3784-812 i 01/3784-814 te u područnim odjeljima odnosno odsjecima za poslove obrane.

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO OBRANE
UPRAVA ZA LJUDSKE POTENCIJALE

Na temelju članka 27. stavka 1. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19) i u skladu s člankom 8. Pravilnika o načinu i postupku privlačenja, oglašavanja i odabira za prijam u djelatnu vojnu službu i kadetsku službu (Narodne novine, br. 158/13, 77/15, 14/17 i 91/18), raspisuje se

JAVNI NATJEČAJ ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU

U akademskoj godini 2021./2022. u status kadeta/kadetkinja bit će primljeno do 20 kandidata/kinja upisanih na prvu godinu integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija na:

SVEUČILIŠTU U SPLITU

- integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni studij Vojno pomorstvo – do 20 kandidata/kinja

Rok za podnošenje prijava je **10. svibnja 2021.**

Kandidati/kinje prijavljuju se u propisanom roku elektronički Središnjem prijavnom uredu na portalu *postani-student* i pismeno na adresu: Ministarstvo obrane, Središnjičica za upravljanje osobljem, Ilica 256b, 10 000 Zagreb.

Pismene prijave trebaju sadržavati:

- zamolbu sa životopisom, adresom i brojem telefona/mobitela
- presliku osobne iskaznice
- uvjerenje da nije pokrenut kazneni postupak, ne starije od šest mjeseci.

U slučaju prijave na više vojnih studijskih programa kandidat/kinja šalje samo jednu prijavu u kojoj mora jasno navesti za koje se sve programe natječe.

UVJETI KOJE KANDIDATI/KINJE MORAJU ISPUNJAVATI ZA PRIJAM U KADETSKU SLUŽBU

- državljanstvo Republike Hrvatske
- rođen/a 1999. godine ili kasnije
- završena četverogodišnja srednja škola
- da se protiv njega/nje ne vodi kazneni postupak po službenoj dužnosti
- da nije pravomoćno osuđivan/a za kaznena djela navedena u članku 35. stavku 1. alineji 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 73/13, 75/15, 50/16, 30/18 i 125/19)
- da je upisan/a na prvu godinu redovitog studija (u prvom upisnom roku u srpnju 2021.)
- ispunjeni zdravstveni, psihički, tjelesni i sigurnosni kriteriji za kadete propisani Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15), koji će se po pozivu Ministarstva obrane utvrditi u posebnom postupku prije upisa na sveučilišni studij.

Kandidate za kadete/kinje koji ispunjavaju propisane uvjete za prijam u kadetsku službu i koji se u propisanom postupku elektronički prijave Središnjem prijavnom uredu na portalu *postani-student* u roku navedenom u ovom natječaju Ministarstvo obrane pozvat će na odabirni postupak.

U odabirnom postupku kandidati/kinje moraju zadovoljiti zdravstvene, psihičke, tjelesne i sigurnosne kriterije za kadete propisane Pravilnikom o utvrđivanju zdravstvenih, psihičkih, tjelesnih i sigurnosnih uvjeta za prijam u službu u Oružane snage Republike Hrvatske (Narodne novine, br. 13/14, 134/15 i 138/15). Odabirni postupak ne buduje se, ali njegovo je zadovoljavanje preduvjet zadržavanja na listi kandidata zainteresiranih za vojne studije. Svi kandidati koji zadovolje uvjete odabirnog postupka Ministarstva obrane rangiraju se na listi kandidata/kinja za odabrani studijski program u skladu s bodovima ostvarenim na ispitima državne mature i uspjehom u srednjoj školi unutar upisne kvote.

U kadetsku službu primaju se svi kandidati/kinje koji su stekli pravo upisa na vojni studij u prvom upisnom roku u srpnju 2021.

Prije potpisivanja ugovora o kadetskoj službi Ministarstvo obrane provjerit će po službenoj dužnosti nepostojanje zapreka za prijam u službu u Oružane snage iz članka 35. stavka 1. alineje 2. Zakona o službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

U slučaju nepopunjenošću upisne kvote na studiju Vojno pomorstvo nakon završenog srpskog upisnog roka, otvorena je mogućnost prijave kandidata/kinja za rujanski upisni rok za koji će biti objavljen novi natječaj Ministarstva obrane, a sve informacije bit će dostupne i na internetskoj stranici www.morph.hr.

Upise na sveučilišni studij iz ovog natječaja kandidati/kinje provode u skladu s propisima i uvjetima natječaja koji raspisuje Sveučilište u Splitu, a u skladu s obavijestima objavljenim na mrežnim stranicama Ministarstva obrane i vojnih studija (vojni.unist.hr).

Kandidati/kinje koji zadovolje uvjete odabirnog postupka i upisu sveučilišni studij iz ovog natječaja bit će krajem kolovoza 2021. pozvani na pripremni kamp.

Tijekom školovanja kadeti/kinje ostvaruju određena prava propisana Pravilnikom o načinu i uvjetima sklapanja ugovora o kadetskoj službi i ugovora o stipendiranju (Narodne novine, br. 158/13, 5/17, 55/19 i 139/20).

Nakon završenog integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija kadeti/kinje bit će primljeni u djelatnu vojnu službu te imaju mogućnost stalnog stručnog usavršavanja, profesionalnog razvoja i sudjelovanja u domaćim i međunarodnim aktivnostima.

Informacije o vezi s natječajem nalaze se na internetskoj stranici Ministarstva obrane www.morph.hr, a dodatne obavijesti kandidati/kinje mogu dobiti na telefonu Referade Hrvatskog vojnog učilišta "Dr. Franjo Tuđman" (021/354-927), Središnje za upravljanje osobljem (01/3784-812 i 01/3784-814) te u područnim odjelima odnosno odsjecima za poslove obrane.

RAZVOJ ODORA ORUŽANIH SNAGA REPUBLIKE HRVATSKE

Suvremena epoha odlikovanja i suvremena praksa njihova isticanja počinje sa stajaćim vojskama i minimalizmom u odijevanju. Uvode se umanjenice odlikovanja, koje će u potpunosti promijeniti dotadašnju praksu isticanja lenti, ogrlica i medalja. Uloga odlikovanja isticanje je časti koju država daje pojedincima za njihove zasluge. Nositelji odlikovanja činom odlikovanja obvezuju se da će biti uzorni građani i ni u jednom trenutku neće oskvrnuti povjerenje države koje im je dano upravo dodjelom najvišeg priznanja koje građanin može dobiti

Izvor: Wikipedia

RAZVOJ ODLIKOVANJA REPUBLIKE HRVATSKE ZA VOJNE I RATNE ZASLUGE (II. DIO)

Ustrojavanjem stajaćih vojski početkom XVIII. stoljeća izmijenjen je i sustav dodjele odlikovanja. Ona se više ne vežu isključivo uz pripadnost redu, nego se dodjeljuju za zasluge. Odlikovanja vojnicima dodjeljuju se kao medalje, najčešće naziva "kolajna" za hrabrost ili vojne zasluge, a odlikovanja u obliku redova za vojne i civilne zasluge dodjeljuju se najčešće istaknutim osobama i svrstavaju ih u određenu skupinu, što je zapravo ostatak prethodno opisanog načina odlikovanja redovima. Iako je taj način dodjele odlikovanja u kasnijim razdobljima djelomično modificiran i razlikovao se od države do države, on je načelno zadřan te je postao standard dodjele odlikovanja kakvu danas poznajemo.

Od XIX. stoljeća izmijenjen je samo način nošenja odlikovanja, odnosno promjenom načina odijevanja te standardizacijom i osvremenjivanjem vojnih odora počela je i praksa nošenja malih oznaka, suprotno dotadašnjoj praksi korištenja osnovnog znaka odlikovanja. Naime, odlikovanja su u to vrijeme u većini slučajeva izrađivana kao lenta, ogrlica ili znak – medaljon – većih dimenzija, i bila su bogato ukrašena. Budući da su izrađivana od plemenitih metala, njihovo je isticanje na odori bilo nepraktično, pogotovo ako je vojnik bio dužan nositi odor svakodnevno, čak i u borbama. Stoga je uvedena praksa nošenja malih oznaka odlikovanja kojima su zamijenjeni veliki medaljoni, lente ili ogrlice. Nakon više stoljeća vladavine Habsburške i kasnije Austro-Ugarske Monarhije nad hrvatskim

TEKST
Marin Sabolović

prostorom, početkom XX. stoljeća Hrvatska postaje dio Kraljevine SHS, a sustav odlikovanja bio je vezan uz Kraljevinu Srbiju pa će sustav odlikovanja s elementima hrvatskog identiteta početi tek u Banovini Hrvatskoj. Tad je, 1939. godine, predviđeno ustanovljenje hrvatskih ordena: Ordena kneza Domagoja, Ordena Nikole Šubića Zrinskog i Ordena Eugena Kvaternika. Oni će biti uzor i prvim hrvatskim odlikovanjima nakon proglašenja njezine samostalnosti i neovisnosti. Odlikovanja i priznanja sastavni su dio institucije države, odnosno uspostava sustava nacionalnih odlikovanja označava važan sastavni dio završnog čina stvaranja samostalne i suverene hrvatske države. Ona su simbol države, priznanje pojedincima za njihove zasluge i poticaj za daljnji rad. Simboliziraju čast koja se ne može zamijeniti nekom novčanom nagradom ili darovanjem. Nositelji odlikovanja obvezuju se činom odlikovanja da će biti uzorni građani i ni u jednom trenutku neće oskvrnuti povjerenje države koje im je dano upravo dodjelom najvišeg priznanja koje građanin može dobiti. Odlikovanja i priznanja RH dodjeljuju se hrvatskim i stranim državljanima te pravnim osobama za zasluge i doprinose u uspostavljanju, održavanju i promicanju samostalne, neovisne i suverene Republike Hrvatske. Sustav dodjele odlikovanja uspostavljen je donošenjem dvaju zakona, jednog iz 1992. te jednog iz travnja 1995. godine. Međutim, početkom 1992. usvojena je i kratkotrajna Uredba o odličjima za ratne zasluge, koja je Uredbom o stavljanju izvan snage Uredbe o odličjima za ratne zasluge, izglasanoj u lipnju 1992., diskvalificirana. S obzirom na to da je u sklopu prvog Zakona o odlikovanjima i priznanjima Republike Hrvatske dodijeljen samo neznatan broj odlikovanja, Zakonom iz 1995. godine propisana su konačna odlikovanja te način njihova isticanja i nošenja. Konačni zakonski okvir odlikovanja nastupio je nakon Domovinskog rata.

Mač se danas zadržao u nekim rodovima vojske kao sastavni dio odore

FILATELIJA

Mač je jedno od starih oružja koje se do danas zadržalo u nekim rodovima vojske. Prvotno je izrađivan od bronce, a Rimljani su prvi u Europi upotrebljavali željezni

MARKE – MAČ

TEKST
Ivo Aščić

Mač je hladno oružje koje je nekoć pješacima i konjanicima služilo za napad i obranu sjećenjem ili bodenjem

Srednjovjekovni su vitezovi bili naoružani iznimno teškim mačevima zaobljena vrha koji su korišteni samo za posijecanje. Razvojem vatrenog oružja mač izlazi iz vojne uporabe. Kao osobno oružje poprimio je simbolično značenje, a do Francuske revolucije kao statusni simbol mogli su ga nositi samo plemići. Izručivanje mača neprijatelju označavalo je predaju, a prigodom degradiranja časniku bi ga se oduzelo i prebilo. Mač se koristi u sportskoj disciplini samo za bodenje. Borbe se održavaju u dvorani, na borilištu duljine 14 m. Mačevanje je na programu od prvih Olimpijskih igara 1896., a svjetska prvenstva održavaju se od 1921. godine. Zanimljivo je kako je prvi

Hrvat koji je nastupio na olimpijadi te ujedno osvojio medalju bio mačevalac. Bio je to Slunjanin Milan Nerašić, časnik austrijske vojske i učitelj mačevanja, koji je 1900. u Parizu osvojio broncu. Nakon vojne službe po vojnim je klubovima u Berlinu i na Terezijanskoj vojnoj akademiji u Bečkom Novom Mjestu poučavao mačevanje. Danas je njegov mač izložen u Hrvatskom športskom muzeju u Zagrebu. Mač se često nalazi na grbovima gradova (npr. Đakova, gdje se između ostalih detalja nalazi i onaj sa sv. Pavlom koji u desnici drži mač), na državnim zastavama (npr. Saudijska Arabija), neizostavan je detalj brojnih kipova (npr. sveti Juraj ubija zmaja, da-

U španjolskom se gradu Toledo još od rimskog doba proizvodilo hladno oružje, a posebno su poznati mačevi od XV. do XVII. stoljeća

Alegorijski prikaz pobede ivanovaca, katoličkog viteškog reda, na Malti 1565. nad Turcima

Mačevanje kao sportska disciplina na programu je još od prvih Olimpijskih igara 1896. u Ateni

nas postavljen na Trgu Republike Hrvatske u Zagrebu); metaforički je simbol opasnosti (npr. izraz Damoklov mač poslovично označuje stalnu pogibelj koja nekomu prijeti); upotrebljava se u brojnim frazama (npr. zvečkati mačem: prijetiti ratom ili demonstrirati vojnu snagu) i sl. Neke od maraka različitih zemalja s temom mača i mačevanja su: Svjetsko prvenstvo u mačevanju – Beč (Andora, 1971.); sportska disciplina (Lichtenštajn, 1958.); Ljetne olimpijske igre u Rimu – mačevanje (Maroko, 1960.); mač iz Damaska (Sirijska Arabija, 2016.); Nui Nua brončani mač iz II. stoljeća prije Krista (Vijetnam, 2018.); carski mač iz XVII./XVIII. stoljeća (Rusija, 2006.); oružje albanskog kneza Skenderbega (Albanija, 1977.); bosanski ban Stjepan II. Kotromanić (BiH, 2003.); 30. godina vojno-političke organizacije: Varšavski ugovor (Bugarska, 1985.) i dr.

